

ACADEMIA ROMÂNĂ
Grupul de reflecție
Evaluarea Stării Economiei Naționale

ESEN - 2
INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

PIAȚA UNICĂ EUROPEANĂ
ȘI IMPACTUL POLITICILOR COMUNITARE

Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române

Institutul Național de Cercetări Economice
Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
Grupul de reflecție
Evaluarea Stării Economiei Naționale

Coordonare generală:
Academician Eugen SIMION
Președintele Academiei Române

Coordonare executivă:
Academician Aurel IANCU

Consiliul de orientare și evaluare științifică:

Secția de științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române

Acad. Tudorel POSTOLACHE, președintele Secției;
Prof. dr. Constantin BĂRBULESCU, m.c.; Acad. Mircea Paul COSMOVICI;
Prof. dr. Daniel DĂIANU, m.c.; Acad. Emilian DOBRESCU;
Prof. dr. Ion DOGARU, m.c.; Acad. Ion FILIPESCU; Acad. Aurel IANCU;
Prof. dr. Constantin IONETE, membru de onoare al Academiei Române;
Prof. dr. Mugur C. ISĂRESCU, m.c.; Acad. Costin KIRIȚESCU;
Prof. dr. Vasile STĂNESCU, membru de onoare al Academiei Române;
Acad. Iulian VĂCĂREL; Prof. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c.;
Prof. dr. Cătălin ZAMFIR, m.c.

Institutul Național de Cercetări Economice

Prof. dr. Mircea CIUMARA, director general
Prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC, director general adjunct
Prof. dr. Gheorghe DOLGU

Directoratul și secretariatul științific

Prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC; Prof. dr. Sorica SAVA;
Mircea FĂȚĂ; Drd. Aida SARCHIZIAN; Dan OLTEANU

*Ediție realizată cu asistență financiară din partea Comunității Europene,
grant B7-030-ZZ00 24.03.08.15.*

Punctele de vedere exprimate în acest studiu aparțin autorilor și, prin urmare, nu pot fi considerate în nici un fel ca exprimând punctul de vedere oficial al Comunității Europene.

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul 1. Conceptul pieței interne unice (Petre PRISECARU)	
1.1. Conceptul pieței comune.....	7
1.2. Conceptul pieței unice (interne)	8
1.3. Strategia pieței interne din 1999	13
Capitolul 2. Impactul politicii comerciale comune asupra pieței interne unice (Cornel ALBU)	
2.1. Crearea și funcționarea uniunii vamale	17
2.2. Reglementări de bază în domeniul vamal al Uniunii Europene.....	18
2.3. Uniunea vamală - fundament al UE și element esențial al pieței interne unice	19
2.4. Influența lărgirii UE și a negocierilor OMC asupra sistemului vamal al UE	22
2.5. Program de consolidare: Uniunea Vamală 2002.....	23
2.6. Rolul sistemului vamal pe piața internă unică	24
2.7. Efectele creării și funcționării pieței interne unice asupra comerțului intra și extracomunitar	25
Capitolul 3. Impactul politicii industriale asupra pieței unice (Laurențiu BĂLȚATU)	
3.1. Considerații generale asupra politicii industriale comunitare.....	27
3.2. Efectele benefice ale creării (funcționării) pieței unice pentru societățile industriale comunitare.....	31
3.3. Impactul politicii industriale asupra pieței unice	35
Capitolul 4. Politica energetică a UE: interacțiune de interese și autoritate supranațională (Mariana PAPATULICĂ)	
4.1. Considerații generale	41
4.2. Inițiative de politică energetică comună	43
4.3. Politica comună în domeniul energiei: constituirea pieței unice	44
4.4. Liberalizarea piețelor gazului natural și a electricității	46
4.5. Efectele directivelor în domeniul gazului și al electricității asupra pieței energiei și a pieței interne unice	51
4.6. Concluzii	54
Capitolul 5. Impactul politicii de cercetare științifică și tehnologică asupra pieței interne (Ecaterina STÂNCULESCU)	
5.1. Politica comunitară în domeniul cercetării științifice și tehnologice	56

5.2. Cel de-al V-lea program-cadru	57
5.3. Rolul Centrului Comun de Cercetări	58
5.4. Realizarea spațiului european al cercetării	59
5.5. Instrumente și metode de implementare a viitoarelor programe și a politicii de cercetare	62
5.6. Impactul politicii de cercetare științifică și tehnologică asupra pieței interne a UE	65
Capitolul 6. Politica Uniunii Europene în domeniul protecției mediului înconjurător (Corneliu CIOBANU)	
6.1. Baza legală a politicii mediului	69
6.2. Instrumente de implementare a politicii UE în domeniul protecției mediului înconjurător	70
6.3. Industrie	72
6.4. Transporturi.....	73
6.5. Agricultură.....	73
6.6. Energie.....	73
6.7. Modificările climatice.....	74
6.8. Alte acțiuni la nivel comunitar.....	75
Capitolul 7. Rolul politicii forței de muncă în consolidarea pieței unice (Alina DUMITRESCU)	
7.1. Politica forței de muncă - componentă majoră a politicii sociale	79
7.2. Obiectivele politicii în domeniul ocupării forței de muncă	80
7.3. Eliminarea oricăror forme de discriminare de pe piața muncii.....	82
7.4. Crearea unui mediu de afaceri propice	82
7.5. Politica șanselor egale	83
7.6. Rolul Fondului Social European.....	83
7.7. Perspectivele politicii forței de muncă	84
7.8. Impactul aderării țărilor candidate asupra pieței muncii din Uniunea Europeană	85
Concluzii	87
Bibliografie	89

Introducere

În cadrul programului ESEN-2 problematica pieței interne a fost abordată prin prisma corelației sale cu politicile comunitare, care au debutat cu Tratatul de la Paris într-un domeniu sectorial - cărbune și oțel -, s-au extins cu Tratatul de la Roma, s-au diversificat cu Actul Unic European și s-au consolidat cu Tratatul de la Maastricht. Studiul analizează suportul pe care aceste politici l-au asigurat dezvoltării continue a pieței unice comunitare, care a constituit obiectivul major al procesului de integrare economică și, în același timp, un instrument de adâncire și extindere a integrării europene.

Crearea pieței interne comunitare a fost un obiectiv major al Tratatului de la Roma, dar abia după finalizarea programului pieței unice din perioada 1985-1992 se poate vorbi de realizarea acestui obiectiv, la care au contribuit și politicile comune în domeniul accesului la piață, condițiilor de pe piață, funcționării pieței și competitivității pe piață.

După integrarea în sfera comerțului, pe care uniunea vamală finalizată în 1968 a asigurat-o într-o însemnată măsură, promovarea liberei circulații a mărfurilor necesita înlăturarea obstacolelor netarifare, cum sunt cele fizice, tehnice și fiscale, pe care programul pieței unice a concretizat-o în mare parte. Actul Unic European adoptat în 1986 a însemnat nu numai amendarea Tratatului de la Roma și adoptarea unei importante legislații secundare obligatorii, dar și introducerea unor noi politici comune.

Progrese notabile s-au înregistrat și pe linia liberei circulații a serviciilor și forței de muncă în pofida parcursului extrem de lent al politicii sociale europene, precum și pe linia liberei circulații a capitalurilor încurajată de Sistemul Monetar European, dar favorizată pregnant după Tratatul Uniunii Economice și Monetare (al Uniunii Europene) de la Maastricht.

Realizarea programului pieței unice europene a permis adâncirea stadiului integrării economice (trecerea la UEM), dar și progresul pe linia integrării sociale și politice, procese mai dificile și mai îndelungate de realizat. Pe plan economic efectele creării pieței unice au fost deosebit de favorabile atât în ceea ce privește indicatorii macroeconomici, cât și domeniile sectoriale. Piața unică a asigurat stabilitatea și creșterea economică necesare constituirii uniunii monetare. Trecerea la moneda unică va avea efecte pozitive asupra funcționării pieței interne și asupra climatului concurențial, întrucât va evidenția diferențele de preț și de competitivitate existente pe această piață.

Lărgirea UE și participarea noilor membri la piața unică reprezintă o provocare majoră, mai ales privind condițiile în care va avea loc extinderea. Pentru integrarea în piața unică țările asociate trebuie să-și armonizeze legislația și să transpună o mare parte a acquis-ului comunitar.

Studiul își propune ca în capitolul 1 să prezinte evoluția procesului de realizare și consolidare a pieței unice, inclusiv abordarea strategică din ultimii ani. În capitolele următoare sunt prezentate unele politici comune cu impact deosebit asupra pieței interne, mai puțin politica concurenței care a fost analizată într-un studiu anterior și care va fi analizată detaliat într-un studiu al Centrului de Studii Europene.

Una dintre concluziile studiului este că procesul de desăvârșire a pieței unice nu este încă încheiat, că mai sunt obstacole de înlăturat și că totuși Comisia folosește toate instrumentele politicilor comunitare pentru îmbunătățirea funcționării pieței interne.

În opinia lui Mario Monti, fost comisar pentru piața internă și actual comisar pentru concurență, proiectul pieței unice nu este numai unul economic, ci și unul social, întrucât el aduce beneficii evidente cetățenilor UE. Actorii principali ai pieței unice - agenții economici și consumatorii - sunt în postura de a contribui la dinamismul acestei piețe și la creșterea performanțelor și competitivității economiei comunitare.

Capitolul 1

Conceptul pieței interne unice

1.1. Conceptul pieței comune

Conceptul de piață comună debutează practic cu Tratatul de la Paris, al Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), semnat la 18 aprilie 1951 și inspirat de ideile lui Jean Monnet și Robert Schuman, care reprezenta o abordare sectorială a integrării regionale. Însă **el a fost consacrat de Tratatul de la Roma (CEE), semnat la 25 mai 1957, când a fost definit pe baza celor 4 libertăți fundamentale: libera circulație a mărfurilor, serviciilor, persoanelor, capitalurilor, la care s-au adăugat ca suport cele 4 politici comune (PAC, comercială, concurență, transport)**. Conform unor autori cunoscuți în domeniul integrării europene, cum este Jacques Pelkmans, în cadrul conceptului mai larg de constituție economică introdus de Tratatul de la Roma, scopurile sau țelurile Comunității Economice Europene pot fi atinse prin mijloace sau puteri economice specifice, cum sunt piața comună și politicile comune. Aflat în afara definițiilor GATT, conceptul de piață comună ar defini, în viziunea unor autori consacrați ca B. Balassa (1961), o uniune vamală în care sunt abolite restricțiile față de factorii de producție sau ar reprezenta al treilea stadiu al integrării regionale, după zona de liber schimb și uniunea vamală. Există desigur mai multe abordări ale conceptului pieței comune, cum ar fi: a) un spațiu în care mărfurile, serviciile, persoanele, capitalurile circulă liber; b) o piață regională cu grad relativ înalt de integrare și reglementare; c) un mijloc de realizare a obiectivelor sau țelurilor Comunității Europene (vezi conceptul de constituție economică); d) un ansamblu de reguli, principii, procedee, mecanisme care promovează integrarea piețelor naționale.

În piața comună au intrat entități diverse - state, regiuni, agenți economici, indivizi - fiecare cu interesele, tradițiile (obiceiurile) și viziunile sale, iar în acest spațiu european n-au fost singurii actori. **Au fost factori care au favorizat integrarea piețelor și factori care au frânat procesul, factori de influență endogeni și exogeni.** Mult timp a existat o confruntare între adepții pieței comune, ai regionalismului, reprezentați de locomotiva franco-germană și adepții liberului schimb pe bază multilaterală, ai sistemului GATT, reprezentați de SUA. Totuși atât liberalizarea regională cât și cea multilaterală a comerțului internațional au favorizat procesul de creștere și adâncire a interdependențelor economice, de globalizare a piețelor și economiei mondiale, de accelerare a progresului tehnic și tehnologic.

Pe baza prevederilor legislației primare (tratate) și pe baza adoptării legislației secundare obligatorii (regulamente, directive, decizii) și neobligatorii (opinii, comunicări, principii), precum și pe calea implementării unor politici comune (PAC, comercială) s-a realizat într-o măsură semnificativă și îndeosebi pentru bunurile

de larg consum libera circulație a mărfurilor. Progresul a fost făcut în termenii integrării negative (Jan Tindeman), implicând eliminarea taxelor vamale, a restricțiilor cantitative și altor obstacole echivalente între țările membre, uniunea vamală fiind realizată la 1 iulie 1968. În perioada 1962-1968 s-au pus în practică prevederile Tratatului de la Roma de creare a unei piețe agricole comune printr-un ansamblu complex de instrumente și reglementări. Totuși această piață comună agricolă a avut de la început un puternic caracter protecționist și a condus la numeroase dispute comerciale și confruntări în cadrul GATT între SUA și Comunitatea Europeană.

Ulterior intrării în vigoare a Tratatului de la Roma libera circulație a mărfurilor industriale, serviciilor și factorilor de producție a fost adesea împiedicată de reglementările naționale menite a proteja consumatorii, sănătatea publică și mediul. Numai o mică parte a acestor reglementări a fost armonizată prin procedura de armonizare legislativă prevăzută de articolul 100 al Tratatului CEE și care necesita unanimitate în luarea deciziilor de către Consiliul de Miniștri. Însă realizarea uniunii vamale nu a însemnat automat o piață comună pentru mărfuri date fiind persistența altor obstacole netarifare, diversele tradiții și obiceiuri de consum, interesele divergente ale producătorilor și consumatorilor, regimul special al sectoarelor economice cu caracter strategic.

Înainte de demararea programului pieței unice integrarea pieței produselor depășise sensibil stadiul uniunii vamale. În privința **accesului pe piață** existau contingente naționale pentru terți la produsele sensibile, precum și restricții voluntare pe baze naționale la export pentru terți, măsurile echivalente restricțiilor cantitative nu erau armonizate pentru terți; plățile erau subiectul controalelor valutare naționale, politica comună în domeniul transporturilor nu devenise o realitate, impozitarea indirectă avea un punct forte în sistemul unic de TVA, dar accizele nu erau armonizate; existau taxe la frontieră însă se realizase o cooperare vamală prin armonizarea și unificarea procedurilor de control și vămuire. În privința **condițiilor de concurență pe piață** ajutoarele de stat erau prohibite, achizițiile publice erau deschise, dar procedurile nu fuseseră armonizate, monopolurile comerciale de stat aveau interdicția oricăror discriminări, politica concurenței era eficientă pe planul practicilor restrictive în domeniul ofertei și prețurilor, precum și al abuzului de poziție dominantă pe piață. În ceea ce privește **funcționarea pieței** exista o politică regională relativ armonizată cu unele restricții la nivel național, o politică a științei și cercetării puțin armonizată, iar unele standarde și prevederi legislative privind agenții economici fuseseră armonizate sau unificate. Referitor la **politicile sectoriale** exista o politică eficace în domeniul agricol (PAC) prin care restricțiile naționale fuseseră înlăturate, la fel și o politică comună în domeniul cărbunelui și oțelului, unde prevalau subvenții și restricții comerciale

1.2. Conceptul pieței unice (interne)

În iunie 1985, ca răspuns la stagnarea procesului de integrare a piețelor și pentru a spori potențialul competitiv al Comunității Europene față de SUA și

Japonia, este prezentată de către Comisia prezidată de Jacques Delors Cartea Albă asupra realizării pieței unice. Actul Unic European adoptat de Consiliul European în 1986 și intrat în vigoare în 1987 a fost un program detaliat și precis cu un număr de 282 de propuneri legislative, din care 221 s-au tradus în regulamente și directive, considerate esențiale pentru realizarea pieței unice, concept care l-a înlocuit pe cel al pieței comune. **Programul pieței unice s-a axat pe 3 secțiuni privind barierele fizice (controlul la frontiere), tehnice (standarde, norme) și impozitele indirecte (TVA, accize).** Au fost implicate și **procedurile achizițiilor publice** pentru eliminarea caracterului lor protecționist, discriminatoriu și monopolist. Nu s-au abordat chestiuni legate de piața unică care au fost ulterior dezbătute la Maastricht, cum sunt politica socială europeană, care condiționează în mare măsură libera circulație a serviciilor și persoanelor, convergența politicilor economice și uniunea monetară, care pavează drumul unificării piețelor de capital, armonizarea impozitării directe - proces nerezolvat în anii '90. Accelerarea procesului legislativ în cadrul Comunității Europene s-a datorat impunerii procedurii votului majorității calificate prin articolul 100a și a fost acompaniată de amplificarea rolului Parlamentului European prin noile proceduri de luare a deciziilor prevăzute de articolele 189c - cooperarea - și articolul 189b - codecizia. Totuși realizarea programului pieței unice a implicat mai mulți actori, dintre care se detașează, pe de o parte, instituțiile comunitare, iar pe de altă parte, guvernele și parlamentele țărilor membre, asociațiile producătorilor, comercianților și consumatorilor, organizații de standardizare, instanțe juridice, firme și cetățeni.

Programul pieței unice a reprezentat cel mai ambițios obiectiv promovat de Comunitatea Europeană după înființarea sa în urma Tratatului de la Roma și a reprezentat un succes deplin, mai ales prin prisma construcției legislative. În perioada 1985-1992 a fost adoptat un volum imens de legislație secundară, iar pentru umplerea unor goluri au fost necesare mai multe seturi de legislație de implementare. Pentru anumite state membre au existat unele perioade de tranziție sau derogări speciale. **Proiectul pieței unice a utilizat două strategii complementare pentru realizarea lui, prima implicând o armonizare legislativă minimă în domeniul protecției sănătății publice, consumatorilor și mediului, și a doua implicând o armonizare funcțională bazată pe principiul recunoașterii reciproce, consacrat de CEJ în urma celebrului Cassis de Dijon.**

Realizarea programului pieței unice a însemnat un progres apreciabil pe linia integrării piețelor naționale de mărfuri într-o singură piață comunitară deschisă liberei concurențe și a pregătit terenul pentru adâncirea integrării economice prin crearea Uniunii Economice și Monetare și ulterior pentru noi valuri de largire și transformarea UE într-o comunitate pan-europeană.

Implementarea programului pieței unice poate fi analizată din punct de vedere macroeconomic ca având un impact deosebit pe supply-side (oferta), manifestat prin stimularea producției, sporirea concurenței și reducerea prețurilor, dar care se răsfrânge și printr-un efect puternic stimulat pe demand-side (cererea). Evident există o interconexiune complexă între piața unică, creșterea

economică și diminuarea șomajului, întrucât o piață funcțională deplin integrată stimulează concurența, restructurarea și inovația, sporește gradul de coeziune economică și socială pe plan regional, datorită intensificării comerțului și creșterii investițiilor, contribuie la dezvoltarea și diseminarea de noi calificări și tehnologii în tot cuprinsul comunității. Iată de ce, o dată cu Actul Unic European au apărut noi politici comune, cu caracter orizontal, cum sunt politica cercetării, cea a dezvoltării regionale, politica de protecție a mediului, politica de protecție a consumatorilor, iar politica concurenței a căpătat o importanță deosebită, ca principal instrument de protecție a pieței comunitare și substituent obiectiv al politicii comerciale. Pe de altă parte, realizarea unei pieței unice efective a însemnat și asigurarea stabilității economice necesare așezării temeliei UEM, adoptarea monedei unice contribuind la rândul ei la funcționarea eficientă a pieței bunurilor și facilitând integrarea pieței factorilor de producție, îndeosebi a pieței de capital.

La sfârșitul programului legislativ de 8 ani care a dus la realizarea pieței unice în decembrie 1992, Consiliul de Miniștri a cerut Comisiei Europene să prezinte în 1996 o analiză a impactului și eficacității legislației adoptate. În decursul a doi ani au fost elaborate **38 de studii** independente privind diverse sectoare economice, arii legislative sau variabile economice, împreună cu o largă trecere în revistă a mediului de afaceri comunitar, iar pe baza acestor documente însumând cca 10.000 de pagini Comisia a prezentat un raport politic în noiembrie 1996. Concluziile acestui raport relevă importanțele realizări pe linia liberei circulații a mărfurilor și serviciilor, dar și neîmplinirile în privința liberei circulații a persoanelor, legii firmei, impozitării, promovării societății informaționale etc. Dezvoltarea și consolidarea pieței unice nu s-a încheiat în decembrie 1992, întrucât este un proces continuu și extrem de dinamic, fiind legat sau condiționat nu doar de cadrul juridic (legislativ), ci și de extinderea politicilor comune ale UE și de politicile de liberalizare la nivelul statelor membre.

În raportul din noiembrie 1996 Comisia a prezentat și prioritățile pentru agenda pieței unice, evidențiind și problemele ce trebuiau rezolvate în continuare. **În primul rând**, statele membre urmau să-și reînnoiască angajamentele față de programul pieței unice, realizat în octombrie 1996 în proporție de 91% (medie comunitară), îndeosebi prin implementarea legislației primare (completările aduse acordului de la Roma) și secundare. **În al doilea rând**, trebuia evitată tendința de reglementare excesivă la nivel comunitar și național pentru a nu crea presiuni negative asupra mediului de afaceri și economiei comunitare. **În al treilea rând**, era necesară exprimarea voinței politice a guvernelor naționale pentru înlăturarea obstacolelor rămase în calea desăvârșirii pieței unice, chiar în domenii sensibile cum sunt impozitarea și controlul persoanelor la frontieră (acordul Schengen rezolvând ultimul aspect). **În al patrulea rând, trebuia folosite toate instrumentele aferente politicilor comune ale UE pentru a îmbunătăți funcționarea pieței unice, ceea ce a implicat ca, pe lângă noile politici comune lansate o dată cu Tratatul de la Maastricht, cum sunt politica monetară, politica de coeziune, să fie reformate alte politici comune (PAC, politica structurală - vezi Agenda 2000) și să fie avute în vedere politici comune în domeniul industrial și energetic.** De asemenea politica comună a

concretenței s-a extins și reformat continuu în noi domenii, cum sunt fuziunile, ajutoarele de stat, achizițiile publice. **În al cincilea rând**, aplicarea conceptului pieței unice presupune asigurarea unui cadru favorabil mediului de afaceri și manifestării libere, neîngrădite a raporturilor dintre producători, comercianți și consumatori. **Mediul de afaceri comunitar este sprijinit de un ansamblu de politici comunitare**, ambele componente vizând progresul pe plan social, adică crearea de beneficii tangibile cetățenilor UE prin asigurarea unor prețuri mai mici și unor opțiuni mai largi consumatorilor, extinderea sferei de libertăți și drepturi ale omului, ridicarea continuă a nivelului de trai, îmbunătățirea sănătății și siguranței la locul de muncă, sporirea securității și siguranței produselor comercializate, creșterea calității mediului înconjurător.

Studiile care au evaluat impactul programului pieței unice s-au referit la situația comerțului, investițiilor, concurenței, autoturismelor, produselor farmaceutice etc. și au implicat o activitate de cercetare imensă, aproape dublă față de Raportul Cecchini din 1988 referitor la potențialul pieței unice. Totuși au existat și alți factori care au influențat economia UE, cum ar fi: ciclul economiei mondiale, procesul de globalizare, progresul tehnic și tehnologic, reunificarea Germaniei, tranziția din estul Europei, instabilitatea cursurilor de schimb sau criza SME din perioada 1992-1993. Studiile au evidențiat numeroase efecte favorabile sau beneficii ale pieței unice. **Beneficiile** realizării pieței unice au fost sensibil superioare costurilor și s-au tradus prin reducerea costurilor afacerilor, economii de scară, creșterea concurenței, raționalizarea și adâncirea specializării în producție, sporirea competitivității firmelor comunitare, crearea de noi locuri de muncă, suplimentarea creșterii PIB-ului comunitar. **Costurile** pe plan național, regional, social, ecologic au fost și ele destul de importante, deși mai dificil de evaluat. Este evident că piața unică sau piața internă cum a fost tot mai des numită în anii '90 este departe de a fi perfect omogenă, existând diverse segmente cu specificul lor, ea implicând și o anumită pierdere a identității naționale pe plan economic.

Efectele pozitive evaluate de experții independenți, evaluări însușite în mare parte de Comisie, se referă la creșterea economică suplimentară de 1% pe an, suplimentarea locurilor de muncă cu 300-900.000, reducerea ratei inflației cu 1-1,5% pe an, majorarea investițiilor autohtone cu 2,7% și creșterea sensibilă a investițiilor străine în UE (44% din totalul mondial la începutul anilor '90 față de 28,2% în perioada 1982-1987), accelerarea dezvoltării economice a statelor mai puțin dezvoltate și a procesului de restructurare a unor ramuri energo și capital-intensive, intensificarea comerțului intracomunitar (la produse manufacturate și servicii, ponderea sa a crescut cu 14% și respectiv 7% față de deceniul precedent), dar și a comerțului cu terții (SUA și Japonia), sporirea considerabilă a varietății ofertei de produse și servicii asociată și cu proliferarea tehnologiilor informaționale și revoluția logistică, deschiderea achizițiilor sectorului public, liberalizarea sectoarelor de telecomunicații și a serviciilor bazate pe informație, diminuarea costurilor pentru comercianți și transportatori cu 5 mld. ecu pe an datorită înlăturării controlului vamal și fiscal la frontierele interne, reducerea prețului mediu la echipamentul de telecomunicații cu 7% și deci economii de 1,5-2 mld. ecu pe an pentru clienți, suplimentarea traficului aerian cu cel puțin 20%.

Trebuie menționat că programul pieței unice a coincis cu Runda Uruguay din cadrul GATT și pe baza agendei stabilite pentru respectivele negocieri, UE a promovat liberalizarea comerțului internațional și descurajarea protecționismului comercial, cu excepția sectorului agroalimentar.

Programul pieței unice a avut și **minusurile sale** legate mai ales de beneficiile relativ mai mici pentru IMM-uri decât pentru marile firme, perioada mai îndelungată de implementare și dificultățile de implementare a legislației comunitare în domeniul asigurărilor și achizițiilor publice, întârzierea efectelor depline pe planul creșterii competitivității firmelor comunitare, nerezolvarea problemei șomajului structural, persistența unor reglementări și obstacole naționale în domeniul serviciilor și factorilor de producție.

Este cert că implementarea programului legislativ a condus la un grad înalt de integrare a pieței produselor industriale și la creșterea gradului de integrare a pieței serviciilor, unde existau multe bariere naționale în calea liberei circulații transfrontaliere, precum și la un anumit progres în direcția integrării pieței factorilor de producție. **S-a ridicat întrebarea firească dacă programul pieței unice a reprezentat sau nu o forță motrice într-un anumit sector. Aceasta ar confirma ideea efectului de antrenare sau propagare (spillover effect), susținută de teoria neofuncționalistă. Pe baza unor studii și a unui raport Eurostat efectuat cu ajutorul chestionarelor distribuite la 13.500 de firme comunitare s-a desprins concluzia că măsurile din cadrul programului pieței unice au avut atât efecte de favorizare cât și de antrenare a schimbărilor din domeniul economic.** Aceste măsuri au schimbat în bine climatul de afaceri la nivel comunitar, au contribuit la promovarea unor strategii pan-europene ale marilor firme, mai ales în transportul aerian, transmisiile prin satelit, telecomunicații și telefonie mobilă, corporațiile bancare, producția de autoturisme, domenii în care accesul pe piață a devenit mai facil, concurența transfrontalieră s-a amplificat, vânzările și fuziunile de firme s-au intensificat.

În contrast cu dinamismul unor sectoare cu potențial mare de dezvoltare au existat și alte sectoare economice, cum sunt cel bancar și al asigurărilor, industria farmaceutică, industria energetică, care au rămas structurate în granițele naționale, datorită orientării pregnante a ofertei către piețele interne, rolului important jucat de preferințele și obișnuințele consumatorilor, controlului puternic exercitat de guvernele naționale în numele siguranței medicale și securității energetice. Prin prisma situației din aceste domenii se poate aprecia că există un potențial însemnat de dezvoltare în viitor a pieței unice.

Comisia Europeană a încercat încă din 1996 să evalueze efectele liberalizării în 3 domenii: energie, telecomunicații/servicii bazate pe informații și transport. Numai liberalizarea din domeniul electricității convenită în vara lui 1996 ar trebui să aducă economii consumatorilor de 4-5 miliarde euro pe an în 2005; liberalizarea telecomunicațiilor combinată cu răspândirea tehnologiilor informației și serviciilor bazate pe informații ar contribui la o creștere a PIB-ului UE cu peste 1% pe an în 2005, iar finalizarea rețelelor de transport transeuropene, combinată cu îmbunătățirea transportului feroviar și prețuri mai avantajoase la

toate formele de transport ar aduce economii potențiale beneficiarilor de peste 130 miliarde euro/an sau de 1-1,5% din PIB-ul UE în 2005.

În afara cadrului legislativ asigurat de programul pieței unice s-a creat un cadru instituțional de sprijin reprezentat de Consiliul de Miniștri al Pieței Interne, Directoratul General al Pieței Interne din cadrul Comisiei Europene, Parlamentul European, care este codecident, Curtea Europeană de Justiție. Comisia Europeană este, prin intermediul directoratelor sale generale și al politicilor comune administrate, principalul actor în procesul de dezvoltare și consolidare a pieței interne. **Comisia urmărește modul în care regulamentele sunt respectate și directivele sunt transpuse în legislația națională, iar în cazul în care adoptarea directivelor nu s-a făcut în litera și spiritul prevederilor lor, Comisia recurge la presiuni politice sau acțiuni juridice. Comisia monitorizează din 1997 starea pieței interne și modul în care se aplică și se respectă legislația pieței unice, care conferă drepturi și obligații persoanelor juridice și fizice (progresul transpunerii legislației comunitare în cea națională este investigat de 2 ori pe an).** Legislația și dreptul comunitar în acest domeniu (vezi principiile și jurisprudența Curții Europene de Justiție) sunt direct aplicabile, instanțele naționale având competența de a suspenda anumite măsuri și de a acorda compensații. Întrucât acțiunile juridice sunt adesea prea costisitoare pentru cei prejudiciați, reprezentanții cetățenilor din PE, dar și organizațiile consumatorilor și asociațiile producătorilor sunt direct implicate în supravegherea respectării legislației pieței unice. La mijlocul anilor '90 Comisia a lansat o campanie majoră de informare a publicului în domeniul legislației pieței unice, numită Citizens First.

În afara instituțiilor comunitare și autorităților naționale mai există și alți actori importanți implicați în activitatea de reglementare a pieței interne, dintre care se detașează **noile organizații europene de standardizare, cărora le-a fost delegată de către UE competența elaborării de norme și standarde europene menite a înlocui barierele tehnice naționale.** Pe de altă parte, organizațiile patronale naționale și cele europene, gen Uniunea Confederațiilor Patronale și Industriale Europene (UNICE) au întreprins propriile lor studii și investigații, sugerând importante îmbunătățiri ale procesului de reglementare, inclusiv raționalizarea acestuia.

1.3. Strategia pieței interne din 1999

Pe baza evaluărilor din 1996, a realizărilor și neîmplinirilor din anii '90, Comisia Europeană a lansat în noiembrie 1999 Strategia pe 5 ani a pieței interne, care a fost aprobată de Consiliul European și care are menirea să identifice domeniile de progres viitor și cele strategice vitale pentru acțiunea politică a instituțiilor europene. Strategia se concentrează pe 4 obiective principale:

1. sporirea eficienței piețelor de capital, produselor și serviciilor (**Markets**);
2. îmbunătățirea mediului de afaceri (**Business**);

3. îmbunătățirea calității vieții cetățenilor (**Citizens**);
4. exploatarea realizărilor pieței interne într-o lume în schimbare (**External**).

Aceste obiective strategice pe termen mediu sunt combinate cu obiective operaționale și acțiuni-țintă pe termen scurt, care sunt revizuite și actualizate în fiecare an. Prima analiză a acțiunilor-țintă din mai 2000 a stabilit o anumită prioritate a acestora în funcție de impactul deosebit și imediat al lor asupra îmbunătățirii funcționării pieței interne. Multe dintre acțiunile-țintă prioritare au fost fixate plecând de la concluziile summit-ului Consiliului European de la Lisabona, care a plasat piața internă în centrul Strategiei pe 10 ani lansată la Lisabona în 2000, cu scopul declarat de a transforma economia comunitară în cea mai dinamică și competitivă economie a lumii până în anul 2010.

La reuniunea Consiliului European de la Stockholm din martie 2001, Comisia Europeană a prezentat un raport sintetic privind rezultatele implementării strategiei din noiembrie 1999. Pe baza concluziilor trase de Consiliul European la Stockholm, care subliniază necesitatea consolidării agendei stabilite la Lisabona și continuitatea unor obiective și acțiuni-țintă, în mai 2001 Comisia Europeană a dat publicității al doilea raport anual asupra strategiei pieței interne. Raportul confirmă concluzia că progresul pe linia desăvârșirii pieței interne este oarecum dezamăgitor, întrucât din cele 36 de acțiuni planificate a fi realizate până în iunie 2001, doar 20 (55%) puteau fi îndeplinite la timp, responsabilitatea acestor performanțe nesatisfăcătoare revenind Comisiei, celorlalte instituții comunitare și statelor membre. Raportul a subliniat necesitatea unei cooperări strânse între actorii implicați și o dată cu evaluarea progresului realizat în perioada următoare primul raport a stabilit și direcțiile politicilor din domeniul pieței interne pentru următoarele 18 luni. O prioritate majoră a constituit-o elaborarea planului de acțiune în domeniul serviciilor financiare, căruia i s-a acordat o atenție specială în concluziile summit-ului de la Stockholm.

Comisarul pentru piața internă, Frederik Bolkestein (liberal olandez), a relevat în cadrul celui de-al doilea raport importanța deosebită a realizării depline a strategiei privind piața internă, ceea ce ar implica un mare număr de schimbări în funcționarea pieței interne care ar trebui făcute simultan pentru potențarea efectului lor. Provocările globalizării și riscurile încetinirii creșterii economice impun adoptarea cât mai rapidă a acțiunilor propuse în cadrul strategiei. **Domenii importante, cum sunt proprietatea intelectuală și serviciile financiare, necesită acțiuni rapide și eficiente pentru a nu se pune în pericol poziția competitivă a economiei comunitare și pentru a nu fi afectată politica de dezvoltare a locurilor de muncă.** În acest sens, comisarul Frederik Bolkestein a considerat că hotărârea Consiliului European asupra Raportului Lamfalussy referitor la piețele titlurilor de valoare are o importanță esențială pentru flexibilitatea și rapiditatea procesului de decizie la nivel comunitar.

Procesul de schimbare și perfecționare a legislației pieței interne trebuie să țină cont de rapiditatea evoluțiilor din cadrul sectoarelor economice și de pe piețele produselor, serviciilor și factorilor. De aici apare cerința ca procesul de

optimizare a funcționării pieței interne sau de maximizare a performanțelor sale să aibă suportul unor angajamente pe termen lung. În fond, consolidarea și dezvoltarea continuă a pieței interne nu înseamnă doar activități de ordin legislativ, ci reprezintă un proces deosebit de complex, care implică colaborarea instituțiilor comunitare, a statelor membre, a cercurilor de afaceri și a societății civile.

Realizarea pieței interne unice a dus la creșterea gradului de integrare a piețelor naționale și la sporirea concurenței pe piața comunitară, având un impact notabil asupra economiei UE, care și-a ameliorat performanțele pe planul competitivității și ritmului de creștere. Eforturile făcute de instituțiile comunitare după 1992 de a îmbunătăți și extinde cadrul pieței interne au vizat creșterea calității și gamei de mărfuri și servicii oferite pe piață, reducerea costului utilităților publice, integrarea piețelor de capital și creșterea lichidității lor, asigurarea suportului financiar pentru inovația tehnică și dezvoltarea tehnologiilor de vârf, crearea unui mediu mai favorabil pentru IMM-uri, protecția mai bună a mediului ambiant, creșterea gradului de calificare, ocupare și mobilitate a forței de muncă.

Al doilea raport anual reprezintă o nouă analiză a acțiunilor-țintă care au fost prioritizate din nou în funcție de concluziile trase de Consiliul European la Stockholm. Multe din acțiunile-țintă considerate prioritare sunt centrate pe domenii vizate deja în 2000, în special sectoare-cheie, cum sunt transportul, utilitățile publice, serviciile poștale, achizițiile publice și serviciile financiare. Strategia pieței interne pune accentul pe o nouă abordare în privința simplificării și perfecționării reglementărilor referitoare la calitatea mărfurilor și serviciilor, precum și pe necesitatea implementării unei noi politici în domeniul serviciilor, care să înlăture barierele naționale din calea comerțului intracomunitar și care să valorifice avantajele societății informaționale, Internetului, creșterii veniturilor personale și intensificării turismului de masă. **În domeniul serviciilor, obiectivele strategiei vizează creșterea concurenței, reducerea prețurilor, îmbunătățirea calității, diversificarea gamei oferite, atenuarea influenței factorilor culturali și lingvistici. Mijloacele de realizare a obiectivelor sunt reprezentate de modernizarea și lărgirea cadrului de reglementare, printr-o abordare de tip orizontal și care vizează șase verigi de bază ale pieței: înlăturarea barierelor din calea înființării firmelor, facilitarea vânzărilor transfrontaliere, distribuirea, activitățile promoționale, vânzările și service-ul postvânzare.**

În afara elementului de continuitate a activităților-țintă, summit-ul de la Stockholm a introdus noi priorități pentru strategia pieței interne, cum sunt: exploatarea potențialului tehnologiilor de vârf și transpunerea în legislațiile naționale a directivei privind invențiile biotehnologice, conceptul "Noua Piață Europeană a Muncii" (care vizează creșterea mobilității forței de muncă), adoptarea regulamentului patentului comunitar, perfecționarea sistemului de securitate socială și a celui de supraveghere prudentială a fondurilor de pensii suplimentare, recunoașterea reciprocă a diplomelor și calificărilor profesionale, comercializarea la distanță a serviciilor financiare, înființarea comitetelor europene (regulatorii) pentru titlurile de valoare, cadrul revizuit pentru ajutorul de stat

acordat cercetării și dezvoltării. Masa Rotundă a Industriașilor Europeni, reunind 46 de conducători de mari firme europene și transnaționale, și-a exprimat la Stockholm atitudinea critică față de implementarea reformelor legate de creșterea competitivității economiei UE și desăvârșirea pieței interne, făcând unele recomandări pentru încurajarea dezvoltării domeniilor de vârf tehnologic, pregătirea și perfecționarea resurselor umane, îmbunătățirea performanțelor administrațiilor publice naționale.

Totuși în cursul anului 2001 unele evenimente nu au fost favorabile procesului de implementare a strategiei pieței unice. În primul rând, la Stockholm, sub presiunea Franței și Germaniei s-a amânat procesul de liberalizare în domeniul energiei. În al doilea rând, stabilirea Patentului European, cu scopul simplificării activității și reducerii costurilor se lovește de dificultățile de ordin lingvistic și de rolul organismelor naționale. În al treilea rând, opoziția Italiei și Spaniei față de preluările unor firme de stat preconizate de Electricité de France a dus la opinia Comisiei că măsurile adoptate la nivel național, de menținere a unor acțiuni de aur în firmele strategice, distorsionează libera circulație a capitalurilor, însă Curtea Europeană de Justiție a considerat deplin justificate respectivele măsuri. În al patrulea rând, la 4 iulie 2001, Parlamentul European a respins, sub presiunea unui puternic lobby german, legislația privind reglementările comunitare comune în domeniul preluărilor de firme.

Dificultățile mari ivite în implementarea strategiei pieței unice și implicat a strategiei de la Lisabona relevă disputele și rivalitățile dintre instituțiile europene, dintre acestea și statele membre, precum și slăbiciunile președinției UE și președinției Comisiei. Au fost evidente disensiunile existente între Parlamentul European și Comisia Europeană în domeniul desfășurării activității legislative pe linia pieței titlurilor de valoare. Președinția UE, atât cea franceză cât și cea suedeză, a făcut prea puțin pentru a impulsiona perfecționarea politicii concurenței, iar Comisia n-a găsit soluții rapide pentru crearea și dezvoltarea pieței comunitare a serviciilor financiare.

Dezvoltarea și consolidarea în continuare a pieței interne rămâne esențial dependentă de eficiența activității legislative și de îmbunătățirea politicilor comune - ambele procese implicând aportul instituțiilor comunitare și al autorităților naționale -, dar și de extinderea activității agenților economici naționali peste frontierele naționale.

Capitolul 2

Impactul politicii comerciale comune asupra pieței interne unice

Mecanismele politicii comerciale comune (PCC), așa cum au fost ele concepute prin Tratatul de la Roma, au suferit modificări importante o dată cu adoptarea Actului Unic European în 1986 și a Tratatului de la Maastricht în 1992. De exemplu, noțiunea de “uniune vamală” în sensul de unificare tarifară este, după 1993, depășită ca sferă de cuprindere și importanță. Astfel, prin articolul 13 al Actului Unic, care se adaugă articolului 8 al Tratatului de la Roma, piața internă unică este concepută ca un “spațiu fără frontiere în care libera circulație a mărfurilor este complet asigurată”, spre deosebire de uniunea vamală care nu putea realiza acest lucru în condițiile existenței multitudinilor de obstacole netarifare¹. În context, se apreciază că libera circulație a mărfurilor, care este una dintre cele patru mari libertăți stipulate în Tratatul de la Roma și legiferate prin Actul Unic, a necesitat o lărgire considerabilă a conceptului de “uniune vamală”, conferindu-i acesteia o însemnătate nu numai tarifară sau bugetară, ci “fundamental economică”. În special, obligația de a asigura loialitatea schimburilor și de a plasa ansamblul operatorilor în concurență identică a făcut necesară aplicarea în comerțul cu țările terțe a unei legislații vamale comunitare, omogene și obligatorii, prin adoptarea **unui nou cod vamal comunitar**. Crearea acestui spațiu fără frontiere interne a avut ca efect obligarea legiuitorului comunitar sau național de a suprima orice dispoziție din legislația vamală cu incidență, în termeni de formalități sau de control, asupra trecerii libere a unei frontiere intracomunitare.

2.1. Crearea și funcționarea uniunii vamale

În decurs de peste 30 de ani, uniunea vamală (UV) a evoluat continuu. Au fost desființate toate taxele vamale interne, țările membre adoptând un tarif vamal comun (TVC) și realizând astfel, treptat, o piață internă unică.

Acceptate în prezent, aceste evoluții constituie rezultatul multor ani de eforturi legislative, negocieri și compromisuri, atât pe plan intra, cât și extracomunitar. Sarcina creării unui sistem vamal al celor 15 țări nu s-a încheiat încă, dar cadrul legal de lucru este operabil. În prezent, UE progresează constant către o integrare vamală viitoare la mai multe niveluri operaționale. Existența unui comerț și a unei industrii comunitare competitive este și rezultatul unei legislații mai moderne, simple, clare și uniform aplicate.

În eforturile UE către crearea Uniunii Economice și Monetare (UEM), politica vamală joacă un rol important în ceea ce privește simplificarea legislației la importul de mărfuri. Problemele apărute în edificarea UEM reamintesc problemele

¹ Vezi și L'Union Douanière - Commentaire, în *Joly Communautaire, Juillet 1996, Luxembourg*.

pe care le-a întâmpinat Comunitatea Europeană în crearea uniunii vamale. Paralela dintre integrarea monetară și cea vamală este evidentă. Așa cum integrarea vamală a deschis calea integrării și în alte domenii, UEM va servi drept cadru și inspirație unor ulterioare cooperări și armonizări în alte domenii, poate chiar și în ceea ce privește fiscalitatea, domeniu mult rămas în urmă.

În prezent, Comisia Europeană este autorizată să pregătească noi obiective pentru politica vamală și aplicarea lor în practică. În opinia experților comunitari, politica vamală reprezintă un instrument multifuncțional care poate deveni cu mult mai eficient și apt în acțiunile sale. Cum a evoluat aceasta, care este exact rolul ei și cum poate face față “provocărilor” actuale sunt aspecte ce vor fi analizate în cadrul acestui capitol.

2.2. Reglementări de bază în domeniul vamal al Uniunii Europene

Legislația vamală a UE este fructul unei evoluții îndelungate, care a început în 1958, prin armonizarea progresivă a legislațiilor naționale în domeniu, finalizându-se în 1968 prin instituirea unui tarif vamal comun în schimburile cu țările terțe și ulterior prin adoptarea unui Cod Vamal (1992), acesta din urmă fiind considerat ca singurul compatibil cu funcționarea pieței interne unice.

După 1 ianuarie 1994, legislația vamală a UE se află, în principal, reunită în două acte, unul al Consiliului Ministerial, iar altul al Comisiei Europene, în cadrul cărora sunt regrupate diversele reglementări vamale existente, cărora li se aduc completări și simplificări ulterioare.

În **primul rând** este **Reglementarea nr. 2913 din 1992 a Consiliului de Miniștri** ce stabilește Codul vamal comunitar, fondat pe articolele 28, 100a și 113 ale Tratatului de la Maastricht și modificat în ceea ce privește definirea “teritoriului vamal” al UE, prin anexa 13 a Actului privind condițiile de aderare a Austriei, Finlandei și Suediei la UE¹.

În **al doilea rând** este **Reglementarea nr. 2454/1993 a Comisiei Europene**, din 2 iulie 1993, ce fixează anumite dispoziții de aplicare a Reglementării Consiliului ce stabilește codul vamal².

Experții comunitari apreciază că, din nefericire pentru eficacitatea acestor dispoziții, dacă Reglementarea Consiliului a beneficiat după adoptarea sa de o mare stabilitate, Reglementarea de aplicare a Comisiei a fost modificată de 7 serii de dispoziții, cuprinzând peste 200 de amendamente.

În pofida acestor imperfecțiuni se consideră că această nouă legislație vamală constituie cea mai vastă codificare întreprinsă vreodată în dreptul vamal comunitar, ea putând servi ca exemplu și în alte domenii ale integrării europene.

Pe plan **instituțional**, articolul 247 al codului a creat “Comitetul Codului Vamal”, compus din reprezentanți ai statelor membre și prezidat de un reprezentant

¹ *Vezi și Journal Officiel al UE, seria L302, 19 octombrie 1992, Bruxelles.*

² *Vezi și Journal Officiel al UE, seria L302, 29 august 1994, Bruxelles.*

al Comisiei. Dispozițiile necesare de aplicare a codului sunt decise de Comisie după consultarea Comitetului, potrivit așa-numitei proceduri "Comitet de Reglementare".

În anumite cazuri prevăzute în cod, Comisia are dreptul de decizie, atât în mod automat (de exemplu, restabilirea de taxe vamale atunci când plafoanele fixate au fost atinse), cât și după consultarea cu un grup de experți vamali ai statelor membre (de exemplu, decizii luate ca urmare a unei rambursări de taxe percepute abuziv).

2.3. Uniunea vamală - fundament al UE și element esențial al pieței interne unice

Uniunea vamală a UE a fost practic constituită la **1 iulie 1968**, dată la care s-a definitivat - cu un an și jumătate înaintea calendarului inițial stabilit - procesul de eliminare treptată a tuturor taxelor vamale, a restricțiilor cantitative și a altor taxe și măsuri cu efect echivalent, realizându-se astfel un prim pas spre libera circulație a mărfurilor între cele șase țări membre fondatoare ale CEE.

Față de țările terțe a fost instituit un tarif vamal extern comun, al cărui nivel mediu era pentru produsele industriale de 8,14%, începând cu 1 ianuarie 1972, când s-a aplicat ultima tranșă a reducerilor convenite în cadrul GATT cu ocazia **Rundeii Kennedy**. Trebuie remarcat că, în cazul UE, care grupează țări puternic dezvoltate din punct de vedere industrial, acest nivel de taxe - aparent redus - asigură producătorilor comunitari o preferință destul de importantă.

Înfăptuirea uniunii vamale a reprezentat principalul factor de impulsie a schimburilor comerciale între țările membre. În perioada 1958-1972, comerțul intracomunitar a înregistrat un ritm mediu anual de 15,3%, creșterea fiind de **circa 8 ori**, în timp ce schimburile extracomunitare au crescut doar de **circa 4 ori**. Ponderea comerțului intracomunitar în importurile totale ale UE reprezenta în 1972 **peste 50%** față de **circa 30%** în 1958.

În **concluzie**, se poate aprecia că realizarea uniunii vamale a UE a schimbat astfel, în mod radical, pe de o parte, condițiile de efectuare a schimburilor comerciale intracomunitare, iar pe de altă parte, condițiile de acces pe piețele comunitare ale exporturilor ce provin din țările terțe ale UE.

Uniunea vamală a reprezentat totodată un element esențial al liberei circulații a mărfurilor, una din temeliiile pieței interne unice a UE, împreună cu celelalte trei libertăți fundamentale: libera circulație a persoanelor, serviciilor și capitalului. Fără echivoc, se poate considera că această piață unică integrată, de 370 milioane consumatori, este cea mai mare din lumea țărilor industrializate. **Piața unică fără frontiere economice interne reprezintă un catalizator pentru integrarea economică a UE, efectele desăvârșirii uniunii vamale a UE extinzându-se asupra multor domenii¹.**

¹ Vezi și L'Union Européenne et le commerce mondial, colecția L'Europe en mouvement, Commission Européenne, Bruxelles, 1999.

Uniunea vamală extinde, dezvoltă și deschide calea către o piață comună unică unde mărfurile circulă libere oriunde. Ea reprezintă o bază sigură pentru o integrare mai profundă. Fără o uniune vamală nu ar fi fost posibile stimularea dezvoltării economice, aplicarea unei politici comerciale comune, constituirea și consolidarea unei piețe agricole comune și ulterior coordonarea efectivă a politicilor economice și monetare.

Obiectivele inițiale ale uniunii vamale ale UE înscrise în Tratatul de la Roma au fost următoarele:

- să contribuie la buna desfășurare a comerțului mondial;
- să promoveze un comerț liber și ordonat;
- să îmbunătățească competitivitatea UE pe plan industrial și comercial și să contribuie la crearea de noi locuri de muncă;
- să asigure protecția cetățenilor și a afacerilor în toate domeniile ce implică importuri sau exporturi pe o cale clară, uniformă, sigură, cât mai eficient posibil;
- să securizeze frontierele pieței unice, asigurând beneficii maxime tuturor;
- să faciliteze un sistem practic de colectare a veniturilor: taxe vamale, TVA și impozite indirecte;
- să centralizeze statisticile de bază privind comerțul intra și extra-UE.

Unificarea tarifară a "celor 6" a fost încheiată în 1968: toate taxele vamale și restricțiile dintre cele 6 state fondatoare ale Comunității erau eliminate și a fost introdus un tarif vamal comun - un tarif extern fiind aplicat în relațiile cu terți. Oportunitățile noi de export create prin eliminarea taxelor interne au dat un impuls economiilor țărilor membre. Comerțul dintre statele membre s-a amplificat, ceea ce a alimentat optimismul în ceea ce privește posibilitățile de dezvoltare a pieței, iar investițiile în Comunitate au crescut. Consumatorii au beneficiat de accesul la o gamă mai largă de produse și de prețuri mai reduse.

Legislația vamală, în afară de aceea care ține în mod esențial de uniunea tarifară, a fost creată progresiv având menirea să impună că orice marfă care era importată în Comunitate era subiectul acelorași reguli tarifare și al acelorași prevederi vamale, asigurându-se că tariful vamal este aplicat în același fel oriunde. Au fost elaborate regulile comune, de origine, procedura de depozitare și toate celelalte instrumente.

Punctul culminant l-a constituit **Documentul Administrativ Unic (SAD - Single Administrative Document)**. În 1998, un pas important l-a constituit simplificarea procedurilor vamale. SAD a fost creat ca o **declarație** ce înlocuia 150 de documente diferite care erau utilizate anterior de administrațiile vamale din statele membre.

În același timp au fost necesare și introduse alte prevederi sau dispoziții vamale pentru a transforma uniunea tarifară într-o reală uniune vamală.

Piața internă unică a intrat treptat în vigoare după 1985, asigurând în mod real **transpunerea celor 4 libertăți fundamentale** - libera circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor - într-o piață fără frontiere interne. O consecință a acestei integrări a fost că UE a devenit nu numai cel mai important partener comercial cu țările terțe, dar și comerțul intracomunitar a crescut considerabil.

Piața unică a eliminat rolul punctelor vamale de a colecta taxele indirecte/TVA dintre statele membre și a permis uniunii vamale ce stă la baza Comunității să devină evidentă pentru toți. În 1994, codul vamal a consolidat întreaga legislație comunitară într-un singur text, a statuat un cadru pentru procedurile de import și export ale Comunității. Principiul de bază a fost că procedurile pot să evite întreruperea fluxurilor comerciale prin stabilirea echilibrului optim între un comerț liber și responsabilitatea comercianților, pe de o parte, și necesitatea unui control, pe de altă parte. Piața internă unică a reprezentat în anii '90 "motorul" procesului de armonizare într-o multitudine de domenii vamale și nevamale.

Piața internă unică, bazată în mod esențial pe uniunea vamală, este fundamentul pe care UE își lansează inițiativele privind politicile de creștere economică, competitivitate și ocupare a forței de muncă. Dacă piața internă unică servește drept catalizator strategiei de dezvoltare economică a UE, acest lucru nu ar putea fi posibil fără existența uniunii vamale și principiului său de liberă circulație a mărfurilor.

Înainte de constituirea pieței interne unice, libera circulație a mărfurilor în cadrul comunității a fost mai mult un deziderat decât o realitate evidentă, iar uniunea vamală era realizată doar parțial. Numeroasele formalități vamale erau încă existente, de exemplu modalitățile de colectare a TVA și taxelor indirecte și în scopuri statistice. Înainte de 1993, transportatorii erau opriți la granițele din interiorul Comunității pentru "vamă" (taxe vamale) și chiar pentru inspecții.

Legislația vamală, deși armonizată, nu era aplicată în mod uniform. În pofida absenței taxelor vamale în comerțul dintre statele membre, de fapt existau diferențe în formalitățile administrative sau între comerțul intracomunitar și cel cu țările terțe. Vămuirea la frontierele interne ale Comunității necesita pierdere de timp. "Fluxul" constant de legi, reglementări și standarde noi, atât la nivel comunitar, cât și național, privind sănătatea și protecția consumatorilor etc., erau aplicate în mod formal de serviciile vamale la granițele interne, deoarece ele existau de fapt. **Primul pas în edificarea unei piețe unice reale a fost înlăcuirea formalităților la frontierele interne cu noi sisteme statistice, fiscale și alte modalități de control, care nu necesitau control sau documentație în momentul în care mărfurile traversau granițe interne.**

De la 1 ianuarie 1993 toate verificările vamale la granițele interne, inclusiv cele care necesitau Documentul Administrativ Unic (SAD), au fost eliminate la circulația mărfurilor. Verificările s-au păstrat numai pentru medicamente și pentru imigrare, dar cele de rutină la granițele interne au dispărut.

2.4. Influența lărgirii UE și a negocierilor OMC asupra sistemului vamal al UE

În prezent sunt 12 țări candidate pentru aderarea la UE. Politica vamală este un domeniu de o importanță deosebită, iar pentru a ilustra mai bine esența acestui proces, experții comunitari pleacă de la “considerentul” că un “lanț are țaria pe care i-o dă țaria fiecărei zale din care este format”.

Rolul și eficiența sistemului vamal depind de crearea unei administrații vamale eficiente moderne, un element indispensabil al pachetului de criterii de aderare. Controlul frontierelor externe pentru o Uniune Europeană lărgită va fi el însuși o sarcină majoră, în timp ce rolul important al vămilor într-o piață unică cere competențe specifice. Recunoașterea acestei importanțe se reflectă în includerea domeniului vamal ca un sector prioritar în accesul partenerilor la procesul de aderare. În consecință, el se regăsește în programul PHARE de asistență tehnică pentru țările candidate.

În general, se apreciază că s-a produs deja un progres considerabil în cooperarea mai strânsă dintre administrațiile vamale ale țărilor candidate și ale țărilor membre UE. Se consideră că este notabilă, îndeosebi, adoptarea unei noi legislații vamale de către țările candidate. Totuși anumite lucruri au rămas nerealizate, în special în ceea ce privește atingerea unei capacități operaționale echivalente cu cea existentă în UE. Aceasta, în special în cazul unor domenii dificile, de exemplu legate de aplicarea unei politici agricole comune.

Atingerea nivelului de funcționalitate a sistemului vamal din UE și adoptarea legislației comerciale aferente vor reprezenta o sarcină dificilă pentru administrațiile vamale ale țărilor candidate. Pentru aceasta, o strategie specifică a pregătirii a fost adoptată în comun de Comisia UE, țările membre și țările candidate. S-au elaborat “hărți rutiere” pentru a trasa rutele ce vor fi urmate; capacitățile operaționale vor fi fixate folosind ghiduri pentru diferite sectoare ale punctelor vamale. O verificare a progreselor înregistrate este efectuată de subcomitetele mixte pentru probleme vamale din cadrul Acordurilor de asociere (Europene) semnate de UE cu țările candidate.

UE este implicată permanent în multe negocieri comerciale și vamale multilaterale. **În ipostaza sa de cel mai mare bloc comercial al lumii UE va continua să joace un rol substanțial în forurile internaționale, în special în OMC.** Comisia UE ia parte ca negociator și purtător de cuvânt în numele UE, dar consultându-se cu țările membre.

OMC a anunțat de curând o nouă rundă numită Runda Mileniului care își propune, printre alte obiective, îmbunătățirea accesului la piețe, promovarea comerțului electronic, extinderea comerțului preferențial și facilităților comerciale, în special simplificarea și armonizarea procedurilor vamale.

Simplificarea și armonizarea procedurilor vamale vor fi, de asemenea, abordate și de Organizația Mondială a Vămirilor (fostul Consiliu de Cooperare Vamală) care este un forum mai mult de natură tehnică ce tratează metodele și procedurile vamale, funcționând sub auspiciile OMC.

2.5. Program de consolidare: Uniunea Vamală 2002

Interoperabilitatea administrațiilor vamale ale UE și cooperarea dintre ele au avut de întâmpinat dificultăți legate de structurile, responsabilitățile, culturile și tradițiile lor diferite. Armonizarea legislației vamale este în prezent virtual completă. Totuși diferențele dintre aplicarea detaliată a regulilor comune dintre statele membre pot însemna că efectele sunt ușor diferite. O aplicare mai omogenă a legislației vamale armonizate de către administrațiile vamale ar fi dus la beneficii mai pronunțate pentru țările membre și implicit ar fi asigurat un cadru mai favorabil de funcționare a pieței interne unice.

Acest lucru implică un cadru pentru discuții și decizii privind problemele nelegalității. Aceste probleme au fost cuprinse în programul “Uniunea Vamală 2002”.

În 1996, Parlamentul și Consiliul au adoptat propunerile Comisiei Europene privind un program de acțiune în domeniul sistemului vamal al UE după anul 2000. Acesta a înglobat un ghid al serviciilor vamale și al rolului pe care dorește să îl aibă sistemul vamal în UE. Fără a încălca drepturile privind competențele naționale, Programul este prelungit și a fost intitulat “UV 2002” prin includerea programelor de tehnologie informatizată prezente și viitoare (precum Transit) și programul de școlarizare “Mathaeus”. Va fi, de asemenea, deschis accesul țărilor candidate la aderare la aceste programe.

Ce este “Uniunea Vamală 2002”?

Obiective

Unul din principalele obiective ale programului este să evite divergențe operaționale în materie la nivel național. Programul de acțiune recunoaște că desființarea granițelor interne cere un control eficient de înaltă calitate la granițele externe.

Acțiunea individuală a fiecărei administrații este incapabilă să atingă acest obiectiv prin forțe proprii.

Metode de realizare

Obiectivul poate fi atins prin adoptarea unui spirit de parteneriat și cooperare care se dezvoltă între Comisia Europeană și statele membre. Acesta este considerat ca unul dintre cele mai importante elemente ce trebuie puse în funcțiune în atingerea obiectivelor “Uniunii Vamale 2002”.

Acțiuni

“Uniunea vamală 2002” prevede, printre altele:

- vizite pentru a vedea aplicarea efectivă a procedurilor vamale din statele membre de către echipe formate din reprezentanți ai Comisiei Europene și ai statelor membre (denumite echipe de “monitorizare”), pentru a identifica cele mai bune practici sau eventualele necorelări în măsurile de control;
- Comisia Europeană și statele membre trebuie să contribuie la combaterea fraudelor vamale. În acest context, ele trebuie să colecteze, să ana-

lizeze și să folosească informațiile, folosind calculatoarele, asigurându-se că neregulile sunt îndepărtate;

- Comisia Europeană trebuie să susțină orice acțiune de îmbunătățire a metodelor de lucru ale administrațiilor vamale, de exemplu, prin utilizarea analizelor de risc, a tehnicilor de audit postimport, prin verificarea performanțelor comercianților și computerizarea procedurilor vamale;
- organizarea de seminarii cu participarea operatorilor comerciali pentru identificarea problemelor apărute și a acțiunilor ce pot fi întreprinse și a celor mai bune practici care pot fi utilizate în mod general;
- schimburi de oficiali vamali între diferite administrații pentru a-și împărtăși reciproc experiența și pentru programe comune de școlarizare în vederea unei viitoare dezvoltări;
- computerizarea procedurilor vamale la nivelul UE.

Computerizarea

Pentru creșterea eficienței este necesară computerizarea tuturor operațiilor vamale. În prezent există un sistem computerizat la nivel comunitar numai pentru datele de bază operaționale (TARIC, “tarif de lucru”, care combină pentru fiecare produs taxele vamale generale, taxele vamale preferențiale și detalii ale tuturor măsurilor aplicate la import, date de bază privind administrarea sistemului de cote etc.).

În prezent există o preocupare deosebită atât a serviciilor vamale comunitare, cât și a partenerilor din Convenția Comună de Tranzit pentru computerizarea controlului operațiunilor de tranzit. Operațiunile vamale comunitare de tranzit sunt indispensabile pentru piața unică dacă se permite mărfurilor importate pentru care nu se plătesc taxe vamale să circule către destinația finală fără a fi oprite pentru controale vamale interne.

Din a doua jumătate a anului 1999 un sistem computerizat a început să acopere progresiv necesitățile operaționale ale tuturor statelor membre ale UE și ale partenerilor din Convenția Comună de Tranzit: Norvegia, Islanda, Elveția, Polonia, Cehia, Slovacia și Ungaria.

2.6. Rolul sistemului vamal pe piața internă unică

Expedierea mărfurilor a devenit foarte sensibilă la factorul “timp”. Industria folosește din ce în ce mai mult sistemul de livrare “just în time”, ceea ce face foarte importantă livrarea rapidă. Toate acestea duc la preocuparea sistemului vamal de a găsi noi idei și sisteme pentru dezvoltarea acestor cerințe.

Cum se poate însă găsi echilibrul ideal între facilitatea accesului și control? Crearea pieței interne, sporirea comerțului cu restul lumii și în special cu estul Europei induc presiuni noi asupra sistemului vamal pentru asigurarea unei mai mari simplificări și reducerea cheltuielilor de control.

Referitor la unificarea vamală, experții Comisiei UE apreciază că s-a parcurs un drum lung, dar procesul nu a ajuns la final, atât timp cât comerțul intra-UE ca și cel cu terții nu poate fi eliberat de orice fel de limitări sau control. Aceștia se întreabă retoric dacă se va întâmpla acest lucru vreodată, răspunsul dându-l tot ei: "da, dar nu într-un viitor apropiat". În opinia acestora, rolul vămii trebuie să se adapteze și să se schimbe potrivit noilor necesități, să armonizeze și, poate, să unifice procedurile și practicile din tot teritoriul vamal. În acest sens, se consideră că primii pași au fost făcuți: 15 servicii vamale naționale activează în prezent ca unul singur.

În literatura economică occidentală s-a considerat că elaborarea și înlăptuirea politicii comerciale externe a UE au fost puternic determinate de faptul că această politică era parte integrantă a însuși procesului de integrare economică. "Nu trebuie uitat - remarca în acest sens reputatul specialist francez, Maurice Bye - că, dacă o politică comercială comună este primul pas al unei politici economice comune, ea nu poate fi decât un mijloc în vederea realizării unor acorduri largi"¹. **În acest sens se consideră că PCC nu trebuie înțeleasă și nici abordată ca un scop în sine, ci doar ca unul dintre mijloacele cele mai importante de asigurare a unei dezvoltări economice accelerate și de concertare a procesului de unificare economică și monetară în UE.** De altfel, în concepția promotorilor acestei "construcții europene", realizarea PCC avea valoare de simbol, deoarece se consideră că, o dată înlăptuită, ea declanșează "reacții în lanț" de evoluții integraționiste și de "puncte de ireversibilitate". Ulterior, efectuarea unor pași importanți pe calea realizării PCC a presupus adoptarea și funcționarea unor reglementări de politică tarifară și netarifară aplicate în mod **unitar** de către toate țările membre ale actualei UE în relațiile cu țările terțe, care să țină cont nu numai de interesele unei țări sau alteia din cadrul UE, ci și de așa-numitele "interese comunitare". Evoluția în timp a demonstrat că "medierea" acestor interese a putut fi realizată în domeniul PCC, astfel: pe de o parte, interesele Comunității au impus anumite proceduri obligatorii de negociere, necesare salvării interesului general al sistemului, iar pe de altă parte, confruntarea în cadrul sistemului între interesul general și interesele naționale a presupus ajungerea la compromisuri.

După cum se menționează în cel mai apreciat "ghid" al construcției "casei comunitare"², PCC a UE exprimă însuși dinamica unificării europene: "ea rezultă, atât din motive politice ce figurează în preambulul Tratatului de la Roma, cât și din logica integrării europene".

2.7. Efectele creării și funcționării pieței interne unice asupra comerțului intra și extracomunitar

Studiile întreprinse de experții Comisiei UE în ultimii ani relevă efectele deosebit de pozitive ale eliminării barierelor tehnice, fiscale și fitosanitare, precum și armonizarea acestora la nivel comunitar, asupra schimburilor comerciale, îndeosebi intracomunitare.

¹ Maurice Bye, *Relations économique internationales*, Ed. Dalloz, 1971, Paris, p. 481, *troisième édition*.

² Joly *Communautaire*, tome V, *Politique commerciale commune et mesure anti-dumping*, Bruxelles, 1996.

Analizele efectuate probează faptul că eliminarea acestor bariere a condus la o creștere a comerțului între țările UE, de ordinul a 20-30% în volum, sporind totodată ponderea schimburilor intracomunitare în totalul schimburilor UE de la 63% în 1993 (data oficială a intrării în funcțiune a pieței unice) la 68% în 1999¹. În pofida criticilor aduse de partenerii comerciali externi, experții Comisiei UE au precizat că importurile extracomunitare de produse manufacturate au marcat și ele o creștere a ponderii lor în consumul UE de la 12 la 15% în aceeași perioadă.

În paralel, se apreciază că abolirea formalităților vamale și fiscale a redus cu 2/3 costul livrărilor transfrontaliere, suprimând aproape 60 milioane de formalități vamale și permițând scăderea cu 85% a numărului mișcărilor de bunuri în tranzit în UE. Economii care au rezultat reprezintă 0,7% din valoarea schimburilor intracomunitare, respectiv cca 5 miliarde euro pe an.

Eliminarea barierelor tehnice, respectiv armonizarea normelor și standardelor naționale, a permis o creștere a volumului și eficienței schimburilor intracomunitare prin reducerea costului și timpului destinat operațiunilor de testare și încercare solicitate la nivel național (se apreciază că în 1985 existau cca 100.000 de forme de testare și omologare a produselor industriale la nivel național). Normele și standardele armonizate la nivel comunitar oferă o procedură rapidă de conformitate cu directivele ce permit desfacerea pe piață, fluidizând schimburile intracomunitare. Totuși se apreciază că, în prezent, cca 25% din producția industrială a țărilor comunitare este încă afectată de norme, standarde și teste naționale nearmonizate la nivelul UE, accesul pe piață al acestor produse fiind dependent de așa-numitul principiu al "recunoașterii reciproce". De asemenea, în domeniul produselor alimentare se consideră că echilibrul între barierele armonizate și cele nearmonizate este precar, interacțiunea dintre diferite texte legislative punând serioase probleme în calea liberei circulații a mărfurilor.

Experții comunitari consideră că trecerea la utilizarea monedei unice - euro - constituie mijlocul cel mai important de intensificare sau de creștere a eficienței pieței unice. Nu numai că moneda unică va scădea costurile tranzacțiilor comerciale și va suprima riscurile valutare legate de comerțul și investițiile transfrontaliere, dar utilizarea acesteia va îmbunătăți transparența în materie de preț, intensificând astfel concurența pe piața internă și oferind un avantaj mai larg de alegere pentru consumatori.

¹ Vezi și "*Impact et efficacité de marché unique*", capitol inclus în lucrarea anuală *Panorama de l'industrie communautaire, vol. I, Bruxelles, 2000*.

Capitolul 3

Impactul politicii industriale asupra pieței unice

3.1. Considerații generale asupra politicii industriale comunitare

În general, conceptul de politică industrială se referă la intervenția statului pentru corectarea abaterilor semnalate în funcționarea mecanismelor de piață. Spre deosebire de politica concurenței, care urmărește crearea unor condiții egale pe piață pentru toate firmele, politica industrială este orientată spre o intervenție mai selectivă pe piață, printre obiectivele sale figurând următoarele:

- protejarea industriilor tradiționale, amenințate de importuri;
- încurajarea sectoarelor-cheie moderne;
- stimularea cooperării între firmele mici, aflate în stadiul de pregătire a producției (cercetare și dezvoltare, finanțare);
- creșterea productivității și diminuarea costurilor;
- reducerea șomajului și redistribuirea veniturilor etc.

În Tratatul de la Roma, semnat în anul 1957, politica industrială nu figura printre politicile comune, deoarece se considera că prin mecanismele sale, piața comună va regla automat producția industrială și desfacerea acesteia. În perioada aceea, preocuparea principală era asigurarea unui climat concurențial capabil să favorizeze creșterea economică și să descurajeze crearea monopolurilor naționale.

La începutul deceniului al nouălea, în contextul concurenței tot mai puternice din partea firmelor americane și japoneze, s-a pus problema schimbării acestei viziuni. **Fără a face concesii în domeniul politicii concurenței, Uniunea Europeană a început să se preocupe tot mai mult de formularea unei politici industriale coerente, al cărei obiectiv principal trebuia să fie creșterea competitivității.**

Primul Raport Bangemann (1990), intitulat “Politica industrială într-un climat deschis și competitiv”, a reprezentat, totodată, prima încercare notabilă și coerentă de implementare a unei politici industriale la nivelul UE. Acest raport a suscitât dezbateri vii, iar liniile sale directoare se regăsesc în articolul 157 (fost 130) din Tratatul de la Maastricht:

- accelerarea procesului de adaptare a industriei la schimbările structurale;
- încurajarea unui mediu favorabil inițiativei și dezvoltării întreprinderilor pe ansamblul Comunității, în special a întreprinderilor mici și mijlocii;

- încurajarea unui mediu favorabil cooperării între întreprinderi;
- favorizarea unei mai bune exploatări a potențialului industrial al politicilor de inovație, cercetare și dezvoltare tehnologică.

Trebuie subliniat însă că articolul 157 nu poate constitui baza unei politici dirijiste sau direcționate, pentru că el exclude, în mod explicit, măsurile care distorsionează concurența, prevede consultarea și coordonarea între statele membre și permite măsuri comunitare specifice doar în sprijinul acțiunilor statelor membre, care trebuie să fie adoptate în unanimitate. În acest fel, politica industrială la nivel comunitar devine una de suport al politicilor naționale, cu scopul bine precizat de a consolida competitivitatea producătorilor industriali și, implicit, poziția lor atât pe piața internă, cât și pe cea internațională. **În concluzie, deși conform articolului 157 comunității îi revin responsabilități clare în domeniul politicii industriale, totuși puterea sa de a elabora măsuri specifice este limitată de principiul subsidiarității¹ și de unanimitatea voturilor în Consiliul de Miniștri.**

Dacă în legislația primară (tratate, inclusiv cel de la Maastricht), politica industrială este formulată în termeni mai puțin preciși, în schimb ea este mai elaborată în cadrul legislației secundare (derivate), care constă din două categorii de acte:

- obligatorii (ex.: regulamente, directive, decizii ș.a.);
- facultative (ex.: comunicări, rapoarte, recomandări, Cărți Albe, Cărți Verzi etc.).

Politica industrială se bazează pe următoarele **principii**:

- a) acceptarea limitată a principiului intervenției;
- b) coordonarea acțiunilor statelor membre sub îndrumarea Comisiei Europene;
- c) interconectarea cu alte politici;
- d) competența explicită și legată de împrejurări, dar nu exclusivă, a instituțiilor comunitare.

Instituțiile comunitare cu atribuții în domeniul politicii industriale sunt următoarele: Consiliul European, Consiliul de Miniștri, Comisia Europeană, Parlamentul European și Comitetul Economic și Social. Inițiativele de politică și de legislație aparțin Comisiei, iar deciziile importante revin Consiliului de Miniștri, care le ia cu unanimitate în cadrul procedurii obligatorii de consultare a Parlamentului și a Comitetului Economic și Social. Dintre aceste instituții, Comisia Europeană joacă rolul principal în realizarea obiectivelor politicii industriale a UE.

¹ Potrivit acestui principiu, activitatea comunitară de reglementare se limitează la domeniile în care acțiunea comună la nivelul UE este mai eficientă decât acțiunea individuală a statelor membre.

În acest domeniu, Comisia Europeană a acționat, inițial, prin intermediul a două directoare generale, respectiv DG III (Industrie) și DG XXII (Întreprindere). În luna ianuarie 2000 și-a început activitatea Directoratul General al Întreprinderii, care a preluat responsabilitățile celor două directoare generale menționate mai sus, precum și atribuțiile, pe linia inovației, ale Directoratului General pentru o Societate Informatizată. Noul directorat general are următoarele atribuții:

- acționează ca interfață între industrie și Comisie;
- promovează concurența și competitivitatea industrială prin politicile existente în cadrul comunității;
- dezvoltă instrumente adecvate pentru consolidarea competitivității industriale la nivelul Comunității, inclusiv cooperarea industrială, etalonarea performanțelor (benchmarking¹), preluarea și diseminarea bunelor practici industriale etc.

Politica industrială folosește atât **instrumente** tradiționale, cât și unele mai moderne. Din prima categorie pot fi menționate măsurile fiscale, asistența financiară, contractele pentru achiziții publice și ajutoarele pentru cercetare, iar din a doua, instituțiile pentru transferul tehnologiei și consiliile înființate în domeniul tehnologiei, care acționează ca un forum pentru dialog între oamenii de afaceri, economiști, tehnologi și politicieni. Practic, toate acțiunile/activitățile de promovare a competitivității și concurenței pot fi considerate instrumente ale politicii industriale (ex: cooperarea industrială, benchmarking-ul, standardizarea, diseminarea tehnologiilor de informare și comunicare, promovarea comerțului electronic, schimbul de date dintre întreprinderi etc.) De asemenea, se impune precizarea că instrumentele politicii industriale se regăsesc și în cadrul altor politici comunitare, cum ar fi politica concurenței, politica științei și cercetării, politica în domeniul energiei, politica de dezvoltare regională, politica comercială, politica de mediu, politica transporturilor, politica macroeconomică, politica forței de muncă și politica socială, politica de protecție a consumatorului ș.a.

O lungă perioadă de timp și în special în intervalul 1976 - începutul deceniului al nouălea -, politica industrială a UE s-a bazat pe un management de criză în sectoare specifice (ex: industria oțelului, construcțiile navale, industria textilă și industria încălțăminte). Politica verticală urmărea schimbarea structurilor industriale, folosind ca instrumente principale protecția comercială, ajutoarele de stat², stimulentele fiscale, cartelurile de criză³ ș.a. În cazul industriei oțelului, aceste măsuri au avut, temporar, chiar o puternică tentă dirijistă, ilustrată de suspendarea concurenței libere.

¹ *Benchmarking-ul (etalonarea sau normarea performanțelor) este o metodologie ce constă în căutarea în permanență a celor mai bune practici, cu scopul de a adapta sau adopta aspectele lor pozitive și de a le pune în aplicare pentru a deveni cel mai bun dintre cei buni.*

² *Nivelul și sfera ajutoarelor de stat s-au redus foarte mult începând cu a doua jumătate a deceniului al nouălea, din cauza influenței lor distorsionante asupra climatului concurențial pe piața internă.*

³ *Cartelurile de criză sunt permise în condiții extrem de stricte și ele sunt o alternativă la ajutoarele de stat.*

La începutul deceniului al zecelea, luându-se în considerare și restricțiile prevăzute în articolul 157 din Tratatul de la Maastricht, Comisia a adoptat o orientare nouă în politica industrială, accentuând importanța concurenței, a piețelor deschise și a așa-numitelor măsuri orizontale pentru creșterea productivității și încurajarea inovației. Spre deosebire de politica verticală, politica industrială orizontală vizează toate sectoarele (ex.: protecția uniformă a pieței, promovarea IMM-urilor, eliminarea barierelor administrative etc.) Trebuie adăugat, însă, că nu s-a renunțat complet la politicile verticale. De pildă, sectoarele foarte dinamice (ex.: industriile high-tech) sau cele de interes strategic s-au bucurat în continuare de un anumit sprijin din partea autorităților.

Pe la mijlocul deceniului al zecelea, Comisia a stabilit următoarele priorități în domeniul politicii industriale:

- a) **Promovarea investițiilor intangibile**, care vizează ameliorarea pregătirii profesionale, introducerea unor metode noi de organizare a muncii, trecerea la controlul total al calității, explorarea unor tehnologii noi și dezvoltarea rețelelor de informații. Politica în domeniul cercetării la nivel național și comunitar a trebuit să fie orientată tot mai mult spre piață.
- b) **Dezvoltarea cooperării industriale**. Comisia propune instrumentele care trebuie dezvoltate pentru a încuraja, în interesul comunității, cooperarea între inițiativele private și pentru a spori prezența firmelor din UE pe piețele extracomunitare în expansiune. Principalele regiuni vizate sunt Europa Centrală și de Est, America Latină, zona mediteraneană și economiile în plin avânt din Asia.
- c) **Garantarea unui climat concurențial adecvat**, avându-se în vedere atât aspectele interne, cât și cele externe. Pe plan intern se preconizează o intensificare a concurenței printr-o gestionare mai eficientă a subvențiilor, ținându-se cont de politica regională și de alte politici comunitare cu implicații financiare și deschizând sectoare care multă vreme au fost protejate în fața concurenței (ex.: gazul natural, energia electrică și telecomunicațiile). Pe plan extern, unul din principalele obiective avute în vedere este acela al perfecționării instrumentelor de politică comercială a UE și al extinderii folosirii lor în sectorul serviciilor. De asemenea, comunitatea dorește mijloace mai eficiente de reacție la apariția unor alianțe strategice pe piețele globale și la semnarea unor acorduri bilaterale discriminatorii între diverși parteneri extracomunitari (de pildă, acordul încheiat între SUA și Japonia în domeniul semiconductorilor).
- d) **Modernizarea intervenției guvernelor**, care implică continuarea progresului pe linia dereglementării, simplificarea procedurilor administrative și ameliorarea cooperării între autoritățile naționale și cele comunitare.

În concluzie, se poate afirma că în deceniul al zecelea, politica industrială a UE a urmărit dezvoltarea unor structuri performante, care să asigure **creșterea**

competitivității firmelor comunitare, confruntate - pe fondul intensificării procesului de globalizare - cu o concurență acerbă atât pe piața unică, cât și pe cea internațională. Pentru atingerea acestui obiectiv fundamental al pieței unice, s-a acționat în direcții multiple, dintre care demne de menționat sunt următoarele: promovarea structurilor flexibile de fabricație și a investițiilor intangibile, sprijinirea inovației tehnice și tehnologice, eliminarea obstacolelor din calea cooperării industriale și a schimbărilor structurale, asigurarea dezvoltării durabile prin utilizarea judicioasă a resurselor și protejarea mediului, încurajarea asumării riscurilor și diseminarea pe scară largă a informațiilor și know-how-ului.

Activitatea Comisiei nu s-a limitat însă la identificarea căilor de creștere a competitivității industriei comunitare. **Astfel, Comisia a investigat și conținutul și eficiența politicilor industriale din țările candidate și a sprijinit noua politică industrială promovată de acestea în strânsă corelație cu îndeplinirea criteriilor economice de aderare și cu adoptarea acquis-ului comunitar.** În evaluările anuale ale Comisiei privind situația țărilor candidate se fac și referiri la situația industriei și la instrumentele de politică industrială care ar trebui utilizate de către țările respective. Asistența financiară acordată de UE țărilor asociate, pe baza Acordului European de Asociere și a Parteneriatului de Aderare, poate avea efecte benefice și pe plan industrial.

3.2. Efectele benefice ale creării (funcționării) pieței unice pentru societățile industriale comunitare

Piața unică - unul dintre cele mai ambițioase proiecte lansate vreodată pe glob și cel mai important succes obținut până în prezent de țările membre - este, în opinia autorităților comunitare, cea mai mare și cea mai liberă piață din lumea industrializată. În consecință, piața unică prezintă o importanță uriașă pentru întreprinderi, jucând, pe lângă rolul de motor al integrării economice și politice, și pe acela de catalizator al investițiilor și al creării de locuri noi de muncă, fapt ce stimulează, în ultimă instanță, creșterea economică.

Prin crearea unei piețe interne cu aproape 400 de milioane de consumatori, concurența tinde să se intensifice, însă, concomitent, firmele sunt ajutate să-și sporească competitivitatea, condiție esențială pentru supraviețuire și dezvoltare în noul mediu de afaceri. Într-adevăr, grație dispariției frontierelor naționale interne, firmele pot beneficia de avantajele incontestabile pe care le oferă o piață de asemenea dimensiuni: economii de scară, grad mai mare de utilizare a capacităților de producție, standarde simplificate. Fructificarea acestor oportunități se concretizează într-un lanț de efecte pozitive pentru întreprinderi: reducerea sensibilă a costurilor, prețuri mai mici plătite de consumatori, creșterea volumului desfacerilor, sporirea profiturilor, majorarea fondurilor de investiții (premisă necesară pentru beneficierea în continuare de economiile de scară). Reducerea costurilor înseamnă și o capacitate mai mare de a concura cu firmele americane și japoneze, care dispun deja de mulți ani de piețe interne integrate de mari dimensiuni.

Eliminarea controalelor la granițele interne reprezintă unul din succesele majore ale programului Pieței unice. Înainte de 1.01.1993, toate bunurile care traversau frontierele naționale interne erau supuse, la graniță, unor controale multiple, legate de plata TVA și a accizelor, de asigurarea sănătății consumatorilor (ex: controalele veterinare), de colectarea datelor statistice etc. Pentru companii, toate aceste controale însemnau cheltuieli suplimentare și un important timp consumat, ceea ce își punea amprenta negativă asupra competitivității. **De remarcat că dintre toate măsurile adoptate în cadrul programului pieței unice, eliminarea formalităților vamale și fiscale de la granițele interne s-a bucurat de cele mai favorabile aprecieri din partea întreprinderilor.** Semnificativ în acest sens este faptul că din cele 13,5 mii de firme chestionate în cadrul unei anchete efectuate de către Eurostat, 62% au declarat că au avut de câștigat de pe urma eliminării întârzierilor generate de controalele efectuate la graniță. Suprimarea controalelor a avut ca efecte atât sporirea vitezei de expediere a mărfurilor, cât și diminuarea cheltuielilor de transport (uneori cu 50%). De asemenea, multe firme care transportă mărfuri dincolo de frontierele interne au declarat că renunțarea la plata anticipată a TVA a făcut posibilă realizarea unor economii substanțiale. Datele statistice nu mai sunt colectate la graniță, ci sunt comunicate de firme noului sistem de colectare, denumit Intrastat.

Eliminarea controalelor la granițele interne era necesară, dar nu suficientă pentru ca piața unică să fie funcțională. **În trecut, standardele naționale s-au dovedit bariere comerciale mai puternice decât controalele la graniță.** Barierele comerciale netarifare de acest gen îmbrăcau diferite forme, cum ar fi specificațiile tehnice, normele de securitate, standardele în domeniul sănătății și în cel al protecției mediului etc.

Reglementările naționale în domeniul specificațiilor tehnice însemnau un handicap foarte mare pentru firmele dintr-o țară comunitară care voiau să exporte în celelalte țări membre. Satisfacerea cerințelor tehnice locale implica, deseori, reproiectarea, reambalarea și reetichetarea produselor, ceea ce însemna sporirea costurilor și, în ultimă instanță, diminuarea competitivității. Peste 3/4 din comerțul intracomunitar erau afectate de diferențele existente între legislațiile naționale în domeniul specificațiilor tehnice. Pe de altă parte, a produce numai pentru piața națională era mai costisitor, făcând dificile economiile de scară. De asemenea, menținerea standardelor naționale ar fi însemnat și o continuare a pierderii de teren, pe planul competitivității, în favoarea firmelor concurente din SUA, Japonia și alte țări extracomunitare dezvoltate. **În concluzie, o piață unică autentică este incompatibilă cu menținerea standardelor naționale și, în consecință, standardele comune europene trebuie să fie o componentă esențială a acestei piețe, cu atât mai mult cu cât ele contribuie la realizarea a două deziderate majore ale pieței unice, și anume creșterea competitivității și, respectiv, ameliorarea calității.**

Deși a existat un consens general asupra necesității introducerii standardelor comune europene, rezolvarea practică a acestei probleme sensibile s-a dovedit

dificilă. O anumită perioadă s-a considerat că **armonizarea tehnică** sub forma unor directive era cea mai bună cale de a elimina barierele tehnice. Folosirea acestei metode (produs cu produs sau chiar componentă cu componentă) a fost relevantă în cazul unor produse care prezintă un risc potențial ridicat (ex: autoturisme, medicamente, produse chimice și unele alimente). Prin această metodă au fost eliminate bariere tehnice ce afectau cca 34% din comerțul intracomunitar. Practica a demonstrat însă că sunt necesari câțiva ani pentru a elabora o directivă pentru un singur produs, ceea ce ar fi condus la prelungirea excesivă - cu efecte negative asupra funcționării pieței unice - a procesului de standardizare. În plus, pe durata elaborării unei directive, atât în rândul producătorilor, cât și în cel al consumatorilor, domnește confuzia în ceea ce privește standardele aplicabile.

Multe din progresele realizate în ultimii ani în domeniul standardizării s-au datorat schimbărilor de strategie și, în special, trecerii pe scară largă la utilizarea principiului recunoașterii mutuale. Acest principiu se bazează pe ipoteza, bine fundamentată, că toate statele membre au elaborat reglementări naționale pentru aceleași riscuri prezentate de diverse produse și, în consecință, ar putea să-și recunoască reciproc reglementările tehnice cu impact asupra protecției consumatorului. Recunoașterea reciprocă este considerată cea mai rapidă metodă de eliminare a barierelor tehnice, ea dovedindu-și eficiența în special în cazul bunurilor de investiții și al bunurilor durabile de larg consum. Această metodă a fost folosită pentru eliminarea unor bariere ce afectau peste 25% din comerțul intracomunitar. De asemenea, această metodă poate fi utilizată cu succes și în cazul produselor noi, deoarece concepția despre riscuri a autorităților naționale tinde să fie mai convergentă. În schimb, aplicarea principiului recunoașterii mutuale este mai dificilă la unele categorii de produse, cum ar fi pesticidele și alimentele.

Întrucât practica a demonstrat că metoda recunoașterii reciproce are anumite limite, s-a înregistrat o anumită revitalizare a interesului pentru armonizarea tehnică. Pentru a se evita suprareglementarea se folosește însă o metodă de armonizare tehnică mai flexibilă decât cea tradițională. **“Noua abordare” a armonizării tehnice** are totuși o vechime destul de mare, ea fiind menționată în Cartea Albă din anul 1985. Conform acestei metode, Consiliul de Miniștri adoptă directive în care se precizează cerințele de bază și relativ generale pe linia securității, vizându-se protecția sănătății publice, a mediului și a consumatorului. Detaliile tehnice sunt prevăzute în standardele comune realizate de două organizații europene specializate, respectiv CEN (pentru standardele generale) și CENELEC (pentru produsele electrotehnice), care sunt alcătuite din membri ai organizațiilor naționale de standardizare. Standardele comune nu sunt obligatorii, dar firmele care nu se conformează prevederilor acestora trebuie să demonstreze că produsul lor satisface cerințele menționate în directivele adoptate de către Consiliul de Miniștri. Până în anul 1997, pe baza “noii abordări” a armonizării tehnice fuseseră elaborate 17 directive, care se refereau la produse ce reprezentau cca 17% din comerțul intracomunitar. Prima dintre aceste directive, și anume aceea care se referă la jucării, a fost aplicată integral de la început, spre deosebire de altele care au necesitat o perioadă mai lungă de tranziție.

Există și critici ai standardizării care susțin că firmele, încercând să profite de avantajele pe care le oferă introducerea standardelor comune europene, vor fi tentate să fabrice produse unice pentru o piață unică, ceea ce ar conduce la o uniformizare a produselor în UE. Realitatea este însă cu totul alta. **În urma standardizării, posibilitățile de opțiune de care dispun consumatorii nu numai că nu se reduc, ci, din contră, ele sporesc foarte mult, datorită următoarelor circumstanțe care favorizează diversificarea:**

- tehnologia informației permite companiilor să obțină variante multiple ale produselor din nomenclatorul propriu de producție;
- revoluția din logistică, care ea însăși reprezintă o consecință a eliminării controalelor la granițele interne și a liberalizării transportului rutier, facilitează expedierea rapidă a produselor pe diverse piețe.

Inițiativa extinderii, dincolo de granițele naționale interne, a piețelor contractelor de achiziții publice reprezintă unul din principalele câștiguri pe care programul pieței unice l-a adus întreprinderilor. Se estimează că pe ansamblul țărilor membre, achizițiile publice valorau cca 750 miliarde ecu în urmă cu câțiva ani, ceea ce echivala cu cca 12% din PIB. Dată fiind această valoare foarte ridicată, modul în care sunt efectuate achizițiile publice influențează nu numai situația furnizorilor individuali, dar are și un impact major asupra economiilor țărilor comunitare. Acesta este, de altfel, motivul pentru care multă vreme guvernele țărilor comunitare s-au folosit (de regulă) de contractele pentru achiziții publice atât pentru a promova, cât și pentru a proteja industriile naționale, fie prin excluderea participării firmelor străine, fie prin recurgerea la politici preferențiale față de produsele autohtone.

Considerând că acest mod de abordare a problemei achizițiilor publice contravine principiului tratamentului egal, care stă la baza legislației UE, instituțiile comunitare abilitate au depus eforturi susținute pentru asigurarea accesului firmelor din toate țările comunitare la licitațiile pentru achiziții publice care depășesc o anumită valoare. **Altfel spus, toate firmele comunitare trebuie să aibă posibilitatea să concureze pe picior de egalitate pe tot cuprinsul UE.**

Deschiderea piețelor de achiziții publice oferă avantaje atât organizatorilor, cât și firmelor furnizoare. Organizatorii au posibilitatea să cumpere bunuri și servicii de calitate superioară și la prețuri mai mici decât înainte. De exemplu, un cumpărător public a achiziționat echipament electric de la o firmă din altă țară comunitară la un preț cu 50% mai mic (datorită soluției tehnice diferite) decât prețurile la care își oferiseră produsul companiile autohtone. În alt caz, la o licitație organizată de o autoritate din domeniul transportului feroviar, organizatorul a cumpărat material rulant de la o firmă din altă țară comunitară, de care auzise pentru prima oară după ce licitația fusese anunțată în *Official Journal*.

Pentru ca principiul tratamentului egal să nu fie încălcat, legislația adoptată în cadrul programului pieței unice obligă organizatorii să anunțe public licitația, fie în *Official Journal*, fie în banca electronică de date Tenders Electronic Daily (TED). De asemenea, trebuie aplicate reguli procedurale speciale, bazate pe

câteva principii elementare, cum ar fi egalitatea tratamentului, obiectivitatea și transparența. După adjudecarea licitației, organizatorii trebuie să publice numele câștigătorilor și criteriile în funcție de care s-a adoptat decizia finală.

3.3. Impactul politicii industriale asupra pieței unice

Deși până la sfârșitul anului 1992 fuseseră realizate elementele-cheie ale pieței unice, la 1.01.1993 a fost vorba totuși numai de o lansare formală, deoarece mai rămăneau încă multe lucruri de făcut pentru ca această piață să devină o realitate, funcționând cu o eficiență maximă. Din acest motiv, problema completării pieței unice s-a pus cu o deosebită acuitate, ținându-se cont și de faptul că o stagnare temporară a acestui proces ar fi condus, inevitabil, la un regres.

Creșterea competitivității reprezintă obiectivul fundamental al politicii industriale. Pe de altă parte, piața unică este considerată cel mai important pilon al competitivității industriei UE. În aceste circumstanțe, este întru-totul justificat rolul major care a fost rezervat politicii industriale în procesul foarte complex și totodată dinamic de perfecționare a pieței unice. De altfel, intensificarea eforturilor de a cristaliza o politică industrială coerentă tocmai în preajma lansării pieței unice nu este o simplă coincidență, ci tocmai o recunoaștere clară a rolului menționat mai sus.

Fostul Directorat General III (Industrie), care se regăsește în structura actualului Directorat General al Întreprinderii, a reglementat piața unică în trei direcții principale:

- a) **Completarea pieței unice.** În acest sens, s-a acționat pe două planuri:
- perfecționarea legislației deja armonizate;
 - continuarea procesului de armonizare pentru alte produse sau sectoare.

După planul de acțiune pentru piața unică, elaborat periodic de Comisie, care a atras atenția în mod deosebit asupra necesității de a întreprinde acțiuni în vederea completării pieței unice (cum ar fi măsurile din sectorul produselor de construcții), au urmat inițiativele prezentate în cadrul Strategiei pentru piața internă a UE, elaborată în anul 1999. Această strategie este revizuită anual, asigurându-se, astfel, continuitatea procesului de identificare și eliminare a barierelor. Revizuirea din anul 2000 a ținut seama de o serie de recomandări ale Consiliului European: accelerarea procesului de liberalizare în sectoare cum ar fi gazele naturale, energia electrică, serviciile poștale și transportul; îmbunătățiri suplimentare în sfera achizițiilor publice; eforturi în plus pentru încurajarea concurenței și diminuarea ajutoarelor de stat.

- b) **Îmbunătățirea instrumentelor de politică industrială.** S-au întreprins acțiuni în vederea evaluării instrumentelor existente și, când a fost cazul, în vederea simplificării și îmbunătățirii lor. Aceasta a condus la revizuirea

mai multor măsuri, inclusiv a directivelor cu privire la produsele de construcții, compatibilitatea electromagnetică și principalele capitole ale legislației în domeniul chimiei. S-a inițiat, de asemenea, o revizuire a unor arii importante ale legislației, cum ar fi acelea referitoare la alimente și substanțe chimice. Au fost examinate eficiența politicii de standardizare și evaluarea conformității și s-au luat măsuri pentru încurajarea elaborării mai rapide a specificațiilor tehnice comune de către organizațiile europene de standardizare. De asemenea, o serie de măsuri pe linia ameliorării comunicării au sporit eficacitatea anumitor instrumente și au redus intervalele de timp cu care operează acestea.

c) **Managementul pieței unice.** Pentru a se asigura existența reală a pieței unice a produselor industriale, DG III a depus eforturi susținute și continue în următoarele direcții:

- monitorizarea regulamentelor tehnice naționale, în fiecare an, în cooperare cu statele membre, fiind evaluate cca 600 de texte de acest gen;
- verificarea transunerii acquis-ului de către țările membre;
- urmărirea cazurilor de nerespectare a legislației UE și, când a fost necesar, apelarea la Curtea Europeană de Justiție;
- elaborarea sau actualizarea și traducerea instrucțiunilor privind aplicarea și interpretarea directivelor.

Contribuția DG III la creșterea eficienței funcționării pieței unice nu s-a limitat la acțiunile - prezentate mai sus - de reglementare a acestei piețe. Astfel, **DG III a fost implicată direct și în definirea unei politici de standardizare coerente și eficiente, în concordanță cu procesele internaționale de standardizare.** DG III a promovat o abordare voluntară și deschisă a standardizării, componentă esențială a pieței unice.

De asemenea, DG III a fost angajată și în accelerarea folosirii tehnologiilor de informare și comunicare (ICT) prin acțiuni de conștientizare, prin mese rotunde cu 50 de mari utilizatori ai ICT și prin ameliorarea capacității personalului de a le utiliza (proiectul de implementare a profilurilor de deprinderi generale și proiectul de cooperare industrie-învățământ), toate aceste acțiuni desfășurându-se în a doua jumătate a deceniului al zecelea. Dacă sunt folosite în conformitate cu cele mai bune practici, ITC oferă companiilor un instrument eficient pentru flexibilitate și adaptare la cerințele pieței unice, condiție obligatorie pentru valorificarea oportunităților oferite de aceasta.

DG III a răspuns și de politicile referitoare la aspectele legate de industrie ale comerțului electronic, care reprezintă un instrument major de stimulare a competitivității - obiectiv fundamental al pieței unice. Activitățile în acest domeniu includ acțiuni de conștientizare, reglementare, promovare și standardizare, încredere și securitate și dezvoltarea unei infrastructuri economice globale.

O altă responsabilitate importantă a DG III a fost aceea de administrare a programului “Schimb de date între administrații” (Interchange of Data between Administrations = IDA), în vederea punerii bazelor unor rețele telematice între administrațiile țărilor membre și instituțiile UE, pentru a susține cooperarea dintre acestea. În urma implementării cu succes a primei faze (1995-1997) și a lansării unei a doua faze (1999), DG III trebuia, printre altele, să asigure infrastructura de comunicare necesară pentru sprijinirea administrării pieței unice.

Printre cele 23 de rețele IDA deja în funcțiune, trebuie menționată rețeaua EudraNet. Această rețea, a cărei activitate a debutat în anul 1995, asigură legătura electronică între Comisie, Agenția Europeană pentru Medicamente (EMA) și autoritățile naționale, în scopul recunoașterii reciproce și centralizate a procedurilor de autorizare a vânzătorilor și de supervizare a produselor medicale. Prin aceasta se facilitează protecția sănătății publice și, totodată, realizarea pieței unice în domeniul produselor farmaceutice.

În principiu, grație funcționării pieței unice, atât firmele mari, cât și cele mici și mijlocii (IMM-urile), au acces la piețe noi, la parteneri noi și la tehnologii noi și pot livra produsele și serviciile lor în oricare din țările membre la fel de ușor ca pe piața autohtonă. Experiența primilor ani de funcționare a pieței unice a demonstrat însă că, în practică, în pofida unor succese incontestabile, lucrurile nu stau chiar așa. **De pildă, marile companii au dispus de resursele necesare pentru a se adapta la cerințele pieței unice și multe dintre ele nu au așteptat data de 1.01.1993 pentru a acționa în acest sens. În schimb, din cauza complexității procesului de liberalizare și, mai ales, a costurilor ridicate pe care le implică satisfacerea cerințelor pieței unice, pentru multe IMM-uri a fost dificil să se reorganizeze rapid, pentru a beneficia într-o proporție mai mare de oportunitățile pe care le oferea noul mediu de afaceri.** Este adevărat, comunitatea a încercat să ajute firmele mai mici să profite de avantajele generate de funcționarea pieței unice. Astfel, au fost înființate centre europene de informații, în colaborare cu autoritățile naționale, regionale și locale, care furnizează informații și acordă asistență tehnică IMM-urilor în legătură cu piața unică. De asemenea, parteneriatul transfrontalier a fost facilitat via rețelele electronice, iar accesul la informațiile privind licitațiile publice a fost îmbunătățit. Realizările sunt însă mai modeste în domenii cum ar fi accesul IMM-urilor la tehnologie și la sursele de finanțare a investițiilor și implicarea lor în procesul de elaborare a unor standarde noi.

Întârzierile survenite în procesul de standardizare afectează toate firmele, indiferent de mărime, aceasta reprezentând, în opinia multora dintre ele, una din problemele presante cu care sunt confruntate.

Într-o măsură însemnată, activitatea firmelor este influențată negativ și de tergiversarea adoptării unor acte normative importante, cum ar fi Legea firmei și Patentul Comunității.

Dat fiind rolul major pe care îl joacă în procesul de completare a pieței

unice, politica industrială, care a avut o contribuție remarcabilă la obținerea unor succese importante, este responsabilă, într-o anumită măsură, și pentru neajunsurile semnalate în funcționarea acestei piețe.

Pentru perioada 2001-2010, UE și-a fixat un obiectiv strategic deosebit de ambițios, și anume să devină, pe plan mondial, cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere, capabilă de o creștere durabilă, cu locuri de muncă mai multe și mai bune și cu o coeziune socială mai mare. **În ultima vreme, conștientizându-se contribuția esențială pe care întreprinderile o vor avea la realizarea obiectivului strategic propus, la nivelul UE s-a acordat o atenție sporită politicii întreprinderii.**

Întreprinderile comunitare sunt confruntate cu accelerarea schimbărilor structurale, apariția economiei digitale, intensificarea concurenței și globalizarea. În aceste circumstanțe generatoare de dificultăți, sprijinul oferit de o politică a întreprinderii coerentă și eficientă este indispensabil. În consecință, în luna mai 2000, Comisia a înaintat Consiliului European comunicarea intitulată "Spre Întreprinderea Europeană (Program de lucru pentru politica întreprinderii în perioada 2000-2005)" care, practic, reprezintă strategia ce va fi folosită de Directoratul General al Întreprinderii pentru realizarea "Întreprinderii Europene".

Sporirea competitivității întreprinderilor comunitare și, implicit, a întregii economii a UE este însă indisolubil legată de creșterea eficienței funcționării pieței unice. Din acest motiv, realizarea unor obiective prevăzute în strategia menționată mai sus va avea un impact pozitiv și asupra pieței unice, încercându-se să se mărească aportul politicii întreprinderii la accelerarea procesului de completare a acestei piețe. Înainte de a prezenta câteva exemple, trebuie precizat că atât țările membre, cât și Consiliul European au recunoscut rolul de pivot pe care IMM-urile îl joacă în creșterea economică și în utilizarea forței de muncă. Prin urmare, politica întreprinderii va trebui să acorde o atenție specială IMM-urilor și necesităților acestora.

a) Încurajarea activității antreprenoriale reprezintă un obiectiv important al politicii întreprinderii. Antreprenariatul este considerat forța motrice a progresului, acesta stând la baza creării bogăției și a locurilor de muncă. Printre factorii care stimulează activitatea antreprenorială figurează și asigurarea unor condiții-cadru favorabile. Cadrul actual legislativ, de reglementare și administrativ, ridică deseori obstacole în calea antreprenorilor. **Din acest motiv este important să se garanteze că procedurile administrative și de reglementare asigură un echilibru între necesitatea de simplificare, pe de o parte, și atingerea obiectivelor politicii publice, pe de altă parte.** Unii pași importanți au fost deja întreprinși în această direcție, însă se consideră că ar trebui formulate propuneri mai radicale, evaluându-se întregul acquis pe baza experienței acumulate. Deși vor fi necesare în continuare măsuri de reglementare, Comisia este decisă să respecte cu strictețe angajamentul că va face propuneri numai în situațiile în care o reglementare este absolut necesară. De asemenea, Comisia va promova și alternative la legislație, cum ar fi coreglementarea și angajamentele voluntare.

Contribuțiile fiscale și cele pe linia asigurărilor sociale exercită o influență puternică asupra întreprinderilor. În zonele sale de competență, Comisia a propus deja o modificare a sistemului TVA, vizându-se o simplificare și o modernizare mai substanțială a regulilor existente. De asemenea, Comisia acționează pentru eliminarea obstacolelor care mai există pe linia activității transfrontaliere.

b) Asigurarea unui mediu mai favorabil pentru inovație și schimbare este considerată un alt obiectiv major al politicii întreprinderii. Inovația joacă un rol hotărâtor în economia bazată pe cunoaștere, forțele sale motrice fiind concurența, tehnologia și cercetarea. Politica întreprinderii vizează toate aspectele inovației, ținând cont de necesitățile IMM-urilor, care deseori au probleme pe linia accesului la cele mai noi cunoștințe și a aplicării acestora. De asemenea, politica întreprinderii va trebui să stabilească un cadru care să favorizeze inovația și să asigure o legătură mai eficientă între cercetare, tehnologie și inovație.

Printre căile de stimulare a inovației și schimbării vor figura eliminarea obstacolelor și schimbul de practici bune. În vederea eliminării obstacolelor, sistemul actual al brevetelor va trebui adaptat pentru a garanta că el oferă o protecție eficace a ideilor. Comisia și-a anunțat deja intenția de a propune spre adoptare Patentul Comunității. Un sistem eficient de protecție a proprietății intelectuale (într-un mod compatibil cu concurența de pe piață) încurajează activitatea creatoare și sporește competitivitatea, garantând că aceia care își asumă riscurile și suportă costurile și eforturile de dezvoltare a unor produse și servicii noi pot beneficia de stimulente financiare corespunzătoare.

Inovația va fi favorizată și de adoptarea, la nivelul UE, a unor proceduri simplificate de reglementare a lansării unor substanțe și produse noi ce prezintă riscuri posibile pentru sănătate, securitate și mediu.

c) Asigurarea accesului pe piețe al bunurilor și serviciilor figurează, de asemenea, printre obiectivele importante ale politicii întreprinderii. Piața unică reprezintă instrumentul principal care garantează accesul larg al firmelor pe piețe. În ciuda rezultatelor pozitive obținute în deceniul al zecelea, pe piața unică se mai mențin încă un număr prea mare de obstacole și de costuri inutile, ceea ce implică, din partea întreprinderilor, eforturi suplimentare pentru rezolvarea diverselor probleme importante.

Managementul pieței unice - care cade în sarcina Directoratului General al Întreprinderii - trebuie să fie sensibil la problemele firmelor. Pe această linie se înscrie lansarea de către Consiliul European a dialogului cu întreprinderile, care include un website (<http://europa.eu.int/business>) și un mecanism care asigură un feedback direct de la firme. Managementul eficace al pieței unice, eliminarea barierelor, evaluarea legislației și, când este cazul, îmbunătățirea acesteia sunt doar câteva din sarcinile politicii întreprinderii.

Asumarea riscului în domeniul inovației va fi încurajată printr-un nivel constant înalt de conformitate cu legislația pieței unice. Firmele trebuie să fie conștiente de faptul că vor concura numai cu produse care sunt în conformitate cu

legislația comunitară. Comisia va trebui să adopte măsurile ce se impun pentru diminuarea obstacolelor pe care întreprinderile le întâmpină pe piața unică din cauza procedurilor diferite de evaluare a conformității. Operarea eficientă a principiului recunoașterii mutuale va îmbunătăți accesul pe piață în cazul sectoarelor nearmonizate.

UE a dezvoltat sistemul standardelor voluntare pentru a facilita comerțul, accesul pe piețe, integrarea piețelor, transferul și diseminarea tehnologiei. Acest sistem va trebui să joace, în continuare, rolul său important.

Numeroase IMM-uri mai întâmpină dificultăți mari în valorificarea întregului potențial al pieței unice. În consecință, politica întreprinderii va continua să furnizeze IMM-urilor informații și sfaturi pentru a le ajuta să elaboreze strategii proprii, care să le permită să beneficieze de acest potențial.

Etalonarea performanțelor (benchmarking-ul) și acțiunile concertate (ex: seminarii și conferințe) au fost folosite deja ca mijloace de identificare și promovare, în rândul firmelor comunitare, a celor mai bune practici. Comisia va simplifica și va unifica structurile prin care conduce aceste activități, în scopul măririi aportului lor la realizarea obiectivului fundamental al programului pieței unice, și anume creșterea competitivității.

Capitolul 4

Politica energetică a UE: interacțiune de interese și autoritate supranațională

4.1. Considerații generale

Efortul în direcția elaborării unei politici energetice a UE reprezintă, în accepția unor specialiști (Usherwood, 1998), un exemplu de europeanizare a actului propriu-zis de elaborare a acestei politici, deși până în anii '80 acest demers era privit ca un eșec spectaculos (George, 1985).

Deși, practic, încercarea de configurare a unei politici energetice a fost însoțită de conflicte puternice între elementele de politică comună, pe de o parte, și politicile naționale diferite și adesea divergente, pe de altă parte, teoretic, obiectivul constituirii unei piețe unice a energiei și obligația comună de a acționa în direcția ameliorării condițiilor de mediu reprezintă elemente incontestabile de convergență și interdependență între statele membre ale UE.

În Tratatul de la Roma, care consfințește crearea Comunității Europene, nu a fost făcută nici o precizare referitoare la o politică energetică comună. Singurele acțiuni comune în acest domeniu s-au concretizat în două tratate referitoare la cărbune și energie nucleară, respectiv unul în 1951, având ca obiect crearea CECO care reprezenta primul cadru instituțional comun în domeniul cărbunelui, și cel de-al doilea privind crearea EURATOM (European Atomic Energy Community), care a reprezentat un demers similar în domeniul energiei nucleare. Cele 6 țări membre fondatoare ale Comunității Europene au văzut în cooperarea în domeniul cărbunelui o premisă favorabilă procesului de reconstrucție economică postbelică, dar și posibilitatea de a da contur noii concepții despre o Europă unită. După câțiva ani s-a dovedit că nici CECO și nici EURATOM nu s-au ridicat la înălțimea așteptărilor inițiale, în timp ce abordarea de către Comunitatea Europeană a energiei și a problemei integrării s-a dovedit mai reușită.

Preocupările în direcția elaborării unei politici energetice comune a UE s-au intensificat practic în anii '90. În pofida includerii sale în primele tratate ale Comunității Europene, energia a fost, până de curând, relativ puțin influențată de legislația comună a UE și, de asemenea, puține decizii de politică energetică au fost adoptate la nivel central (Schmitter, 1996). Cele mai importante schimbări intervenite în ultimii ani se referă la directivele privitoare la piața internă a electricității și gazului natural (Hancher, 1998).

În cele ce urmează vom pune accent pe **corelația dintre tentativele de creare a unei politici energetice comune a UE, pe de o parte, și dezvoltarea instituțională a UE, pe de altă parte**. În evoluția procesului de elaborare a politicii energetice a UE se pot distinge patru etape:

În prima etapă, cuprinsă între 1946 și 1957, oferta de energie a constituit problema majoră cu care s-au confruntat cele 6 țări membre fondatoare ale Comunității Europene. Energia era reprezentată în principal de oferta internă (de energie).

În a doua etapă, reprezentată de perioada 1957-1972, energia nu a fost considerată ca o problemă de mare interes. Țițeiul ieftin din import a înlocuit cărbunile și, deși aceasta a fost o perioadă de progrese importante în cooperarea europeană, acest fapt nu s-a reflectat și în sectorul energetic.

În cea de-a treia etapă (1972-1985), energia a reintrat pe agenda UE, de această dată prin prisma problemelor create de prețurile mari și oferta de țiței, controlate de OPEC.

O dată cu criza petrolului din 1973, riscurile unei dependențe exagerate a Europei de surse terțe de aprovizionare cu energie au devenit foarte evidente. Din perspectiva crizei, guvernele europene au încercat mai întâi să-și diminueze dependența față de țiței, prin programe energetice naționale, dintre care cele mai notabile au fost extinderea programului nuclear al Franței, precum și, împreună cu alte țări industrializate din afara spațiului european, elaborarea unor strategii pentru contracararea influenței cartelului OPEC. Cu mici excepții, toate țările industrializate au aderat la Agenția Internațională a Energiei, creată în 1974 sub auspiciile OCDE. Agenția a convenit să constituie o rezervă comună de țiței care să poată fi utilizată dacă OPEC ar întrerupe livrările de țiței.

Ultima etapă, cuprinsă între sfârșitul anilor '80 și sfârșitul anilor '90, poate fi caracterizată printr-o o revitalizare a eforturilor și încercărilor de configurare a unei politici comune a UE.

UE este încă departe de atingerea dezideratului unei politici comune în domeniul energiei dar, de la sfârșitul anilor '80 au fost intensificate inițiativele sale menite să consolideze influențele supranaționale asupra politicii energetice (Matlary, 1991; Lyons, 1992, 1994; Padgett, 1992). Problemele energetice au fost tot mai mult corelate cu 3 perspective generale:

1. programul UE de constituire a pieței interne, în care politica concurenței joacă un rol major;
2. încercările UE de a elabora o politică comună în domeniul protecției mediului, cu adoptarea de măsuri fiscale ca instrument-cheie;
3. Carta Europeană a Energiei și Tratatul Cartei, care reprezintă dimensiunea externă a politicii energetice a UE, având ca scop promovarea cooperării pe termen lung ca modalitate de sprijin al reformei în fostul bloc socialist și, prin aceasta, de asigurare a ofertei de energie la nivelul UE.

Toate aceste inițiative au reflectat dorința de a defini politici europene în domenii care anterior au fost dominate de autoritățile naționale. Schimbarea

percepției asupra energiei prin prisma problemelor de protecție a mediului și de situația ofertei internaționale, precum și reformele instituționale au constituit elementele pe care s-au bazat sus-numitele inițiative.

Practic, la originea acestor inițiative s-a aflat Comisia Europeană care a exploatat regulamentele internaționale cu scopul de găsi soluții comune pentru remodelarea sectorului energetic în raport cu obiectivele pieței interne, ale politicii de protecție a mediului și ale politicii externe.

Energia are legături intrinseci cu o serie dintre domeniile în care instituțiile supranaționale și-au propus obiective pe care neofuncționaliștii le definesc ca fiind "expansioniste". Acest fapt este cel mai evident în cazul procesului de constituire a pieței interne și a politicii de protecție a mediului, dar și în raport cu ambiția UE de a exercita un control internațional în procesul de transformare a economiilor fostei URSS și ale Europei Centrale și de Est după 1989.

O cheie a înțelegerii acestei dezvoltări o reprezintă modul în care UE - ca și cadru instituțional și set de instituții centrale - interacționează cu interesele predominante ale sectorului de energie în diferitele stadii ale dezvoltării UE.

În analiza evoluției politicii energetice a UE și în special a celei petroliere din anii '90 sunt relevante câteva aspecte majore:

- a) factorii care stimulează dezvoltarea politicii energetice;
- b) legătura dintre politica energetică comună a UE și dezvoltarea instituțiilor UE;
- c) condițiile în care se poate conta pe dezvoltarea unei autorități supranaționale și a unei politici comune a UE.

4.2. Inițiative de politică energetică comună

Propunerile de politică energetică comună a UE lansate la sfârșitul anilor '80 și la începutul anilor '90 au fost strâns legate de revitalizarea Comunității Europene. Actul Unic European (1987) și Tratatul de la Maastricht (1993) au reușit să consolideze autoritatea supranațională într-o serie de domenii ale politicii comunitare, deși nu în mod specific în cel al politicii energetice.

O primă sursă importantă de schimbare a constituit-o programul de constituire a pieței interne a UE, care a reflectat nu numai dezvoltarea internă a UE, dar și orientările internaționale de politică generală din cadrul OCDE.

O altă sursă de inițiative de politică energetică a constituit-o politica de protecție a mediului. Inițiativele din acest sector au fost diferite de problema dereglementării, prin faptul că politicile au fost dirijate spre realizarea unor obiective naționale specifice, cu suport popular sporit.

Cea de-a treia inițiativă se referă la politica externă care a fost corelată cu implicarea mai amplă a UE, prin Tratatul de la Maastricht. Schimbarea statutului

acestei politici s-a datorat ambițiilor sporite ale UE de a interveni mai activ în problemele internaționale.

4.3. Politica comună în domeniul energiei: constituirea pieței unice

În **noiembrie 1983**, în premieră, Consiliul Energiei din cadrul CEE a dat mandat instituțiilor comunitare să formuleze o politică energetică. Comisia Europeană a răspuns prin reunirea unor proiecte (mai noi sau mai vechi) într-un singur program, pe care l-a prezentat în raportul său “Piața Internă a Energiei” (mai 1988).

Printr-o liberalizare amplă a pieței europene a energiei, Comisia spera să promoveze dezvoltarea industriilor gazului și a electricității, să sporească flexibilitatea sistemului energetic european și să înlăture orice obstacolele naționale din calea integrării la nivel regional. Tratatul UE a reafirmat aceste obiective (inclusiv cel al asigurării unei politici de protecție a mediului), fără a conține însă, o bază nouă pentru o politică energetică europeană.

Tratatele au furnizat UE o gamă largă de instrumente care pot fi utilizate pentru a interveni în domeniile energetice ale statelor membre: reguli de concurență și standarde comerciale, limite de preț și cote, standarde tehnice, atribuții de supervizare, sisteme de informații, subvenții și credite pentru investiții.

Actul Unic European din 1987 a pus bazele revitalizării UE și ale realizării pieței unice - obiectiv al cărui termen de finalizare a fost inițial stabilit pentru finele anului 1992, dar nu a conținut nici un element de politică comună în domeniul energiei, fapt explicabil prin aceea că energia a fost considerată drept un domeniu foarte problematic.

Până la data respectivă, energia a fost în general văzută mai degrabă ca o problemă națională. În cazul țiteiului și al gazului, atât securitatea ofertei, cât și riscul de preț se subordonau influenței unor factori ce scăpau controlului UE. Acestea au reprezentat preocupări tradiționale pentru UE, ca și pentru statele membre. În aceste țări, dependența de țitei a fost redusă prin sistemul de impozitare și diverse reglementări care au constituit, totodată, instrumente de reducere a cererii și de promovare a politicii de diversificare a surselor de energie. Gazul natural care, în mare măsură este importat a beneficiat de acest demers, pentru a echilibra oferta provenită de la un număr mic de vânzători.

Piața internă a energiei urma să fie realizată prin 3 tipuri diferite de instrumente de politică economică:

1. **directive specifice** în domeniul energiei, menite să asigure îndepărtarea barierelor din calea concurenței și a comerțului prin transferul principiilor generale ale tratatului în reglementări pentru sectoare specifice;
2. **directive generale ale pieței interne**, care ar putea afecta sectorul energiei;
3. o **aplicare mai activă și în domeniul energiei a reglementărilor concurenței**.

Politica energetică a fost abordată într-o "Carte Albă a politicii energetice", în anul 1988, care a conchis că industria petrolieră (în aval) opera deja, cu mici excepții, în cadrul unei piețe libere. În plus, sectoarele cărbunelui și energiei nucleare erau, încă din 1950, acoperite prin prevederi detaliate ale Tratatelor CECO și EURATOM, rămânând practic ca domenii neacoperite printr-o legislație comună, doar sectoarele gazului și al electricității.

În domeniul **cărbunelui**, problema majoră a fost aceea de a se aplica legislația comunitară cu scopul de a se reduce subvențiile, iar în cel **nuclear** se impunea nevoia unei transparențe a costurilor pentru echipamente și componente.

Pentru **sectorul petrolier** (segmentul în aval), prioritățile s-au cuplat cu măsurile generale de impozitare și de standardizare.

Concluzia Comisiei Europene a fost aceea că legislația primară existentă (Actul Unic) și directivele generale ale pieței interne (legislația secundară) ar putea rezolva majoritatea problemelor din sectorul energiei, excepție făcând industriile gazului și a electricității (sectorul în aval).

Se poate afirma totuși că cea mai mare parte a industriei europene a energiei, în maniera sa de funcționare anterioară tentativelor de elaborare a unei politici energetice comune, nu se alinia principiilor pieței interne; sugestiile făcute de inițiatorii politicii comune nu erau motivate prin obiective constructive referitoare la energie, acestea reprezentând componente ale politicii generale de dereglementare/liberalizare.

Punctul de plecare pentru Comisia Europeană în acest demers l-au constituit articolele 86 și 90 din Tratatul de la Roma, referitoare la monopolurile de stat și de altă natură și la abuzurile rezultate din exercitarea poziției dominante pe piață. Aceste articole au fost deosebit de relevante în domeniile gazului și al electricității, unde gradul de monopolizare la nivel național era foarte ridicat.

Legat de programul pieței interne în cadrul Comisiei Europene, impulsul de a corela energia cu piața internă unică a fost dat de Directoratul General IV, care a răspuns de politica concurenței, și de Directoratul General XVII, responsabil cu politica energetică. Alte directorate implicate au fost: DG XXI (Unificarea regimurilor vamale și impozitarea indirectă); DG III (Piața unică și politica industrială), DG XI (Mediu). Participarea acestor directorate generale la configurarea politicii energetice reflectă 2 circumstanțe importante:

- 1) Energia a fost cuplată cu o serie de domenii ale politicilor comunitare, deși comisarii UE au beneficiat de prerogative de control și supraveghere - în cadrul unei zone de politică economică - sensibil mai reduse în raport cu cele ale miniștrilor din ministerele naționale;
- 2) Comisia admitea toate moțiunile cu majoritate de voturi, iar cei 17 comisari (de atunci) nu erau strict specializați, fiind implicați în toate domeniile politicii comunitare.

4.4. Liberalizarea piețelor gazului natural și a electricității

O piață europeană unică există deja în cazul țițeiului, aceasta fiind parte componentă a pieței mondiale, fapt ce a determinat ca intervenția Uniunii Europene în acest sector să fie relativ limitată și să acopere practic domeniile/probleme limitate, între care cea legată de armonizarea procedurilor naționale de concesionare. Astfel, **în mai 1994**, Uniunea Europeană a adoptat o **directivă care armoniza condițiile pentru acordarea autorizațiilor (licențelor) pentru prospectarea, exploatarea și producția de hidrocarburi**.

Aceasta prevede că atunci când un stat membru disponibilizează un perimetru pentru una dintre aceste activități, el trebuie să dea asigurări că nu va proceda la discriminări inechitabile între companii în ceea ce privește accesul și exercitarea uneia dintre aceste activități.

O excepție ar permite statelor membre să refuze accesul oricărei țări terțe, respectiv în cazul în care există motive legitime de preservare a securității naționale.

Autorizațiile nu pot fi acordate pe o perioadă excesiv de mare, dar pot fi reînnoite. Directiva expune, de asemenea, și tipurile de criterii tehnice și financiare pe care un stat le poate aplica în procesul autorizării unei concesiuni. Statele au dreptul de a impune condiții și de a solicita anumite drepturi în timpul exercitării licenței (autorizației), dar aceasta «nu trebuie să fie mai restrictivă decât este necesar».

Aceste reguli, mai degrabă generale, reprezintă una dintre puținele măsuri ale UE destinate în mod expres activităților în amonte din domeniul hidrocarburilor (explorare/extracție). Statele membre se supun și unor legi mai vechi, care se referă la menținerea unui nivel minim al stocurilor de țiței și produse petroliere, ca și al unor măsuri menite să le protejeze în cazul unor crize de aprovizionare. Legislația ajută țările membre să-și îndeplinească obligațiile față de Agenția Internațională a Energiei. Directiva a fost menită să introducă principiile pieței libere și în domeniul activităților petroliere în amonte și, implicit, să restrângă privilegiile companiilor naționale sau de stat. De asemenea, ea urma să acopere un vid legislativ între directivele propuse în domeniul gazului și al electricității, pe de o parte, și legislația existentă privind politica care reglementa contractele în domeniul explorării țițeiului, gazului și cărbunelui, pe de altă parte. În plus, **directiva referitoare la “achiziționarea publică”, din iulie 1994** a deschis calea unor proceduri simplificate în sectorul petrolier, cu condiția ca legislația să îndeplinească condițiile pieței. Aceasta viza entitățile ce operau într-un număr de sectoare utilitare, inclusiv furnizarea de electricitate sau de gaz către o rețea fixă, extracția și producția de țiței, gaz și cărbune, fiind aplicabilă nu numai activităților publice și industriilor naționalizate, dar și companiilor din sectorul privat care funcționau pe baza unor drepturi speciale sau exclusive acordate de un stat membru.

Spre deosebire de țiței, **industriile electricității și gazului**, bazate pe rețele de transport/distribuție rămăseseră puternic fragmentate în cadrul granițelor

naționale, companiile naționale deținând, până de curând, rolul de adevărate monopoluri în aceste domenii de activitate. În privința gazelor naturale și a electricității, documentele care au stat la baza procesului de liberalizare și integrare a piețelor naționale într-o piață unică sunt: **Directiva Europeană 30/1998 (gaz)** și **Directiva Europeană 92/1996 (electricitate)**. Menționăm însă faptul că preocupările UE în acest sens datează din anii 1990-1991, când Comisia Europeană a elaborat un plan în 3 etape pentru liberalizarea piețelor gazului și electricității. **Faza I** a fost realizată prin adoptarea a 3 directive în perioada 1990-1991. Prima directivă a introdus reglementări care stipulau o mai mare transparență a prețurilor gazului și electricității pentru consumatorii industriali. Celelalte 2 directive și-au propus să faciliteze tranzitul prin rețelele de electricitate și gaz, asigurând cadrul de negociere și conciliere între proprietarii acestor rețele și consumatori. **Fazele II și III** prevedeau abolirea progresivă a monopolului asupra producției și distribuției gazului și a electricității.

Directiva asupra transparenței prețurilor – care acoperă atât sectorul gazului, cât și pe cel al electricității – nu a stârnit controverse, fiind adoptată de Consiliu în iunie 1990 și devenind operațională în iulie 1991. Această directivă a cerut furnizorilor să ofere Oficiului Statistic al Comunităților Europene (SOEC) 3 tipuri de informații, pe o bază regulată: prețuri, sisteme de preț și efecte asupra consumatorilor. Pe această bază, SOEC urma să publice rapoarte statistice menite să îmbunătățească informația disponibilă pentru agenții economici de pe piață.

Celelalte două proiecte de directive s-au referit la dreptul de tranzit pentru alți operatori de rețea, în sectoarele electricității și al gazului. Directiva în domeniul electricității a fost aprobată în octombrie 1990 și a intrat în vigoare în iulie 1991. Directiva similară în domeniul gazului a fost adoptată mai greu (în decurs de 2 ani) intrând în vigoare în ianuarie 1992.

Faza a doua a procesului de dereglementare a piețelor electricității și gazului din UE a introdus obiective mai ambițioase și măsuri de reglementare mai cuprinzătoare. Comisia a dorit practic să introducă libera concurență care urma să modifice în mod fundamental relația dintre furnizori, operatorii de transport, distribuitori și consumatori.

La începutul anului 1992, Comisia părea să fi conștientizat pe deplin problemele politice rezultate din procesul de realizare a pieței interne unice. Stadiul II s-a confruntat cu mari dificultăți de implementare.

De abia după 4 ani, în decembrie 1996, Consiliul European și Parlamentul au reușit să adopte **directiva referitoare la electricitate**. Aceasta a intrat în vigoare în februarie 1997, urmând ca transpunerea sa în legislațiile naționale să fie finalizată până în februarie 1999. **Directiva gazului** a fost adoptată în decembrie 1997, dar a intrat în vigoare oficial la 22 iunie 1998, iar termenul-limită pentru transpunerea sa în practică a fost stabilit pentru 10 august 2000.

Ambele directive au aceleași scopuri - deschiderea piețelor (cererii și ofertei) spre concurență, deziderat posibil prin asigurarea accesului efectiv la

rețelele de transport a unor clienți eligibili să-și aleagă furnizorul. Pentru deschiderea acestor piețe au fost stabilite praguri minime: 30% din cerere pentru 2001 și 35% pentru 2003 (la electricitate) și 20% din cerere în anul 2000 și 28% în 2003 (pentru gaz). Dar guvernele puteau decide să liberalizeze mai rapid piețele, fiind capabile să facă și alte opțiuni, cum ar fi aceea dacă accesul terților (TPA) să fie negociat sau reglementat.

Directivile în direcția liberalizării pieței gazului și electricității se bazează pe câteva **principii generale**.

Primul se referă la **necesitatea unei abordări pe etape**. Piața internă a gazului trebuie să se configureze într-o perioadă de timp suficient de lungă pentru a permite industriei să se adapteze, într-o manieră flexibilă și ordonată, la noul context general.

Cel de-al doilea principiu este cel al **subsidiarității**. Comunitatea nu trebuie să impună mecanisme rigide, ci, mai degrabă, trebuie să construiască un cadru general, iar la nivel național să existe un sistem adecvat resurselor, politicilor energetice și practicilor de reglementare și control.

Cel de-al treilea principiu îl constituie **evitarea unei reglementări, a unui control excesiv din partea statului**. Sectoarele în cauză (gazul, electricitatea) sunt caracterizate de regulă prin situații de monopol care reclamă un anumit nivel de reglementare. Demersul către liberalizare va face însă necesară introducerea unor noi reglementări care, mai degrabă, vor substitui decât le vor suplimenta pe cele existente și, în multe cazuri, vor fi mult mai transparente.

Propunerile enunțate în Directivile UE ale gazului și electricității, în vederea liberalizării pieței, vizează câteva aspecte de bază:

- a) introducerea concurenței în domeniul ofertei;
- b) liberalizarea construcției de rețele de transport pentru electricitate și de conducte de gaz;
- c) liberalizarea tranzacțiilor (vânzării/cumpărării) prin facilitarea accesului terților la rețelele de electricitate și de gaz;
- d) măsuri de armonizare a regulilor de funcționare a rețelelor de transport și distribuție;
- e) protecția micilor consumatori împotriva riscului subvențiilor indirecte;
- f) transparența acțiunilor de producție, transport și distribuție a serviciilor de utilități integrate de electricitate și gaz.

Conform unui **raport al UE din decembrie 2000**, consacrat evaluării progreselor înregistrate de statele membre în direcția implementării directivelor gazului și electricității, cea mai mare parte a acestora au avansat mai rapid pe linia liberalizării în raport cu plafoanele cantitative prevăzute în directive,

transpunând deja în legislațiile naționale conținutul directivelor și/sau fiind în curs de finalizare a legislației secundare în domeniu.

Până în prezent, comparațiile între gradul de deschidere a diferitelor piețe s-au bazat practic pe declarațiile guvernelor acestor țări, dar un raport cu circuit semiconfidențial al Comisiei Europene avertizează că cifrele furnizate de guverne nu reflectă situația reală. Există țări care au declarat un grad ridicat de liberalizare a pieței, dar care înregistrează un grad limitat de concurență - exprimat prin ponderea clienților eligibili. Dar nici chiar aceste cifre nu sunt pe deplin edificatoare; alte elemente, cum ar fi accesul nediscriminatoriu la rețelele de transport sau posibilitatea de a achiziționa companii sau instalații în alte țări membre sunt la fel de importante ca și deschiderea cantitativă a pieței, în asigurarea unei concurențe echitabile.

Inițial, în ambele directive a fost inclusă o prevedere sub forma unei clauze de reciprocitate, care permitea unui stat membru care și-a deschis piața într-un procent mai mare decât pragul minim oficial să refuze accesul la rețeaua sa de transport unui client eligibil dintr-o țară membră în care aceeași categorie de clienți nu sunt eligibili. Deși 9 dintre cele 15 țări membre UE au introdus asemenea clauze în legislația secundară, în cele din urmă au apreciat că măsura este inadecvată, cel puțin pentru considerentul că sus-numita clauză nu ia în considerare gradul de echitate a condițiilor de acces la rețelele de transport.

Planul ambițios al Comisiei Europene de urgentare a procesului de liberalizare deplină a sectorului energiei în Europa (prin devansarea termenului de finalizare din 2008 în 2005) este, cel puțin pentru moment, blocat din cauza opoziției ferme a tandemului Franța-Germania.

Franța, cu cele două cvasi-monopoluri de stat ale sale, cel al electricității (EdF) și cel al gazului (GdF), nu a acceptat planul elaborat de Comisia Europeană care prevedea ca anul 2005 să fie termenul-limită pentru toate țările membre ale UE de finalizare a procesului de dereglementare (deplină) a piețelor gazului și a electricității, după care toți consumatorii ar fi urmat să devină eligibili, respectiv să-și poată alege furnizorul de gaz și de electricitate.

Germania a avut obiecții la adresa prevederii Comisiei UE ca fiecare stat să-și constituie o **agenție națională de reglementare pentru stabilirea tarifelor de rețea și pentru supervizarea concurenței**, motivând că o modalitate mai flexibilă de reglementare este mai potrivită cu situația extrem de fragmentată a sectorului său utilitar. De asemenea, Germania a refuzat să renunțe la accesul negociat al terților (TPA), în favoarea celui reglementat.

Totuși, cu ocazia **reuniunii la nivel înalt a UE de la Stockholm, din martie 2001**, s-a făcut o încercare de remediere a curențelor legislative în domeniul liberalizării, fiind avansat spre legiferare un proiect de lege adiacent directivei primare, cu următoarele propuneri:

- a) asigurarea unui nivel minim de corporatizare (separare a activității de transport de cele de producție și comercializare), prin crearea unor

- operatori de rețea care să funcționeze în cadrul unor entități independente din punct de vedere contabil;
- b) accesul la rețeaua de conducte de transport să fie efectuat pe baza unui sistem de tarife publicate și reglementate, aplicate nediscriminatoriu pentru toți utilizatorii sistemului. Aceste tarife pot fi divizate pe clase de utilizatori - sistem adoptat în cazul electricității, urmând a se adopta și în cazul gazului natural;
 - c) operatorii sistemului de transport vor trebui să efectueze investiții minime obligatorii în rețeaua de conducte și în conductele magistrale care fac legătura între țări;
 - d) obligativitatea creării unor oficii de reglementare independente, pentru a stabili tarifele de transport și distribuție a gazului și a asigura accesul nediscriminatoriu la rețea. Autoritățile de reglementare trebuie să aprobe tarifele de transport și distribuție înainte de intrarea lor în vigoare - art. 8(6). Aprobarea trebuie să aibă la bază propunerea operatorilor din sistemul de transport/distribuție sau o propunere agreată de aceștia și utilizatorii rețelei. Autoritățile în domeniul concurenței pot acționa ex-post în cazurile de distorsiune a concurenței, în timp ce autoritățile de reglementare au o funcție ex-ante. Acestea din urmă au, de asemenea, un rol major în problemele legate de comerțul transfrontalier, în crearea unei piețe interne reale.

În **unie 2001**, Comisia Europeană a reafirmat necesitatea de a se accelera adoptarea propunerilor de liberalizare a pieței energiei până în 2005. Comisia a subliniat ideea că trebuie analizat dacă măsurile luate de țările membre pentru a proteja companiile privatizate față de investițiile străine nu violează reglementările privind libera circulație a capitalurilor. După ce firma franceză de stat Electricité de France a făcut achiziții în Spania și Italia, statele respective au reacționat prin măsuri de restricționare a investițiilor străine pentru a proteja firmele autohtone.

Toamna anului 2001 ar putea ocaziona debutul unei perioade de progrese însemnate în procesul de liberalizare a piețelor gazului și a electricității în UE, sub președinția Belgiei, care și-a afirmat interesul în accelerarea procesului menționat. Încă de la preluarea președinției UE pe o perioadă de 6 luni, în iulie 2001, Belgia a programat o reuniune a ministerelor energiei pentru începutul lunii decembrie, la care speră să fie adoptate acorduri ferme asupra viitoarelor măsuri menite să urgenteze liberalizarea.

Membrii Comisiei Europene speră să deblocheze impasul creat prin opoziția formulată de Franța și Germania, eventual prin recurgerea la articolul 86 al Tratatului UE (fostul articol 90) care permite adoptarea unei directive de către Comisia Europeană, cu o majoritate calificată, fără consultarea Consiliului de Miniștri și a Parlamentului European.

4.5. Efectele directivelor în domeniul gazului și al electricității asupra pieței energiei și a pieței interne unice

Conținutul directivelor electricității și a gazului diferă considerabil în unele privințe de propunerile inițiale ale Comisiei Europene, din 1992. Procesul elaborării acestora a fost unul lung și dificil, dar, în final, adoptarea și aplicarea lor în practică au condus deja la transformări substanțiale pe piețele electricității și a gazului din țările membre, putând avea consecințe radicale pe termen lung. Trebuie subliniat faptul că o precondiție importantă pentru alimentarea eforturilor în direcția liberalizării - în pofida frustrărilor și a conflictelor - a reprezentat-o dinamizarea dezvoltării economice a UE, la sfârșitul anilor '90.

Precizăm că liberalizarea este un concept care definește o tendință mondială, ce are ca scop ameliorarea eficienței și securității ofertei de energie, prin **introducerea concurenței** și prin evoluția către un preț stabilit de piață (respectiv de evoluția raportului cerere-ofertă). În acest fel, politicile de liberalizare se prezintă ca un mijloc de reducere a prețurilor energiei și ca un pas către egalitarismul comercial.

În mod concret, în cazul gazului, liberalizarea pieței va însemna că prețul gazului nu va mai depinde de contractele pe termen lung (take-or-pay), ci va fi determinat în baza unor contracte pe termen scurt și a tranzacțiilor pe piața spot. În plus, creșterea concurenței în sectorul gazului pe piața europeană ar putea duce la decuplarea prețurilor gazului de cele ale țiteiului.

Concurența în domeniul aprovizionării cu gaz și electricitate va avea un efect pozitiv, materializat în creșterea eficienței și a calității serviciilor pentru consumatori. Pentru aceștia din urmă, avantajul va rezulta din facilitarea comparației prețurilor ca și a altor condiții de aprovizionare. Fiind puși în situația de a intra în competiție pe piața internațională, consumatorii industriali din țările UE vor reuși să-și alinieze condițiile de acces la sursele de energie (diferențele de preț reflectând, în principal, costurile diferite de transport), fapt ce va ameliora competitivitatea industriei europene.

Concurența va duce la o mai mare omogenitate a prețurilor în Uniunea Europeană. Acest lucru este deosebit de important pentru întreprinderile mici și mijlocii, care în prezent sunt dezavantajate comparativ cu marii consumatori industriali. În acest domeniu, este notabil faptul că mulți consumatori mici și mijlocii au subliniat că nu se poate justifica continuarea creării de avantaje competitive marilor companii din UE față de micile companii, în condițiile practicării unor prețuri diferite la electricitate și gaz. Dată fiind importanța întreprinderilor mici și mijlocii în UE, o asemenea situație poate doar să aducă prejudicii competitivității, inovației și forței de muncă.

Deplina deschidere a pieței va încuraja inovația și penetrarea pieței de către noile tehnologii. În fapt, multe dintre noile dezvoltări tehnologice au loc în domeniul generării energiei, în special al tehnologiei microcentralelor și al

energiilor reînnoibile. Mai mult, deschiderea pieței este foarte probabil să sporească calitatea serviciilor pentru clienți, în special la nivelul consumatorilor finali. Calitatea serviciilor oferite - de exemplu, reparații, noi servicii și aranjamente de facturare - este un domeniu în care întreprinderile intră în concurență. Toate acestea sunt vizibile deja, în țările care au realizat deschiderea completă a pieței.

Unul dintre factorii critici pentru competitivitatea internațională a mediului de afaceri european este costul energiei. Comparativ cu SUA sau Australia, industria europeană plătește, în unele cazuri, cu 40% mai mult pentru electricitate și gaz, datorită depărtării piețelor naționale de sursele de aprovizionare și a volumului relativ insuficient al importurilor de gaz din Olanda.

Dezavantajul competitiv al prețurilor mai mari este întâlnit îndeosebi în industriile energointensive, precum industria metalurgică, a hârtiei, sticlei și autovehiculelor. În cele mai energointensive sectoare (produse sodice, îngrășăminte și aluminiu) energia poate reprezenta 60% din costul de producție. Este evident că supraviețuirea și dezvoltarea acestor industrii în UE depind de abilitatea lor de a reduce costurile de producție, inclusiv costurile cu energia.

O piață unică competitivă a energiei va duce, de asemenea, la îmbunătățirea standardelor în beneficiul consumatorilor, întrucât utilitățile vor fi supuse presiunii concurenței.

Cu privire la standardele serviciului public, experiența a demonstrat că deschiderea pieței, inclusiv deschiderea completă, nu a condus la nici un declin al nivelului calitativ al acestora. Dimpotrivă, **deschiderea pieței combinată cu reglementări efective în domeniu a determinat creșterea calității standardelor serviciului public.** Cu toate acestea, Comisia consideră că este foarte important să se stipuleze cel puțin faptul că în toate statele membre se va asigura serviciul universal pentru electricitate, respectiv furnizarea de electricitate de înaltă calitate pentru consumul casnic la prețuri convenabile, și că se va adopta un set minim de standarde de protecție a consumatorului final.

Crearea pieței unice a energiei va întări securitatea ofertei de energie în UE, permițând diversificarea și flexibilizarea ofertei ca rezultat al integrării piețelor interne ale energiei.

Un surplus sau un deficit de gaz în contextul unei piețe concurențiale influențează prețurile acestuia, lansând totodată un semnal pentru producători să-și ajusteze capacitatea de aprovizionare. Prin urmare, mecanismul de preț va fi cel care va asigura echilibrarea raportului cerere-ofertă, ceea ce reprezintă un argument suplimentar în favoarea conceptului de liberă concurență, ca alternativă de reglare a pieței, în detrimentul conceptului de securitate a ofertei.

În viitor, UE va trebui să facă față unor noi provocări și posibil chiar conflicte, deoarece va integra și o serie de țări din Europa Centrală și de Est, va încerca să-și asigure achiziții petroliere din Orientul Mijlociu (pe termen lung) și va căuta să ajungă la o abordare unică a procesului de liberalizare, cu concurenții săi din lumea industrializată și din țările în curs de dezvoltare.

Deschiderea accesului efectiv și nediscriminatoriu la sistemele de transport unor companii terțe (TPA), altele decât monopolurile existente, este una din prevederile cele mai importante ale Directivei UE a gazului.

Sprijinitorii TPA consideră că accesul liber și concurența deschisă vor presupune prețuri mai scăzute pentru toate părțile implicate. Cei care sprijină TPA-ul sunt marii consumatori de energie (companii chimice, combinate de îngrășăminte, combinate metalurgice, firme din industria sticlei) care consideră că prețurile plătite atât pentru gaz, cât și pentru electricitate au fost artificial ridicate. **Opozanții sistemului** argumentează însă că sistemul va conduce la discriminări în domeniul prețurilor, deoarece ar permite promovarea unui sistem de subvenții încrucișate în baza căruia marii consumatori vor fi în măsură să exploateze TPA pentru a negocia un preț mai redus al combustibilului în detrimentul consumatorilor mai mici, care nu sunt capabili să profite de avantajul TPA.

Piața internă a energiei va avea efecte pozitive asupra mediului. Astfel, liberalizarea va facilita tuturor statelor membre trecerea la surse de energie mai curate pentru generarea electricității, precum gazul; piața unică a energiei va permite reducerea pierderilor de resurse naturale, pe măsură ce fiecare țară va avea nevoie de stocuri mai reduse, întrucât piața unică oferă consumatorilor de energie posibilitatea de a alege surse de energie mai curate.

În fine, **deschiderea progresivă a piețelor va accentua procesul de mondializare care se manifestă prin creșterea schimburilor comerciale, ameliorarea infrastructurii de transport și multiplicarea terminalelor, dar mai ales prin liberalizarea piețelor,** deja constatată în SUA și în Marea Britanie și progresiv și în Europa Continentală, America Latină și Japonia.

Această liberalizare va transforma în profunzime comercializarea gazului. De la o abordare preponderent industrială, în care termenii schimburilor comerciale se bazau pe contracte industriale "la înțelegere", bilaterale, se va trece la o etapă caracterizată prin ajustarea acestor contracte de către mecanismele pieței libere și prin furnizarea de servicii. Liberalizarea va antrena o dezvoltare a tranzacțiilor cu gaz, permițând recurgerea la arbitraje între diferite surse de energie.

În cadrul Uniunii Europene, directivele gazului și electricității lasă fiecărui stat membru libertatea de a aborda problema în manieră proprie, punând accent asupra mijloacelor de stimulare a concurenței (o ofertă mai largă pentru consumatori și un număr mai mare de furnizori). Intervenția statului și a monopolurilor în gestiunea contractelor și a infrastructurilor va fi în mod evident redusă.

În timp ce Europa a început să modifice cadrul de reglementare, **sectoarele gazeifer și al electricității din SUA transmit semnale de alarmă: o liberalizare excesivă a pieței sau o piață prost organizată pot avea consecințe defavorabile asupra securității aprovizionării.** În cazul Californiei, un sistem de liberalizare a pieței electricității prost conceput - prețuri de vânzare cu amănuntul fixate și prețuri cu ridicata liberalizate - asociat cu o legislație (a terenurilor) care interzice construirea de noi centrale electrice au condus la

o veritabilă penurie de energie electrică. Lecția acestui experiment este una clară: **piața nu poate găsi soluții, dacă sistemul prezintă vicii structurale.** Pe de altă parte, situația din California nu trebuie să conducă la concluzia eronată că mecanismele de piață sunt incapabile să apere interesele consumatorilor pe termen lung și că ar fi necesar un control politic sau o reglementare mai eficientă. Intervenția guvernamentală este și va rămâne importantă, menirea sa fiind aceea de a asigura o reglementare prudentă a sectorului gazului și al electricității. Dar modelul tradițional al industriilor administrate de stat - mai mult sau mai puțin direct - va dispărea, în curând, definitiv.

Libera concurență va avea ca efect scăderea costurilor pe lanțul aprovizionării pentru furnizori. Aceste economii, deși modeste, prin faptul că se vor repercuta asupra unui mare număr de consumatori, vor fi resimțite la scara întregii societăți.

4.6. Concluzii

Conturarea elementelor de bază ale unei politici energetice comune a UE a fost consecința faptului că "actorii" tradiționali pe scena energiei și-au pierdut treptat controlul exclusiv asupra acesteia.

Inițiativele legate de crearea pieței interne și de protecția mediului s-au întemeiat pe autoritatea supranațională sau transnațională pe care, practic, Comisia Europeană a încercat s-o proiecteze asupra sectorului energetic.

Dezvoltările survenite în sectorul energetic al UE ar putea fi caracterizate drept rezultatul unui efect de antrenare, dar nu în sensul atribuit de teoriile neo-funcționaliste. Conform acestora, efectul de antrenare se bazează pe un concept politic de interes de grup, în care actorii își urmăresc interesele proprii, cu acordarea unei atenții minimale factorilor contextuali. Recenta dezvoltare a politicii energetice a UE demonstrează în ce mod interesele dintr-un sector de activitate au fost dominate de "actori" ce invocă contexte politice diferite, în cadrul general de dezvoltare a UE, bazat pe o autoritate supranațională.

Contradicția dintre interesele naționale și UE reprezintă principala rațiune pentru care energia nu a devenit, formal, un domeniu de politică comună nici la constituirea Comunității Europene și nici cu ocazia revizuirii Tratatelor de la Maastricht, Amsterdam și Nisa. Deși s-a propus includerea energiei în Tratatul de la Maastricht, intenția nu a putut fi finalizată din cauza Marii Britanii care s-a opus, ca expresie a strategiei sale de a limita sfera de cuprindere a autorității supranaționale reprezentată de UE. Aceasta s-a petrecut în pofida faptului că Marea Britanie a avansat mai rapid pe calea liberalizării, în raport cu propunerile Comisiei.

În această situație, Comisia dispune de o relativă libertate asupra modului în care definește directivele care privesc sectorul energiei, deși directivele în domeniul energiei trebuie administrate "prin procedura de luare a deciziei" expusă în tratat, care necesită unanimitate.

Cu toate acestea, directivele în domeniul energiei pot fi formulate și în corelație cu cele care privesc piața internă, uzând de regula majorității în adoptarea deciziilor de către Consiliul de Miniștri (articolul 100a), introdusă o dată cu reforma "Actului European Unic" și ulterior dezvoltată în Tratatul de la Maastricht și Amsterdam.

S-a motivat că desăvârșirea pieței interne a UE ar submina serios rolul Directoratului General XVII (Energie) și că politica energetică în viitor va fi dominată de obiectivele protecției mediului. Acestui ultim aspect i-a fost conferită o pondere sporită în Tratatul de la Maastricht și de la Amsterdam. Cele două tratate au consolidat baza și pentru o politică externă comună a UE și implicit a capacității UE de a rezolva problemele legate de securitatea ofertei.

Este important de menționat faptul că politicile comune ale UE interacționează cu politica energetică sau, cel puțin, o influențează. Inițiativele de politică (energetică) pot interacționa cu alte politici comune care au efecte treptate, progresive, dar care pot fi mai puțin vulnerabile la evoluțiile politice și instituționale din cadrul UE.

Rezultatul interacțiunii dintre actorii politicilor comune, activitatea Curții Europene de Justiție și strategiile de marketing s-ar putea reflecta asupra eforturilor de dereglementare, iar Curtea Europeană de Justiție poate juca un rol activ și în problemele de mediu.

Un alt factor de influență îl constituie accentul sporit pus pe principiul subsidiarității, care permite o deschidere către strategii naționale mai active, în limitele principiilor generale ale UE.

În fine, un al treilea factor constă în faptul că unele companii private pot promova strategii care să aibă ca efect modificarea structurilor existente ale pieței. Împreună, aceste forțe ale schimbării pot susține noi inițiative de politică energetică, așa cum s-a întâmplat în cazul directivelor gazului și electricității.

Capitolul 5

Impactul politicii de cercetare științifică și tehnologică asupra pieței interne

5.1. Politica comunitară în domeniul cercetării științifice și tehnologice

În ultimii 20 de ani, progresul tehnico-științific și cercetarea științifică și tehnologică (CST) s-au dovedit a avea un impact enorm pe plan mondial, fiind o componentă centrală a noii economii și a societății bazate pe cunoștințe (informațională), oriunde în lume, și în țările puternic dezvoltate și în cele mai sărace. Nimeni nu mai poate ignora astăzi mutațiile pe care acestea le provoacă la scară planetară (printre care globalizarea este cea mai puternic resimțită).

Politica Uniunii Europene (UE) în acest sector joacă un rol deosebit de important în procesul de desăvârșire a pieței interne, fiind realmente legată de toate celelalte politici comunitare. Din aceste considerente, Uniunea Europeană trebuie cu orice preț să țină pasul cu progresul tehnico-științific înregistrat pe plan internațional și să încerce să nu lase loc măririi decalajului care a despărțit-o de la începutul deceniului nouă al secolului trecut de principalii săi concurenți, SUA și Japonia. Acest decalaj a fost, de fapt, motivul principal care a determinat Comisia UE (CEE pe atunci), în 1983, să pună în aplicare programele-cadru (PC) plurianuale de cercetare-dezvoltare (CD), programe care reprezintă în esență chiar politica comunitară în domeniu (vom vedea în continuare că la aceasta se mai adaugă câteva componente, de mai mică importanță însă).

Politica comunitară de cercetare științifică și tehnologică are la bază art. 55 din Tratatul CECO, art. 4-11 din Tratatul EURATOM, art. 35 și 308 (41 și 235) din Tratatul CEE și Rezoluția Consiliului de Miniștri din 14 ianuarie 1974 privind coordonarea politicilor naționale și definirea proiectelor de interes pentru comunitate în domeniul științei și tehnologiei. Actul Unic European (AUE) prevede o bază nouă și explicită pentru politica de cercetare-dezvoltare (titlul XVIII, art. 163-173) "deoarece cercetarea și tehnologia țin de piața unică". Tratatul de la Maastricht, care pune bazele Uniunii Economice și Monetare, o înscrie la Partea a II-a (Politici comunitare), Titlul XV intitulat "Cercetarea și dezvoltarea tehnologică" (art. 130f-130p). Art. 166 din AUE și 130i din Tratatul de la Maastricht se referă expres la programele-cadru de CD.

În 1993, "Cartea Albă privind creșterea, competitivitatea și angajarea forței de muncă" face referire la impactul pe care știința și tehnologia le au asupra dezvoltării economice și competitivității industriale. În prezent, sub egida Tratatului de la Amsterdam, programele-cadru sunt adoptate de către Consiliu și Parlament în procedura de codecizie, cu majoritate calificată, numai programele de cercetare nucleară ale EURATOM având încă nevoie de unanimitate.

Până acum s-au derulat patru PC și se află în derulare cel de-al cincilea, care acoperă perioada 1998-2002. În tot intervalul de desfășurare a programelor-cadru (din 1984 și până acum), s-a modificat continuu viziunea privind structura, obiectivele, criteriile de selecție a programelor componente și a proiectelor și s-au majorat fondurile alocate.

Astfel, s-a pornit de la o structură care răspundea unor necesități pe termen scurt, legate de ameliorarea competitivității industriei europene, mai ales în domeniul tehnologiilor înalte, și s-a ajuns la una care are în vedere problemele fundamentale ale societății (în principal, creșterea economică stabilă și de durată, scăderea șomajului, ocrotirea sănătății și protecția mediului), pe ansamblul UE și pe termen mediu și lung. De asemenea, cercetarea aplicativă a făcut loc celei fundamentale, prima fiind lăsată în seama altor programe europene (deci nu ale UE), ca EUREKA și COST, în seama autorităților naționale, regionale sau locale cu prerogative în acest domeniu sau a întreprinderilor și instituțiilor.

PC derulate până în prezent s-au dovedit deosebit de utile, răspunzând în mare măsură așteptărilor forurilor care le-au pregătit, aprobat, pus în practică și monitorizat. În cadrul PC s-au derulat programe de CST de o importanță majoră pentru economia comunitară, pentru societatea civilă din țările membre UE și pentru poziția și imaginea UE pe plan mondial. Dintre acestea enumerăm numai câteva: ESPRIT-ACTS (pentru tehnologia informatică), RACE (comunicații), BRITE-EURAM (materiale și tehnologii noi pentru industrie), BRIDGE, JOULE, FUSION (resurse energetice, mai ales energie nucleară), MONITOR, VALUE, DELTA (învățământ asistat de calculator), DIME (în domeniul monetar), AIM (informatică medicală), DRIVE (asistență informatică pentru circulația rutieră), BRAIN (în domeniul neuroinformaticii), FAST (prospectare și evaluare), EROTRA (în domeniul traducerii automate), SOCRATES, LEONARDO și YOUTH FOR EUROPE III (tineret și formare profesională), CRAFT (rezultatele cercetărilor pentru IMM-uri) etc.

5.2. Cel de-al V-lea program-cadru

Având cu un buget de 15 miliarde euro, al V-lea PC are o structură diferită de a celorlalte de dinaintea sa (structură redată în tabelul nr. 5.1), pentru a răspunde nevoilor determinate de noile evoluții din cadrul UE și de pe plan mondial. Evoluțiile în cauză sunt următoarele:

- problema locurilor de muncă, o sursă majoră de îngrijorare pentru cetățenii europeni;
- cerințele în continuă creștere ale societății privitoare la calitatea vieții și sănătate;
- globalizarea activității economice, a comerțului, a piețelor și a cunoștințelor, accelerarea spectaculoasă a progresului științific și tehnic și creșterea continuă a cheltuielilor pentru CST;
- apariția, în interiorul celor trei blocuri ale "Triadei", a unor noi puteri

economice și industriale, în Asia și America Latină, care sunt pe cale să devină și puteri în domeniul științei și tehnicii.

Tabelul nr. 5.1

Principalele programe și bugetul alocat acestora în cel de-al V-lea PC

- în milioane euro -

Programe tematice	Buget	Pondere
1. Calitatea vieții și gestionarea resurselor vitale	2413	16%
- 6 acțiuni-cheie – 77%	1860	
- cercetări generice și activități de susținere a infrastructurii - 23%	553	
2. O societate informațională mai “prietenosă”	3600	24%
- 4 acțiuni-cheie – 87%	3120	
- cercetări generice și activități de susținere a infrastructurii - 13%	480	
3. Creștere susținută și competitivitate	2705	18%
- 4 acțiuni-cheie - 78%	2122	
- cercetări generice și activități de susținere a infrastructurii - 22%	583	
4a. Energie, mediu și dezvoltare susținută - CE	2125	14%
- 6 acțiuni-cheie – 90%	1921	
- cercetări generice și activități de susținere a infrastructurii - 10%	204	
4b. Energie, mediu și dezvoltarea susținută – EURATOM	979	7%
- 2 acțiuni-cheie - 95%	930	
- cercetări generice și activități de susținere a infrastructurii - 5%	49	
Programe orizontale		
1. Întărirea rolului cercetării UE pe plan internațional	475	3%
2. Promovarea inovării și participării IMM-urilor	363	2%
3. Îmbunătățirea potențialului uman din domeniul cercetării și a bazei de cunoștințe socioeconomice	1280	9%
4. Centrul Comun de Cercetări (JRC)	1020	7%
TOTAL	14960	100

Sursa: “Fifth Framework Programme. 23 Key Actions”, în RTD Info 21, Supplement, February, 99.

5.3. Rolul Centrului Comun de Cercetări

UE desfășoară și o activitate proprie de CST prin Centrul Comun de Cercetări (Joint Research Centre) - JRC. Înființat în 1957 prin Tratatul EURATOM, JRC are 8 institute care funcționează în localitățile Ispra (Italia), Karlsruhe (Germania), Geel (Belgia), Sevilla (Spania) și Petten (Olanda). Fiecare institut este specializat în anumite domenii: materiale avansate, măsurători de referință, combustibili nucleari și siguranța reactoarelor, sisteme de calculatoare, tehnologii de siguranță, detecție la distanță, studii de mediu și prospective.

JRC are o funcție dublă:

- pune la dispoziția Comisiei propria expertiză pentru reflecție, evaluare și acțiune în domeniul științei și tehnologiei - o cerință esențială legată de importanța crescândă a acestora în economie și în competitivitatea in-

dustrială, contribuind la formularea și implementarea politicilor UE. Caracterul multidisciplinar al Centrului îl recomandă pentru desfășurarea activității în domenii diverse ca: agricultură, energie, siguranță nucleară etc.;

- implementează o parte a programelor-cadru, conducând cercetările în domeniile expuse mai sus în cazul în care posedă expertiză și facilități experimentale specifice scopului propus. Aceste resurse îi permit, de asemenea, să desfășoare cercetări pe baze contractuale pentru entități externe atât publice, cât și private. JRC contribuie astfel la un transfer real al cunoștințelor în industrie.

5.4. Realizarea spațiului european al cercetării

Ultimele preocupări ale Comisiei Europene privind realizarea politicii de CST vizează realizarea așa-numitului “Spațiu European al Cercetării” (SEC), care trebuie să devină realitate. Coordonând direct programele-cadru de cercetare plurianuale, menite să promoveze știința și tehnologia comunitară, atât pe plan intern, cât și extern, Comisia urmărește ameliorarea continuă a actului de cercetare sub toate aspectele lui. Este vorba aici despre necesitățile UE în ansamblu în acest domeniu, despre cele ale țărilor membre, ale regiunilor, întreprinderilor, cetățenilor sau chiar ale statelor candidate la aderare.

În vederea atingerii țelului propus, Comisia colaborează cu celelalte organe ale UE, cărora le supune periodic rapoarte, comunicări, evaluări ale situației în domeniul cercetării etc. Dintre acestea un rol notabil l-a avut comunicarea Comisiei prezentată în luna octombrie 2000 către Consiliul de Miniștri, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor, prin care se prezentau liniile directoare ale cercetării tehnico-științifice comunitare pentru intervalul 2002-2006, adică perioada celui de-al șaselea program-cadru. Comunicarea conține referiri la proiectul SEC, principalele obiective, selecția criteriilor și priorităților pentru dezvoltarea viitoare a cercetării comunitare, analiza activităților trecute și curente, instrumente și metode de intervenție și măsurile de implementare a acestora.

Încă de la începutul raportului se arată că scopul SEC îl constituie crearea condițiilor care să facă posibilă creșterea impactului efortului de cercetare european, prin întărirea coerenței activităților de cercetare și a politicilor din acest sector. **Se spune chiar că se urmărește stabilirea unui nou contract între cetățenii UE și activitatea de cercetare științifică și tehnologică, plasând-o pe aceasta în chiar centrul societății.**

Cu toate progresele făcute, UE s-a situat întotdeauna în urma efortului de cercetare al SUA și al Japoniei. De exemplu, în 1999, UE investea cu 70 mld. euro mai puțin decât SUA, iar procentual în raport cu PIB-ul efortul comunitar în acest domeniu reprezenta 1,8%, față de 2,7% și, respectiv, 3,1% în cazul celorlalte două state. De asemenea, numărul de cercetători, de patente și exporturile de tehnologie înaltă pe locuitor erau mai reduse.

Ca urmare, în ianuarie 2000, Comisia a propus crearea SEC, iar în luna

martie la Lisabona, la reuniunea la nivel înalt a statelor membre UE, el a devenit o componentă centrală a creării **societății europene bazată pe cunoștințe**. Pentru realizarea acestui obiectiv, în contextul adoptării la reuniunea de la Lisabona a “metodei deschise de coordonare”, Comisia a propus o serie de obiective și o eșalonare a implementării acestora.

Ideea creării SEC a fost considerată binevenită atât de Parlamentul European, care a adoptat o rezoluție pentru susținerea ei, cât și de Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor. Comisia a subliniat că, pentru a deveni realitate, SEC trebuie să fie produsul efortului unit al instituțiilor UE în ansamblu, al statelor sale membre și al instituțiilor de cercetări.

Crearea SEC necesita în primul rând o serie de inițiative de ordin legal și de reglementare, dar mai ales legate de înlăturarea obstacolelor din calea liberei circulații a cercetătorilor, cunoștințelor și tehnologiilor în Europa, în diferite domenii, cum ar fi: carierele profesionale științifice, sistemele de protecție socială și a proprietății intelectuale, disponibilitățile referitoare la transferul de tehnologie și diseminarea rezultatelor. Un rol important va trebui să-l joace suportul financiar al CST, măsurile pentru eficientizarea acestui suport și cooperarea dintre factorii implicați în alocarea și utilizarea fondurilor financiare.

Pentru realizarea obiectivelor propuse, Comisia a arătat că trebuie reevaluate cadrul și conținutul activităților de cercetare din UE, pentru a ține seama de diferite aspecte, cum ar fi: creșterea competitivității și răspunderea față de așteptările cetățenilor; necesitatea de promovare a excelenței, ca și o dezvoltare tehnologică coerentă și echilibrată pe ansamblul UE; definirea, implementarea și urmărirea strictă a politicilor comunitare din acest domeniu.

De la lansarea lor, programele-cadru de cercetare-dezvoltare au avut un rol foarte important pentru promovarea progresului tehnico-științific în spațiul comunitar. Rețelele de cooperare și formele de colaborare la care acestea au dat naștere au crescut continuu (250.000 de legături de cooperare transnațională în perioada 1995-1999), reprezentând o realizare considerabilă.

Comunicarea Comisiei a subliniat faptul că proiectul SEC cere o aplicare perfectă a principiului înscris în Tratatul de la Maastricht, al complementarității dintre activitățile de CD ale UE și ale statelor membre. Pentru a corecta eventualele deficiențe din acest domeniu trebuie concepute și utilizate noi metode de intervenție, menite a fi puse în practică mai ales în perioada anilor 2002-2006, a celui de-al șaselea program-cadru.

OBIECTIVELE urmărite vor fi următoarele:

1. **Activități de cercetare.** Aceasta presupune îmbunătățirea performanței cercetării europene, în special, în această etapă, prin **coordonarea implementării și legarea în rețea a programelor naționale, prin dezvoltarea centrelor și platformelor de cercetare de excelență (în particular universități) și prin implicarea sectoarelor private din țările membre;**

2. **Cercetare și inovare, întreprinderi noi și IMM-uri (întreprinderi mici și mijlocii).** Se referă la întărirea capacității de inovare tehnologică a IMM-urilor, transferul și asimilarea de către acestea a cunoștințelor și tehnologiilor, exploatarea rezultatelor cercetărilor și încurajarea persoanelor fizice sau juridice care doresc să se ocupe de activitatea de CD;
3. **Infrastructura de cercetare.** Extinderea infrastructurii de CD se va realiza prin **implementarea unei politici comunitare în domeniu, prin luarea în considerare a problemelor legate de accesul, operarea și construcția acesteia și prin crearea unei rețele electronice de mare capacitate pentru cercetare;**
4. **Resurse umane.** Pentru dezvoltarea **economiei bazate pe cunoștințe** se va pune accentul pe **mobilitatea transfrontalieră, dezvoltarea carierelor din domeniul cercetării, creșterea participării femeilor, atragerea tinerilor și a cercetătorilor din țări în activitatea de cercetare din UE;**
5. **Știință, societate și cetățeni.** Se va întări, în acest scop, legătura dintre activitățile de cercetare și politicile UE, pe de o parte, și necesitățile societății, pe de altă parte, ținând cont de principiile de precauție referitoare la consecințele sociale și etice ale progresului științific și tehnologic.

Trei aspecte interesează atunci când este vorba de măsurile care vor fi luate în această sferă: coerența de ansamblu a cooperării științifice și tehnologice comunitare, dimensiunea regională a CST și dimensiunea internațională.

Pentru atingerea acestor trei deziderate va fi necesară încheierea acordurilor de cooperare sau a unor convenții specifice în anumite domenii, cum ar fi lupta contra maladiilor majore (mai ales în țările în dezvoltare) sau materialele avansate. Cele trei aspecte ar trebui să conducă la adoptarea unor măsuri comune cu cele ale SEC în sfere de acțiune ca: 1. structurile și organizațiile de cooperare științifică interguvernamentală la nivel european (de natură generală, cum ar fi EUREKA, COST sau Fundația Științifică Europeană, sau de natură specializată, ca ESA, EMBL, ESRF și CERN¹); 2. activitățile Fondurilor Structurale, inițiativelor regionale și Băncii Europene de Investiții; 3. programele de asistență economică și tehnică din țările central și est-europene și cele în curs de dezvoltare din zona mediteraneană și alte instrumente financiare de cooperare internațională.

CRITERII DE SELECȚIE ȘI PRIORITĂȚI pentru viitoarele programe-cadru:

- **Criterii.** Efortul de cercetare european trebuie concentrat pe un număr limitat de priorități alese pe baza unor criterii. Aceste criterii sunt: **“beneficiul public”** (cheltuirea fondurilor publice necesită justificare) și **valoarea adăugată europeană** (criteriu de bază).

¹ *ESA: Agenția Spațială Europeană; EMBL: Laboratorul European de Biologie Moleculară; ESRF: Centrul European de Radiații Sincrotone; CERN: Centrul European de Cercetări Nucleare.*

- **Prioritățile** acoperă domenii cum ar fi:
 - cercetarea “post-genomului” și a remediilor bolilor majore;
 - nanotehnologiile;
 - societatea informațională în corelație cu inițiativa “E-Europe” privind tranzacțiile electronice;
 - cercetarea care susține procesul de luare a deciziilor în domenii caracterizate printr-un grad înalt de incertitudine și risc;
 - cercetarea care susține politicile comunitare necesare implementării unui model de dezvoltare durabilă în cel mai larg sens.

Analiza activității trecute și curente a reprezentat un alt punct important al raportului care fundamentează crearea SEC și fundamentarea celui de-al VI-lea PC.

Principalele concluzii ale evaluării au fost următoarele:

- Activitatea de CD a UE și-a atins limitele care puteau fi atinse în actuala formă de organizare; de aceea, programele-cadru trebuie transformate atât din punct de vedere al funcționării, cât și implementării lor, reținând tot ceea ce s-a dovedit bun în trecut; să se treacă la noi mecanisme de intervenție care să crească flexibilitatea și viteza de implementare a acestora.
- Pentru a permite programelor-cadru să-și joace rolul în dezvoltarea SEC, să se stabilească o **legătură mai solidă cu activitățile naționale, exploatând diferitele posibilități oferite de Tratatul de la Maastricht și ținându-se seama de schimbările majore petrecute în mediile științific, industrial, economic și social de la pregătirea celui de-al V-lea PC, mai ales dezvoltarea noii economii virtuale.**
- Concentrarea Comisiei pe sarcinile sale esențiale relative la stabilirea politicii, selecționarea propunerilor, analiza și monitorizarea activității.

Aceste principii ar trebui să ghideze pregătirea și implementarea viitorului program-cadru.

5.5. Instrumente și metode de implementare a viitoarelor programe și a politicii de cercetare

Viitoarele programe de cercetare vor fi alese de Comisie în strânsă cooperare cu țările membre ale UE. Se va trece la programele implementate prin proiecte la scară mică (contribuția financiară a UE la aceste proiecte a fost în medie de 700.000 euro în PC IV și de 1,7 mil. euro în PC V) și de scurtă durată (3 ani, în medie), la proiectele de mare anvergură și durată.

Instrumente. Instrumentele respective ar putea lua următoarele forme:

- Cu privire la activitățile de cercetare: **legarea în rețea a programelor naționale ale statelor membre UE (sau după caz și nemembre); crearea rețelelor de excelență; susținerea unor proiecte de mare anvergură, de la câteva zeci la câteva sute de milioane de euro, care să fie îndeplinite de consorții de universități, centre de cercetare și companii.**
- Cu privire la legătura strânsă dintre cercetare, inovare, IMM-uri și întreprinderi noi cu activitate inovativă: **extinderea “cercetării colective” care să cuprindă grupuri de cercetători și fonduri provenind de la mai multe firme și care să răspundă nevoilor acestor firme dintr-un număr de state europene; colectarea, procesarea și diseminarea informațiilor care interesează diferite IMM-uri; susținerea inițiativelor de conectare a cercetătorilor, antreprenorilor și firmelor financiare pentru dezvoltarea incubatoarelor de afaceri în domeniul tehnologiilor avansate.**
- Cu privire la infrastructurile de cercetare, acestea trebuie dezvoltate și diversificate. UE susține în prezent accesul transnațional la anumite structuri de cercetare comunitare. Acest acces poate fi extins pentru a include și alte aspecte infrastructurale de care sunt interesate țările candidate la aderare. Este vorba aici despre probleme referitoare la studiile de fezabilitate care trebuie întocmite în cazul construirii sau extinderii unor infrastructuri finanțate din mai multe surse (de origine națională, regională, de la Banca Europeană de Investiții, de la Fondurile Structurale, de la companiile beneficiare și fundațiile particulare).
- Cu privire la resursele umane, se va acorda o importanță specială acestui aspect atât de important pentru realizarea SEC, mai ales prin înmulțirea numărului granturilor care să asigure mobilitatea cercetătorilor din statele membre, din cele candidate și din cele în curs de dezvoltare asociate. De asemenea, se va pune la punct un sistem de granturi pentru transferul de cunoștințe și tehnologii, granturi acordate în special IMM-urilor, dar care vor încuraja și atragerea tinerilor și femeilor în sistemul de cercetare.
- Cu privire la **relația știință-societate-cetățeni se vor avea în vedere nevoile sociale și consecințele sociale ale progresului tehnico-științific.**

Metode de implementare. O serie de abordări noi vor interveni în derularea programelor-cadru și a politicii comunitare de creare a SEC. Aceste abordări noi se referă la “programele de activitate” conectate cu administrarea rețelelor de excelență, la proiectele de cercetare la scară mare, la proiectele de “cercetare colectivă” derulate în beneficiul IMM-urilor, la activitățile relative la infrastructurile de cercetare derulate în contextul acordurilor de asociere la UE,

granturile de mobilitate acordate prin scheme administrate de universități, centre de cercetare sau companii.

În noua viziune, Comisia va externaliza o serie din sarcinile care îi revineau până acum, atât datorită limitelor atinse de aceasta și relevante într-o serie de rapoarte, cât și datorită faptului că trebuie să se concentreze mai mult pe sarcinile esențiale. În ceea ce privește Centrul Comun de Cercetări, activitatea acestuia se va concentra pe activități de susținere științifică și tehnologică a implementării politicilor comunitare și a procesului de elaborare a acestor politici.

*

* *

În completarea politicii comunitare în domeniul CST vin programele **EUREKA și COST**, care nu fac parte propriu-zis din această politică (nu sunt programele UE și nu sunt coordonate de Comisie sau supuse aprobării organelor comunitare, precum PC). UE și țările membre UE sunt direct implicate însă în derularea și finanțarea acestora, alături de țări terțe.

Inițiativa (programul) EUREKA (European Research Cooperation Action) este o rețea europeană pentru promovarea unor proiecte de cercetare-dezvoltare orientate către piață, în cea mai mare parte în sectoarele tehnologiilor de vârf. Obiectivul principal al EUREKA este creșterea productivității și competitivității industriilor și economiilor europene pe piața mondială. El încurajează proiectele transfrontaliere de CST orientate către piață, care asociază întreprinderi, institute de cercetare și universități cu activitate în sectorul tehnologiilor de vârf. EUREKA furnizează un cadru destinat să ajute participanții să găsească cea mai bună manieră de a coopera. Inițial, EUREKA a avut 17 membri. În prezent, numărul lor a ajuns la 26 (România a aderat în 1997).

EUREKA acoperă majoritatea tehnologiilor de vârf și este deschis tuturor domeniilor. **Domeniile în care se desfășoară proiectele EUREKA sunt:** tehnologia informațională (INF), comunicații (COM), robotică și automatizări (ROB), materiale noi (MAT), tehnologii energetice (ENE), medicină și biotehnologie (BIO), transporturi (TRA), laseri (LAS), mediu (ENV), tehnici de producție.

Programul COST, acronimul francez pentru Cooperarea Europeană în Domeniul Cercetării Științifice și Tehnice, formează un cadru și un forum pentru activitatea de cooperare internațională a țărilor europene în sectorul CST. Nu este un program de cercetare unitar. Cadrul geografic pe care acționează COST este mult mai întins decât frontierele UE ale celor 15; în termenii dimensiunilor geografice poate fi privit ca o forță coordonatoare pan-europeană în domeniul CST.

COST a luat ființă în 1971, la inițiativa a 19 state și în prezent numără 28 de țări membre (cele 15 state membre UE plus Islanda, Norvegia, Polonia, Croația, Elveția, Cehia, Slovacia, România, Malta și Estonia), plus încă alte 4 țări cu statut de observator. Comisia Europeană participă în numele UE la cercetări în domeniul noilor materiale, în domeniul medical, în cel al construcțiilor civile și în meteorologie.

Datorită structurii sale flexibile, COST a putut în ultimul deceniu să reacționeze rapid la cererile diferitelor entități politice. Dezvoltarea colaborării internaționale și globalizarea științei și tehnologiei sunt trăsăturile-cheie în politica CST din ultimii ani, iar COST s-a dovedit a fi un mecanism flexibil și eficient pentru reunirea unor echipe internaționale de cercetare, pentru o arie largă de probleme. Această tendință pare să continue și, luând în considerație lărgirea COST, tot mai multe țări din Europa Centrală și de Est doresc să adere la el.

COST cuprinde următoarele 18 domenii de activitate: informatică, telecomunicații, transporturi, oceanografie, materiale, mediu, meteorologie, agricultură și biotehnologie, industrie alimentară, științe sociale, cercetare medicală, inginerie civilă, chimie, silvicultură, dinamica fluidelor, fizică, diverse nanoștiințe.

România participă prin diferite unități de cercetare, învățământ superior sau întreprinderi atât la programele-cadru, cât și la EUREKA și COST.

5.6. Impactul politicii de cercetare științifică și tehnologică asupra pieței interne a UE

Înțelegând importanța relației societate-progres tehnico-științific, instituțiile comunitare (Comisia UE, Consiliul de Miniștri, Parlamentul, Comitetul Economic și Social) sunt preocupate de realizarea riguroasă a politicii comune în acest domeniu. Pentru buna desfășurare a PC și pentru participarea cât mai profitabilă la celelalte programe este absolut necesară buna funcționare a pieței interne a UE.

Se poate spune deci, mai întâi, că piața unică constituie un cadru benefic pentru derularea obiectivelor politicii de CST. Este vorba, în primul rând, de libera circulație a capitalurilor (după cum se știe, CST este o activitate care necesită uneori fonduri uriașe) și a persoanelor.

În ceea ce privește piața unică a capitalurilor, amintim importanța liberalizării acesteia și faptul că în comunicarea Comisiei din octombrie 2000, despre care am vorbit mai înainte, se amintește “rolul important pe care va trebui să-l joace suportul financiar al CST, măsurile pentru eficientizarea acestui suport și cooperarea dintre factorii implicați în alocarea și utilizarea fondurilor financiare”. De asemenea, la criteriile de selecție și prioritățile viitoarelor proiecte de CD se vorbește despre valoarea adăugată europeană, care presupune acoperirea costurilor și atingerea economiilor de scară, prin depășirea posibilităților unei singure țări, și despre adoptarea unor măsuri comune cu cele ale SEC în sfera activităților Fondurilor Structurale și Băncii Europene de Investiții.

Importanța unor inițiative de ordin legal și de reglementare în sfera proprietății intelectuale (vezi mult discutatul proiect de lege al patentului comunitar) au, de asemenea, legătură cu buna funcționare a pieței unice în ansamblu și a celei de capital și cu activitatea comunitară din domeniul CST.

Cu privire la cea de-a doua libertate fundamentală - libera circulație a persoanelor -, toate PC prevăd subprograme sau proiecte privind libera circulație a cercetătorilor, schimburile de specialiști între diverse instituții, formarea

cercetătorilor prin cooperarea dintre diverse instituții de învățământ superior sau de cercetare din țările membre UE, atragerea tinerilor și femeilor către această profesie, atragerea specialiștilor străini din țările asociate și în curs de aderare. Exemple în acest sens constituie programul orizontal "Ameliorarea potențialului uman de cercetare și a bazei de cunoștințe socio-economice" din cel de-al V-lea PC, precum și obiectivele urmărite pentru implementarea cu succes al celui de-al VI-lea PC și a creării SEC (vezi obiectivul "resurse umane"). Toate aceste aspecte țin de libera circulație a persoanelor în interiorul UE.

Alte două componente ale pieței unice, libera circulație a mărfurilor și a serviciilor, au și ele importanța lor pentru buna desfășurare a activității de CST, mai ales atunci când este vorba despre infrastructură și componentele materiale necesare actului de cercetare.

Interacțiunea dintre politica de CST și piața unică se desprinde, de altfel, din toată organizarea și derularea programelor-cadru. Legătura cu prioritățile și interesele UE, cu legislația și politicile comunitare, în special din sferele întreprinderii, societății informaționale, agriculturii, mediului, energiei, transportului, sănătății și consumului, creării de locuri de muncă și politicii sociale, educației, justiției și afacerilor interne, relațiilor externe, comerțului și dezvoltării dau dimensiunea impactului pe care politica de CD o are asupra pieței unice.

Dacă privim problema din punctul de vedere al influenței pozitive (în mod cert) pe care politica de cercetare o are asupra desăvârșirii pieței unice, aceasta poate fi demonstrată prin impactul asupra celorlalte politici comunitare. Se poate afirma chiar că politica din domeniul CST este un instrument de realizare a celorlalte politici, iar prin aceasta a pieței unice. De altfel, în subcapitolele 5.4 și 5.5, sublinierile de la paragrafele priorități, criterii de selecție, metode și instrumente de implementare pentru viitoarele programe-cadru sunt făcute pentru a releva aspecte ale influenței CST asupra desăvârșirii pieței unice.

Astfel, se poate aprecia că politica din domeniul CST are legături mai mult sau mai puțin strânse cu toate celelalte politici, dar mai cu seamă cu cele din domeniul dezvoltării durabile, competitivității, concurenței, comerțului, energiei, industriei, întreprinderii, transporturilor, ocupării forței de muncă și coeziunii sociale, educației, sănătății, mediului, dezvoltării regionale, proprietății intelectuale, rețelelor transeuropene, societății informaționale, relațiilor externe și, nu în ultimul rând, cu cele ale largirii UE.

Cercetările întreprinse sub egida celor cinci programe-cadru au avut în permanență în vedere tehnologiile înalte care pot asigura dezvoltarea economică durabilă pe ansamblul UE, creșterea competitivității industriei comunitare în acele ramuri care se dovedeau viabile (mai ales din categoria celor cu tehnologii medii și înalte), mărirea productivității și micșorarea costurilor în toată economia. Aceasta presupune și o poziție mai bună pe piața internațională, cu repercusiuni favorabile asupra PIB-ului comunitar. În PC V există programul tematic nr. III intitulat "Creștere economică susținută și competitivitate" care vizează tocmai

aceste probleme. Un aport substanțial la capitolul competitivitate prin tehnologii de vârf l-au avut și programele EUREKA și COST, ale căror proiecte vizează în special acest aspect.

S-au făcut pași importanți în sensul dezvoltării transporturilor de toate tipurile și a prefigurării marilor rețele transeuropene în acest domeniu, punându-se accent pe siguranța și confortul călătorilor, dar și pe mărirea performanțelor de exploatare a mijloacelor de transport (vezi acțiunile-cheie “Tehnologii pentru transportul terestru și maritim” și “Noi perspective în aeronautică” din PC V).

S-au creat noi întreprinderi în domenii ale tehnologiilor de vârf și s-au atras în circuitul CST întreprinderile mici și mijlocii (IMM), pentru care s-au creat programe speciale. Prin acesta s-a majorat numărul locurilor de muncă și s-a redus șomajul, care în UE reprezintă o problemă spinoasă. IMM-urilor li se acordă o atenție specială în programul orizontal nr. 2 din PC V intitulat “Promovarea inovării și participarea IMM-urilor la activitatea de cercetare”.

Cercetarea tehnico-științifică a contribuit la îmbunătățirea stării de sănătate a populației, la mărirea performanțelor sistemului de îngrijire a sănătății și la protecția consumatorilor, prin îmbunătățirea calității produselor și crearea unui sistem informațional performant. S-au adus contribuții însemnate la conservarea mediului și la ameliorarea metodelor de eliminare a noxelor și de monitorizare a principalilor săi parametri (vezi programul tematic nr. I din PC V “Calitatea vieții și gestionarea resurselor vitale).

Energia a ocupat un loc deosebit de important în programele de cercetare comunitare (atât sursele de energie convenționale, cât și cele neconvenționale și reînnoibile). Energia nucleară, cu ambele sale variante, de fisiune (urmărindu-se mărirea gradului de securitate a instalațiilor) și de fuziune, a absorbit cele mai multe fonduri destinate cercetărilor de sub egida EURATOM (vezi programul “Energie, mediu și dezvoltare susținută” din PC V). Activitatea Centrului Comun de Cercetări a constituit un suport important pentru cercetările din domeniile de graniță, energia fiind unul dintre ele. Contribuția CST la crearea rețelei transeuropene din domeniul energiei nu este nici ea de neglijat.

O altă politică comunitară sprijinită intens de cea a CST este politica de creare a rețelelor transeuropene pentru energie, transporturi și telecomunicații. Mai ales acest din urmă subdomeniu, de care sunt legate și altele, cum ar fi comerțul interior și exterior, crearea societății informatizate și a noii economii (economia virtuală, bazată pe calculator) și continuarea integrării treptate și line a economiei comunitare în cea globală, a avut un loc deosebit de important în programele de CD, mai ales la programul II “O societate informatică mai prietenoasă”.

Politica de dezvoltare regională a beneficiat (și beneficiază în continuare) de rezultatele cercetării științifice și tehnologice care au contribuit la ridicarea nivelului economic al regiunilor mai înapoiate din UE (este suficient să ne gândim la sistemele energetice și de transporturi sau la înființarea și sprijinirea IMM-urilor, la crearea locurilor de muncă sau la îmbunătățirea asistenței sociale). De altfel, în

politica regională își regăsesc locul și probleme legate de finanțarea activității de CST a cărei infrastructură se găsește amplasată într-o anumită regiune. Corelarea dintre politica de CD comunitară și politicile naționale în domeniu constituie unul din punctele activității Comisiei Europene în acest sector.

Un alt domeniu al politicilor comunitare sprijinit prin politica de CST este cel al relațiilor externe. UE și-a ameliorat substanțial imaginea pe plan internațional prin mărirea competitivității economiei sale și prin exporturile de tehnologie și know-how, putând beneficia prin cooperare de rezultatele cercetărilor celorlalți parteneri din întreaga lume. În acest fel și-a atins (este adevărat, numai parțial) obiectivul de a restrânge decalajul tehnologic care o despărțea de SUA și Japonia. În plus, obiectivul extinderii sale către est poate fi facilitat de dezvoltarea economică de ansamblu obținută prin CST și prin atragerea țărilor candidate la aderare de a participa la programele comunitare. PC V conține un program orizontal dedicat acestui subiect intitulat "Afirmarea rolului cercetării comunitare pe plan internațional" (cooperarea internațională).

Desigur că aceste conexiuni sunt numai schematic redate, la fel ca și beneficiile (deși ne-am referit în principal la PC, considerentele sunt aceleași și pentru restul activității de CST desfășurate de țările membre UE) pe care activitatea de CD le poate aduce unei națiuni, unui grup de state sau lumii întregi, după caz.

Este adevărat că noua revoluție tehnico-științifică (informațională) are și o serie de inconveniente. Aceste inconveniente sunt recunoscute, dovadă că al V-lea PC conține un program tematic intitulat "O societate informațională mai prietenoasă" (se pot adăuga aici și disputele legate de cercetările din domeniul științelor vieții și din alte domenii) și oamenii de știință și cei de decizie au în vedere diminuarea lor.

Concluzia care se poate desprinde din cele arătate mai sus este aceea că **politica de cercetare științifică și tehnologică contribuie, în cea mai mare măsură în mod pozitiv, prin impactul asupra celorlalte politici comunitare, la desăvârșirea pieței interne a UE și la coeziunea economică și socială a țărilor din această grupare regională, iar printr-un efect de feed-back piața unică creează un cadru mai bun pentru derularea acestei politici.**

Capitolul 6

Politica Uniunii Europene în domeniul protecției mediului înconjurător

6.1. Baza legală a politicii mediului

Protecția mediului înconjurător a dobândit statutul formal de politică a Uniunii Europene abia o dată cu semnarea Actului Unic European în 1986.

Ulterior, Tratatul de la Maastricht și Tratatul de la Amsterdam au stabilit baza legală pentru politica Uniunii Europene în domeniul protecției mediului înconjurător, care este reprezentată de articolele 174-176 (foste 130r-130t) din Tratatul asupra Uniunii Europene.

Articolul 174 (fost 130r) stabilește **obiectivele** politicii în domeniul protecției mediului înconjurător, care sunt următoarele:

- prezervarea, protejarea și ameliorarea calității mediului înconjurător;
- protejarea sănătății umane;
- utilizarea prudentă și rațională a resurselor naturale;
- promovarea unor măsuri la nivel internațional referitoare la problemele privind mediul înconjurător la nivel regional sau mondial.

Același articol precizează că politica Uniunii Europene în domeniul protecției mediului înconjurător trebuie să asigure un **înalt nivel de protecție**, luând în considerație diversitatea situațiilor care se regăsesc în diferitele regiuni ale UE. Ea se va baza pe **principiul precauției** și pe cel al **acțiunii preventive**, urmărind cu prioritate ca problemele privind degradarea mediului înconjurător să fie remediate la **sursă** și că **“poluatorul trebuie să plătească pentru pagubele produse”**.

Articolul 175 (fost 130s) identifică **procedurile legislative** privind politica de protecție a mediului înconjurător:

- regula generală o constituie votul cu majoritate calificată în Consiliul UE și cooperarea cu Parlamentul European;
- votul cu majoritate calificată în Consiliul UE și procedura de codecizie cu Parlamentul European pentru programele de acțiune generale;
- unanimitatea în Consiliul UE și consultarea cu Parlamentul European pentru probleme de ordin fiscal și măsuri privind planificarea la nivel de oraș și țară, utilizarea terenurilor și managementul resurselor de apă, precum și măsuri care afectează politica energetică.

Articolul 176 (fost 130t) permite țărilor membre să adopte standarde mai severe decât cele comunitare.

Alte două articole se referă și la politica de protecție a mediului înconjurător. Astfel, **articolul 95** (fost 100) privind armonizarea legislației în domeniul sănătății, siguranței, protecției mediului înconjurător și protecției consumatorului include o clauză derogatorie care permite țărilor membre să aplice propriile prevederi în ceea ce privește protecția mediului, cu condiția ca aceasta să se realizeze prin cooperare cu Parlamentul European. **Articolul 6** (fost articolul 3c) definește necesitatea integrării cerințelor de protecție a mediului înconjurător în politica de ansamblu a UE de promovare a unei **dezvoltări durabile**.

Principiile definitorii ale politicii UE în domeniul protecției mediului înconjurător:

- **“Poluatorul plătește”**. Poluatorul trebuie să suporte cheltuielile legate de luarea măsurilor decise de autoritățile publice pentru asigurarea unei “stări acceptabile” a mediului înconjurător. Cu alte cuvinte, costul acestor măsuri trebuie să se reflecte în costul bunurilor și serviciilor care produc poluare în sfera producției și/sau consumului.
- **“Acțiune preventivă”**. Este mai indicat să fie adoptate măsuri de prevenire decât să se ajungă la remedierea ulterioară a pagubelor produse.
- **“Principiul precauției”**. Atunci când o activitate prezintă o amenințare pentru sănătatea umană sau pentru mediul înconjurător trebuie luate măsuri preventive, chiar și în situațiile în care cauza directă și efectele derivate nu sunt dovedite pe deplin din punct de vedere științific.
- **“Principiul nivelului ridicat de protecție”**.
- **“Principiul integrării”**. Prevederile privind protecția mediului înconjurător trebuie integrate în toate celelalte politici ale UE.
- **“Principiul proximității”**. Vizează creșterea responsabilității comunităților locale în privința deșeurilor pe care le produc.

6.2. Instrumente de implementare a politicii UE în domeniul protecției mediului înconjurător

Instrumentul care stabilește orientarea generală a politicii Uniunii Europene în acest sector este reprezentat de **Programele de acțiune în domeniul mediului înconjurător (Environmental Action Programmes - EAP)**. EAP definește principiile generale și obiectivele politicii UE în domeniu. Până în prezent au fost adoptate și implementate 5 astfel de programe (1973-1976, 1977-1981, 1982-1986, 1987-1992 și 1993-2000), iar cel de-al șaselea urma să fie finalizat până la sfârșitul anului 2000.

Este de menționat faptul că prima directivă privind mediul înconjurător a fost adoptată în 1967, ea referindu-se la substanțele periculoase (directiva 67/548/EEC). **După 1970, UE a adoptat peste 200 de directive privind protecția mediului înconjurător**. În ultimul timp se remarcă însă o tendință de

reducere a numărului acestor reglementări, accentul deplasându-se către acordurile voluntare cu producătorii și stimulentele (sau penalizări) fiscale.

Un moment important în reglementarea acestui domeniu l-a reprezentat înființarea Directoratului General XI al Comisiei Europene în 1981, în a cărei responsabilitate cad problemele de mediu.

O atenție deosebită este acordată conștientizării populației privind problemele legate de mediul înconjurător, prin instrumente cum ar fi auditurile ecologice, etichetele ecologice sau popularizarea rolului Agenției Europene a Mediului Înconjurător (European Environment Agency - EEA).

Uniunea Europeană asigură suportul financiar pentru proiectele în domeniul protecției mediului printr-o serie de programe, cum ar fi ENVIREG, LIFE ș.a.

Ca fenomen având cel mai adesea un caracter transfrontalier, poluarea și controlul ei sunt subiecte care pot fi cel mai bine abordate la nivel european, în contextul creării și funcționării pieței unice. Problema protecției mediului înconjurător este indisolubil legată de creșterea economică. Din acest motiv, în ultimii ani se acordă o atenție sporită integrării politicii UE în domeniul protecției mediului înconjurător în cadrul celorlalte politici sectoriale ale Uniunii.

În acest context sunt demne de relevat câteva concluzii ale unui raport al Comisiei Europene privind progresele realizate în această privință, raport ce a fost prezentat la reuniunea Consiliului European ce a avut loc la Köln în luna iunie 1999. În raport se arată că, deși s-au înregistrat anumite progrese în integrarea politicii privind mediul înconjurător în celelalte politici ale UE, în special în cele incluse în Agenda 2000, mai sunt încă foarte multe de făcut în domenii cum ar fi energia, industria sau piața internă, Comisia insistând asupra necesității unor acțiuni urgente și a unei responsabilități sporite a țărilor membre în această privință. Scopul integrării politicii mediului în celelalte politici sectoriale este acela de a asigura ca ea să devină o parte componentă a oricărei noi inițiative ce va avea loc în oricare dintre politicile sectoriale.

Trebuie menționat că acest proces a fost inițiat **la summit-ul de la Luxemburg din decembrie 1997, unde s-a decis ca politica de protecție a mediului înconjurător să fie integrată în toate celelalte politici și activități ale Uniunii Europene în scopul promovării unei dezvoltări durabile.**

Ulterior, acest proces a fost adâncit la summit-ul de la Cardiff, din iunie 1998, când Comisia a prezentat o strategie de integrare, intitulată "**Parteneriat pentru integrare**", ce cuprinde liniile directoare pentru integrarea politicii mediului în celelalte politici sectoriale. În acest scop, Consiliile de Miniștri din domeniile transporturilor, energiei și agriculturii au fost invitate să demareze procesul de elaborare a propriilor strategii în domeniul protecției mediului, ale căror prime rezultate au fost evaluate la summit-ul de la Helsinki din decembrie 1999.

În cele 3 sectoare - transporturi, energie și agricultură - Comisia, în cooperare cu țările membre și Agenția Europeană a Mediului Înconjurător,

au pus la punct un set de indicatori referitori la integrarea problemelor de mediu în aceste sectoare. Acești indicatori sunt mențiți a fi utilizați ca un instrument de comunicare între factorii de decizie politică și "actorii" din planul vieții sociale și economice și formează o parte a mecanismelor sectoriale de raportare în domeniul protecției mediului înconjurător.

La summit-ul de la Cardiff, șefii de stat și de guvern din țările membre ale UE au convenit asupra principiului ca propunerile Comisiei privind principalele politici sectoriale să fie însoțite de o evaluare a impactului lor asupra mediului înconjurător.

Având în vedere faptul că programele anterioare au fost considerate ca având rezultate nesatisfăcătoare, au fost introduse noi strategii de integrare, care permit o abordare mai largă a acestei problematici în plan decizional. Noile strategii de integrare operează pe baza unui set de instrumente, incluzând o listă de "screening" și un set adecvat de metode de evaluare. Prin aceasta se are în vedere o consolidare a importanței diverselor politici sectoriale și o evaluare a impactului asupra mediului al tuturor politicilor sectoriale. Fiecare sector în parte este responsabil de aplicarea acestui nou concept.

În continuare vor fi prezentate succint progresele realizate în ultimii câțiva ani în domeniul de interes major privind protecția mediului înconjurător în Uniunea Europeană și impactul acestora asupra pieței interne.

6.3. Industrie

În ceea ce privește domeniul industrial, un raport al Comisiei privind competitivitatea arată cu claritate faptul că preocupările firmelor industriale de a respecta cu rigurozitate cele mai exigente standarde în domeniul protecției mediului înconjurător au devenit o parte integrantă a strategiei lor și o condiție intrinsecă a asigurării competitivității lor pe termen lung pe piețele internaționale.

Au fost lansate mai multe proiecte vizând promovarea unor strategii de eficiență ecologică, utilizarea celor mai bune practici în domeniul protecției mediului înconjurător și instrumentelor de management al acestuia. Programele în acest domeniu includ proiecte cum ar fi Inițiativa europeană privind eficiența ecologică (EEEI), Rețeaua europeană a celor mai bune practici în domeniul mediului înconjurător (ENEBP) ș.a.

De asemenea, Comisia a demarat o serie de studii menite să evalueze metodele utilizate pentru stabilirea raporturilor cost-beneficiu și cost-eficiență ale politicilor în domeniul protecției mediului înconjurător. Ele vor avea în vedere, totodată, dezvoltarea unor metodologii de evaluare a impactului asupra mediului și competitivității.

Un pas important l-a reprezentat aprobarea de către Comisie în aprilie 1999 a concluziilor Consiliului de Miniștri pe Industrie privind integrarea problematicii protecției mediului înconjurător și dezvoltării durabile în politica industrială. Aceste concluzii subliniază necesitatea dezvoltării unei

abordări integrate cu dezvoltarea durabilă, care să ia în considerație obiectivele majore ale protecției mediului înconjurător și dezvoltării sociale și economice.

6.4. Transporturi

Transporturile reprezintă unul dintre domeniile menționate în mod explicit în concluziile Consiliului European de la Cardiff ca fiind prioritare în privința integrării problemelor de mediu cu problemele specifice acestuia. Se are în vedere elaborarea unei strategii de dezvoltare a unui sistem de transport sustenabil din punct de vedere ecologic, în acest sens fiind necesară dezvoltarea unui set de indicatori. **Pentru aceasta a fost constituit Mecanismul de raportare a problemelor de mediu în domeniul transporturilor (TERM), care conlucrează strâns cu Agenția Europeană de Protecție a Mediului Înconjurător și cu Eurostat.**

Trebuie menționat faptul că obiectivul vizat de Comisie de asigurare a unui înalt nivel de integrare nu a putut fi respectat întotdeauna, un exemplu în acest sens reprezentându-l cel al euro-vinițelor, care prevedea un tratament diferențiat al vehiculelor în funcție de tonaj și de gradul de poluare pe care îl produc.

6.5. Agricultură

Procesul de integrare a programelor de mediu în cele din domeniul agriculturii a făcut progrese notabile în ultimii ani, în special prin aplicarea de către țările membre ale Uniunii Europene a unor programe de agricultură ecologică. La sfârșitul anului 1998, 20% din suprafața agricolă a Uniunii Europene era administrată de fermieri în baza unor contracte de agricultură ecologică conform unei reglementări a UE. Numai în 1999 au fost alocate pentru aceste programe circa 1,9 miliarde euro, alocațiile destinate acestor programe situându-se între 250-300 milioane euro/an în cazul unor țări ca Franța, Austria sau Finlanda.

6.6. Energie

În noiembrie 1997, Comisia a adoptat Carta Albă care definește strategia Uniunii Europene și un plan de acțiune în domeniul energiei, reînnoibile în scopul încurajării penetrării acestor surse de energie pe piață. Obiectivul vizat este dublarea ponderii acestor surse de energie, de la 6% în 1996 la 12% în 2010.

Tot în 1997 a fost adoptat Programul-cadru al Uniunii Europene de trecere la Programul "Altener II" pentru perioada 1998-2002, care să continue promovarea formelor de energie reînnoibilă după expirarea programului inițial "Altener".

În octombrie 1998 a fost adoptată o altă comunicare a Comisiei intitulată "Consolidarea integrării politicii de protecție a mediului înconjurător cu politica energetică a UE" prin care erau identificate 3 domenii prioritare de acțiune: eficiența energetică, creșterea ponderii energiei "curate" în consumul total de energie și reducerea impactului resurselor energetice asupra mediului înconjurător.

În decembrie 1998, Consiliul UE a adoptat o hotărâre prin care a fost lansat Programul-cadru privind energia, care acoperă perioada 1998-2002. Scopul acestuia este de a include în aceeași structură toate acțiunile în domeniul politicii energetice, pentru a le îmbunătăți eficiența și a garanta consistența lor în relația cu obiectivele prioritare, în special cu cele referitoare la protecția mediului înconjurător. Tot prin același program, Consiliul a adoptat un program menit să promoveze cooperarea internațională în sectorul energetic.

Tot în decembrie 1998, Consiliul UE și Parlamentul European au adoptat cel de-al cincilea program-cadru în domeniul cercetării, tehnologiei și dezvoltării (RTD) pentru perioada 1998-2002, în baza căruia în cadrul programului tematic "Energie, mediu înconjurător și dezvoltare durabilă" a fost alocată pentru problemele din sectorul energiei suma de 1,042 miliarde euro. Scopul major rezidă în integrarea în cadrul aceluiași program a celor două componente, respectiv politica energetică și politica de protecție a mediului înconjurător.

6.7. Modificările climatice

Este cunoscut faptul că Uniunea Europeană a întreprins numeroase demersuri la nivel internațional în vederea realizării unor progrese majore în privința stopării modificărilor climatice, în special pentru atingerea "țintelor" de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră stabilite prin Protocolul de la Kyoto din 1997. Protocolul cere țărilor dezvoltate să reducă emisiile de gaze cu efect de seră în medie cu 5% până în anul 2010 comparativ cu nivelurile înregistrate în anul 1990. Punerea sa în aplicare este însă obstrucționată de poziția SUA, întrucât în luna martie 2001 președintele Bush a anunțat că nu va ratifica Protocolul. **Pentru ca Protocolul să intre în vigoare este nevoie ca el să fie ratificat de 55 de țări care să cumuleze cel puțin 55% din emisiile de dioxid de carbon ale țărilor industrializate.**

Nici la reuniunea de la Bonn din luna iulie 2001 nu s-au făcut progrese notabile în rezolvarea diferendelor dintre Uniunea Europeană și Japonia, pe de o parte, și SUA, pe de alta. O serie de analiști apreciază că, chiar dacă problema modificărilor climatice nu va fi soluționată în 10 ani, ci cel mai probabil în 50 de ani, trebuie inițiată de urgență rezolvarea ei.

În aceste condiții, UE și-a asumat o poziție de lider care îi oferă avantaje economice și oportunități de creare a unor noi locuri de muncă prin îmbunătățirea eficienței energetice și creșterea potențialului de export al noilor tehnologii. Trebuie menționat totuși că numai tehnologiile nu sunt suficiente pentru reducerea emisiilor poluante. De aceea, dezvoltarea noilor tehnologii trebuie acompaniată de modificări structurale, în special în transporturi și în sectorul energetic.

În acest scop, Comisia Europeană a făcut în ultimii ani numeroase propuneri care vor contribui la introducerea unor modificări structurale în cele două domenii menționate anterior. Astfel, în domeniul transporturilor se are în vedere rebalansarea stimulentei pentru transportul feroviar în raport cu cel rutier, cum ar fi liberalizarea transportului feroviar și o politică de prețuri corectă și

eficientă. Prin aceasta se urmărește ameliorarea pe termen lung a poziției transportului feroviar, mult mai puțin poluant decât cel rutier. În același timp, îmbunătățirile tehnologice aduse vehiculelor în baza legislației comunitare, cum ar fi spre exemplu specificațiile tehnice armonizate prin care s-au introdus standarde stricte în ceea ce privește emisiile de noxe, vor contribui la reducerea sensibilă a poluării aerului de către autovehicule.

În domeniul energiei, propunerile-cheie includ conservarea energiei, promovarea surselor de energie reînnoibilă și politica de impozitare. Progresele înregistrate până în prezent sunt considerate ca fiind prea lente și se are în vedere urgentarea punerii în aplicare a măsurilor preconizate. Pe termen mediu se consideră că, prin implementarea tuturor măsurilor menite să conducă la crearea pieței unice a energiei, se vor realiza progrese importante în domeniul protecției mediului prin stimularea consumului de gaze naturale, care sunt mult mai puțin poluante decât ceilalți combustibili și prin scăderea emisiilor de dioxid de carbon cu 105 milioane tone/an.

6.8. Alte acțiuni la nivel comunitar

Cu ocazia reuniunii de la Bruxelles din decembrie 1999 a Consiliului Uniunii Europene, participanții au ajuns la un acord în privința unor probleme importante legate de protecția mediului, printre care:

- **O recomandare care stabilește criteriile minime pentru inspecțiile de mediu în statele membre, menită să pună bazele unei poziții comune a acestora.** Scopul recomandării este acela de a accelera armonizarea legislațiilor naționale cu legislația UE în domeniul protecției mediului și de a conduce la o mai consistentă implementare și punere în practică a acesteia. Recomandarea stabilește criteriile minime ce vor fi aplicate în organizarea, desfășurarea, monitorizarea și publicarea rezultatelor inspecțiilor de mediu desfășurate la toate instalațiile industriale și alte întreprinderi, ale căror emisii și deversări de substanțe poluante sunt supuse cerințelor de obținere a autorizațiilor, permiselor sau licențelor, conform Legii mediului a UE. Inspecțiile de mediu includ vizitarea amplasamentelor unităților respective, verificarea auto-monitorizării de către operatori a instalațiilor controlate, verificarea echipamentelor și managementului de mediu, precum și a înregistrărilor făcute de operatori. Sunt prevăzute două tipuri de inspecții:
 - **de rutină**, care se desfășoară ca parte a unor programe de inspecție planificate anterior;
 - **ocasionale**, determinate de primirea unor reclamații legate de emiterea, reînnoirea sau modificarea unei autorizații, a unui permis sau licențe, sau de investigarea unor accidente de mediu.

Statelor membre li se solicită să elaboreze în avans planurile activităților de inspecție a mediului, acoperind întregul lor teritoriu și instalațiile de pe cuprinsul

acestui. Aceste planuri trebuie să fie puse la dispoziția publicului, în conformitate cu **Directiva privind libertatea accesului la informații privind mediul înconjurător (Directiva 90/313/EEC)**.

Conform recomandării, fiecare plan trebuie să includă minimum următoarele elemente:

- definirea ariei geografice pe care o acoperă;
- să acopere o perioadă de timp bine definită;
- să includă prevederi speciale pentru revizuirea sa;
- să identifice amplasamentele sau tipurile de instalații incluse în plan;
- să stabilească programele pentru inspecțiile de mediu de rutină;
- să indice procedurile pentru inspecțiile de mediu ocazionale;
- să asigure coordonarea între diferitele autorități care au prerogative de inspecție.

Inspecțiile vor fi urmate de elaborarea unor rapoarte, care vor evidenția situația constatată, și posibile concluzii.

- **Directiva privind evaluarea efectelor asupra mediului înconjurător a anumitor planuri și programe.** Aceste evaluări vor fi făcute pentru toate planurile și programele sau modificările acestora care ar putea prezenta efecte semnificative asupra mediului înconjurător. Vor fi elaborate evaluări obligatorii pentru toate planurile și programele elaborate în domeniul agriculturii, silviculturii, pescuitului, energiei, transportului, managementului deșeurilor, managementului apelor, telecomunicațiilor, turismului, planificării municipale și rurale sau utilizării terenurilor, care stabilesc cadrul pentru proiectele de dezvoltare incluse în anexele I și II din **Directiva 97/11** sau care, plecând de la posibilele efecte asupra mediului înconjurător, au fost determinate să solicite o evaluare conform articolelor 6 sau 7 din **Directiva 92/43/EEC**.

Pentru alte planuri și programe care stabilesc cadrul pentru programele de dezvoltare, statele membre vor efectua evaluări de mediu numai dacă ele hotărăsc, pe baza unui set de criterii bine stabilite, că acestea ar putea avea efecte semnificative asupra mediului. Același lucru este valabil și pentru proiectele de anvergură redusă realizate la nivel local sau pentru modificări minore aduse unor planuri sau programe.

Nu cad sub incidența acestei directive următoarele planuri și programe:

- planurile și programele din domeniul siguranței naționale și cazurilor de urgență;
- planurile și programele din domeniul financiar și bugetar;

- planurile și programele din perioada de programare 2000-2006 din **Reglementarea 1260/99** privind Fondurile Structurale sau din perioadele de programare 2000-2006 și 2000-2007 din **Reglementarea 1257/99** privind Fondul EAGG.

Pentru a evita suprapunerile, statele membre pot apela la proceduri coordonate sau comune pentru planurile și programele la care există obligativitatea efectuării de evaluări ale efectelor asupra mediului derivând simultan din această directivă și din alte acte normative ale UE.

Rezultatele evaluărilor de mediu sunt incluse într-un raport de mediu în care posibilele efecte asupra mediului înconjurător ale implementării planurilor sau programelor respective și alternativele rezonabile vor fi identificate, descrise și evaluate. Schița de plan sau program și raportul de mediu vor fi puse la dispoziția autorităților de resort și publicului, cărora li se oferă oportunitatea exprimării timpurii și eficiente a opiniilor lor. Raportul de mediu și opiniile exprimate vor fi luate în considerare în timpul pregătirii și anterior adoptării planurilor și proiectelor respective.

Comisia Europeană va trimite Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene un prim raport privind aplicarea și eficiența acestei directive la 5 ani după intrarea sa în vigoare. Raportul va fi însoțit, dacă va fi cazul de propuneri de amendare a directivei. În mod particular, Comisia va lua în considerare posibilitatea extinderii ariei acesteia pentru a cuprinde și alte domenii/sectoare și alte tipuri de planuri și programe.

În februarie 2000, Comisia Europeană a publicat **Cartea Albă privind responsabilitatea ecologică**, pe baza căreia se intenționa adoptarea unei directive comunitare. UNICE (Federația europeană a asociațiilor industriale) a participat la dezbaterile care au urmat, considerând că responsabilitatea trebuie să fie cuantificabilă, previzibilă, asigurabilă; producătorii să dispună de mijloace adecvate pentru a-și apăra poziția; organizațiile neguvernamentale să poată interpela guvernele în privința poluatorilor fără să aibă dreptul de a intenta acțiuni directe.

Un rol important în politica de protecție a mediului la nivel comunitar îl joacă **Rețeaua Europeană pentru Implementarea și Intrarea în Vigoare a Legii Mediului (IMPEL)**, care ține conferințe anuale pe tema implementării legislației comunitare și a protejării mediului înconjurător. Comisia Europeană a demarat și cel de-al șaselea program de acțiune pentru protecția mediului, după al cincilea program "Către durabilitate" derulat în perioada 1993-2000, program susținut de industria europeană, care însă dorește o creștere a importanței autoreglementărilor și a acordurilor voluntare (de genul Responsible Care), a evaluării corecte a costului implementării legislației comunitare asupra competitivității industriei, o flexibilitate mai mare pentru statele membre în ce privește implementarea legislației comunitare.

În urma deciziei Comisiei Europene din iulie 2000, în contextul liniilor directoare ale **Convenției de la Arhus** (Convenția Comisiei Economice ONU

pentru Europa privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în problemele de mediu) s-a stabilit **Registrul European al Emisiilor Poluante (EPER)**, care va impune în anul 2003 ca toate instalațiile industriale să publice date cuprinzătoare privind emisiile poluante pentru un număr de 50 de substanțe începând cu anul 2001.

La sfârșitul anului 2000 a fost adoptată Directiva UE privind incinerarea deșeurilor, care trebuie transpusă în legislațiile naționale până la 28 decembrie 2002. De asemenea, până la sfârșitul anului 2001, Comisia trebuie să definească politica privind integrarea considerentelor de mediu în ciclul de viață al produselor, iar până în iunie 2002 să propună o directivă-cadru privind tranzacționarea emisiilor de gaze cu efect de seră.

Capitolul 7

Rolul politicii forței de muncă în consolidarea pieței unice

7.1. Politica forței de muncă - componentă majoră a politicii sociale

Obiectivele Uniunii Europene în cadrul ultimului stadiu al uniunii economice și monetare vizează modernizarea economiei Uniunii, în vederea stabilirii unui sistem convergent ce va asigura stabilitatea financiară a țărilor membre și va determina sporirea ritmului de creștere economică și reducerea șomajului în statele membre.

În condițiile respectării criteriilor de convergență la nivel comunitar se vor reduce riscurile conflictelor dintre politica monetară și cea bugetară. În acest context, cu siguranță evoluția veniturilor salariale se va reflecta în stabilitatea prețurilor, precum și în profitabilitatea investițiilor și în necesitatea creării de cât mai multe locuri de muncă.

Uniunea economică și monetară asigură cadrul necesar unui mix de politici macroeconomice favorabile unei creșteri susținute a producției, productivității și a ocupării forței de muncă. Mixul de politici macroeconomice este determinat de interacțiunea a trei variabile: finanțe, deficit bugetar și salarii.

Uniunea Europeană are trei obiective fundamentale la începutul secolului XXI:

1. implementarea unor noi responsabilități ale Uniunii Europene, stabilite prin Tratatul de la Amsterdam și Nisa;
2. extinderea Uniunii Europene către centrul și estul Europei;
3. consolidarea monedei unice euro.

La temelia dezvoltării economice a Uniunii Europene stă piața sa internă fără granițe, precum și moneda sa unică. Concomitent sunt necesare și alte politici care să conducă la asigurarea accesului tuturor la un nivel ridicat de prosperitate. Atât firmele, cât și cetățenii trebuie să joace un rol activ în societate și economie, iar regiunile mai puțin dezvoltate ar trebui să beneficieze de asistență specială pentru ridicarea standardului de viață la nivelul regiunilor mai dezvoltate ale Uniunii Europene. Unul din principalele obstacole în calea accesului tuturor cetățenilor la beneficiile integrării economice este problema șomajului, iar soluționarea problemei șomajului în prezent a impus preocupări și elaborarea unor politici de creare a cât mai multor locuri de muncă.

La sfârșitul anilor '90, aproape o persoană aptă de lucru din zece din Uniunea Europeană era în șomaj (aproximativ 18 milioane de persoane). Uniunea

Europeană a recunoscut de mai mult timp că șomajul este atât o problemă gravă a sistemului social al statelor membre, cât și una economică. Nivelul ridicat de șomaj împiedică Uniunea Europeană să-și valorifice potențialul economic la scară regională și mondială, iar ajutorul de șomaj afectează grav situația finanțelor publice. Deși în UE numărul locurilor de muncă a crescut în ultima parte a anilor '90, iar ponderea șomajului în totalul forței de muncă s-a redus, totuși abordarea problemei șomajului structural se poate face doar prin prisma dezvoltării economice, care trebuie să determine crearea de noi locuri de muncă mai numeroase și mai avantajoase. Programul pieței unice a avut efecte contradictorii asupra forței de muncă din industria prelucrătoare din diversele țări membre; în țările cu un cost mai redus efectele au fost favorabile, în schimb în cele cu un cost mai ridicat efectele au fost oarecum nefavorabile. Doar în sectorul serviciilor efectele creării pieței unice au fost vizibil favorabile în țările membre.

Ocuparea cât mai ridicată a forței de muncă conduce la potențarea dezvoltării economice a UE, la asigurarea bunăstării unui număr cât mai mare de persoane și în același timp, va ajuta UE să facă față dificultăților legate de creșterea ponderii populației vârstnice inactive.

În iulie 1997, în cadrul întrunirii Consiliului European de la Amsterdam, s-a hotărât ca problema combaterii șomajului să fie în centrul tuturor strategiilor Uniunii Europene, iar coordonarea strategiilor naționale de ocupare a forței de muncă să se realizeze prin Strategia Europeană de Ocupare. De fapt, în anii '90, unul din principalele obiective ale Uniunii Europene a fost atingerea unui grad ridicat de ocupare a forței de muncă, strategiile și politicile comunitare evaluând de regulă impactul pe care-l au asupra ocupării forței de muncă.

Strategia la nivel european privind ocuparea forței de muncă presupune cuplarea strategiilor economice naționale axate pe stabilitate și dezvoltare cu măsuri specifice de creare de noi locuri de muncă. Astfel, se urmărește atingerea următoarelor obiective:

- educarea și formarea forței de muncă, precum și evitarea marginalizării sau excluderii de pe piața muncii sau din societate;
- crearea unui cadru propice pentru stimularea creării de noi locuri de muncă prin eliminarea birocrăției din administrație și promovarea unei metodologii de lucru informatizate;
- crearea unui sistem de asigurări sociale și impozite stimulative ocupării forței de muncă.

7.2. Obiectivele politicii în domeniul ocupării forței de muncă

Comisia Europeană și statele membre au stabilit un pachet de obiective ale politicii privind ocuparea forței de muncă. Pentru îndeplinirea acestor obiective fiecare stat membru întocmește un plan de acțiune potrivit cerințelor țării respective. Planurile naționale sunt analizate anual atât de Comisie, cât și de Consiliu, urmând să se facă o serie de recomandări.

Aceste obiective pot fi grupate în patru categorii:

A. Soluționarea problematicii șomajului la tineri și a șomajului de lungă durată:

- a) în cazul șomerilor tineri, să li se ofere posibilitatea urmării unor cursuri de calificare și recalificare, practica unei meserii, un loc de muncă sau alte măsuri de susținere pentru integrarea pe piața muncii înainte de împlinirea termenului de șase luni de șomaj;
- b) în cazul persoanelor adulte, li se oferă, de asemenea, posibilitatea ca înainte de împlinirea a celor douăsprezece luni de șomaj, să beneficieze de aceeași susținere pentru integrarea eficientă pe piața muncii.

B. Promovarea măsurilor active de ocupare a forței de muncă:

- a) statele membre fac eforturi de a mări semnificativ numărul persoanelor care beneficiază de măsuri active pentru a-și îmbunătăți capacitatea de angajare. Pentru a crește numărul șomerilor cărora li se facilitează accesul la cursuri de formare sau alte măsuri cu efect similar, se va fixa un obiectiv precis de atingere treptată a mediei dintre trei state ale UE cu cele mai bune rezultate;
- b) țările UE vor revizui și, în unele cazuri, vor redefini sistemele de ajutor de șomaj și fiscale pentru a oferi stimulente șomerilor sau populației inactive, cu scopul de a căuta și de a începe lucrul sau pentru ca alte măsuri să fie adoptate în vederea creșterii capacității de ocupare a acestora. În ceea ce privește populația ocupată, revizuirea sistemelor vizează crearea de noi locuri și promovarea unei politici a îmbătrânirii active care include măsuri corespunzătoare, cum ar fi spre exemplu: menținerea capacității de lucru, programe de perfecționare permanente sau alte programe de lucru flexibile, în așa fel încât muncitorii mai în vârstă să poată rămâne activi.

C. Încurajarea dezvoltării unui parteneriat între patroni și angajați, pe o parte, și patroni și statele membre, pe cealaltă parte:

- a) partenerii sociali sunt obligați, la diferite niveluri de responsabilitate și acțiune, să încheie acorduri pentru sporirea posibilităților de perfecționare, experiența de muncă, perioada de practică sau alte programe care pot promova posibilități de angajare a șomerilor tineri și adulți și intrarea acestora pe piața muncii;
- b) pentru a întări dezvoltarea unei forțe de muncă calificată și adaptabilă, se vor încerca să se dezvolte posibilități de pregătire permanentă în domeniul tehnologiei informației și comunicării. Obiectivele fiecărui stat se vor stabili în conformitate cu specificul național, punându-se accent pe facilitarea accesului muncitorilor vârstnici pe piața forței de muncă.

D. Realizarea unei strânse legături între sistemul de educație și piața muncii:

- a) se impune îmbunătățirea calității sistemelor de învățământ pentru a reduce numărul tinerilor care nu-și termină studiile. Trebuie să se acorde o atenție deosebită tinerilor cu dificultăți în procesul de învățământ;
- b) trebuie să se asigure tinerilor condițiile pentru a se adapta schimbărilor economice. În acest sens, se acordă o atenție deosebită dezvoltării și modernizării sistemelor de practică și ucenicie.

7.3. Eliminarea oricăror forme de discriminare de pe piața muncii

În vederea eliminării oricăror discriminări trebuie să se acorde o atenție specială persoanelor cu handicap, minorităților naționale și altor grupuri și persoane care sunt dezavantajate și să se dezvolte forme corespunzătoare de strategii preventive și active pentru a promova integrarea lor pe piața muncii.

7.4. Crearea unui mediu de afaceri propice

Uniunea Europeană își propune stimularea spiritului antreprenorial, care să favorizeze începerea, conducerea și extinderea afacerilor. În acest sens se impune schimbarea sistemelor de impozitare și înlăturarea obstacolelor administrative. Uniunea Europeană a propus un set de instrucțiuni privind **crearea unui mediu de afaceri stimulat**iv:

1. reducerea semnificativă a costurilor și greutăților administrative pe care le întâmpină firmele, în special întreprinderile mici și mijlocii;
2. încurajarea inițiativei private și eliminarea obstacolelor care există, mai ales cele legate de impozitare și asigurări sociale;
3. promovarea modalităților de exploatare maximă a resurselor umane și a posibilităților de creare de locuri de muncă la nivel local;
4. dezvoltarea condițiilor-cadru în vederea exploatarei maxime a potențialului de ocupare a forței de muncă în sectorul serviciilor și sistemului informatic;
5. transformarea sistemului de impozitare într-unul mai favorabil ocupării. Având în vedere nivelul actual al fiscalității directe, statele membre vor stabili ca obiectiv reducerea treptată a poverii impozitului global și, unde va fi cazul, diminuarea presiunii fiscale asupra costurilor salariale și a costurilor nesalariale, în special asupra muncii necalificate și prost plătite. Acest lucru se va realiza fără a pune în pericol nivelul finanțelor publice sau echilibrul financiar al sistemelor de asigurări sociale;
6. reducerea TVA-ului pentru serviciile de muncă intensă, care nu fac obiectul concurenței între statele învecinate;

7. modernizarea organizării muncii, printre care și aranjamente de lucru flexibil, cu scopul de a mări productivitatea și competitivitatea întreprinderilor și de a realiza echilibrul cerut între flexibilitate și siguranță;
8. eliminarea obstacolelor legate de impozite, pentru investirea în resurse umane și, dacă se poate, asigurarea finanțării și alte stimulente pentru dezvoltarea formării în cadrul firmei, asigurându-se sprijinirea pieței muncii în procesul de adaptare structurală în economie.

7.5. Politica șanselor egale

Această politică se referă la șanse egale de ocupare, fără discriminare de sex. În acest sens, țările UE trebuie să reducă diferențele de șomaj între femei și bărbați prin sprijinirea activă a ocupării unui număr tot mai mare de femei și să ia măsuri pentru a obține o reprezentare echilibrată a femeilor și bărbaților în toate domeniile și profesiile. De asemenea, trebuie inițiate acțiuni în vederea promovării salariului egal pentru o muncă egală și diminuării diferențelor de venit între femei și bărbați.

7.6. Rolul Fondului Social European

Rolul său este de a direcționa fondurile comunitare în scopul sprijinirii statelor UE în vederea atingerii obiectivelor stabilite de comun acord, privind crearea de locuri de muncă mai numeroase și mai bune. Obiectul principal este de a sprijini prevenirea și lupta împotriva șomajului, de a facilita forței de muncă și firmelor europene realizarea de plasamente mai bune și de a asigura legătura cu piața muncii. În perioada 2000-2006, Fondul Social European va distribui anual aproximativ 9 miliarde euro.

Programele Fondului Social European care pun în practică aceste planuri se vor derula timp de șapte ani. Domeniile strategice sunt, de asemenea, concepute pentru a corespunde planurilor anuale de acțiune pentru ocupare pe care statele membre le realizează ca parte a Strategiei Europene de Ocupare.

Cele cinci sectoare strategice ale Fondului Social European sunt:

- dezvoltarea și promovarea politicilor active pe piața forței de muncă;
- combaterea și prevenirea șomajului;
- prevenirea șomajului de lungă durată;
- facilitarea integrării pe piața muncii a șomerilor de lungă durată;
- sprijinirea integrării profesionale a tinerilor și persoanelor care revin pe piața muncii după o perioadă de absență.

Politicile active ale pieței muncii au ca scop sprijinirea persoanelor care riscă să devină șomere, precum și ajutorarea șomerilor să revină pe piața muncii și să nu intre în șomaj de durată.

Perioada 2000-2006 permite utilizări mai variate ale Fondului Social European comparativ cu perioadele anterioare, fiind incluse consilierea, formarea în avans, noi surse de ocupare în cadrul comunității (sectorul nonprofit), asistența în ocuparea unui loc de muncă, precum și diverse fonduri pentru ocupare.

Fondul Social European facilitează colaborarea patronilor și sindicatelor cu administrațiile publice pentru modernizarea metodelor de lucru și tipurilor de meserii efectuate pentru a ajuta forța de muncă să se adapteze mai bine schimbărilor, iar încurajarea inițiativei și creșterea posibilităților de formare pot conduce la crearea de noi locuri de muncă. Activitățile de calificare și recalificare profesională trebuie cuprinse în planurile de dezvoltare economică, indiferent dacă acestea sunt planuri de dezvoltare generală a întreprinderilor, planuri de dezvoltare locală sau regională.

Data fiind conexiunea între populația ocupată și creșterea economică, este evidentă necesitatea creării de noi locuri de muncă. În vederea stimulării creșterii populației ocupate și implicit a creșterii economice se are în vedere un set de măsuri:

- pe termen scurt, crearea de noi locuri de muncă depinde în principal de creșterea producției, de structura instituțională și de prioritățile societății față de populația ocupată și de cum sunt soluționate conflictele între creșterea productivității și a competitivității;
- implementarea unui sistem stimulativ de impozite și beneficii, pe de o parte, și creșterea forței de muncă ocupate, cu scopul de a stimula crearea de noi locuri de muncă, pe de altă parte;
- stimularea investițiilor, în special în programele de infrastructură, care pot avea un impact major asupra populației ocupate, având un risc mai puțin inflaționist decât consumul, promovând competitivitatea și creșterea economică susținută;
- crearea de locuri de muncă depinde în mare măsură de mediul economic stimulativ. Piețele de servicii și bunuri trebuie să funcționeze mult mai eficient pentru a crea oportunități favorabile pentru cererea de forță de muncă.

7.7. Perspectivele politicii forței de muncă

Comisia Europeană a adoptat o nouă strategie pan-europeană privind deschiderea totală a piețelor muncii până în anul 2005.

Obiectivele strategiei presupun o politică ambițioasă, dar realistă în același timp, pentru a elimina barierele din calea mobilității forței de muncă și a transpune deplin în practică principiul liberei circulații a forței de muncă.

Prima fază a acestei strategii vizează eliminarea obstacolelor majore care stau în calea convergenței piețelor europene, spre exemplu: recunoașterea

reciprocă a diplomelor și calificărilor profesionale, înlăturarea barierelor din calea mobilității forței de muncă prin corelarea sistemelor de pensii și asigurări sociale, asigurarea accesului direct la informații legate de locurile de muncă și posibilități de pregătire profesională în toată Europa.

Partea a doua a strategiei vizează ridicarea nivelului de pregătire profesională din domeniul telecomunicațiilor și tehnologiilor de calcul, iar prin îndeplinirea acestor deziderate se va permite fiecărui cetățean al Uniunii Europene să aibă acces la piața europeană a muncii.

7.8. Impactul aderării țărilor candidate asupra pieței muncii din Uniunea Europeană

Integrarea țărilor central și est-europene în piețele de bunuri, servicii, capital și forță de muncă ale Uniunii Europene va afecta în principal piețele muncii din regiunile de frontieră ale UE (Austria și Germania). Extinderea către est va avea un profund efect asupra bunurilor și prețurilor de producție din țările central și est-europene (TCE), unde va continua redirecționarea producției și ocupării forței de muncă dinspre industrii bazate pe resurse naturale către industrii care utilizează un volum mare de forță de muncă.

Numărul de rezidenți străini care au imigrat deja în UE din țările central și est-europene este estimat la 850.000 persoane, în timp ce numărul de angajați străini se ridică la circa 300.000, reprezentând 0,2% din populația UE, respectiv 0,3% din forța de muncă a UE. Aproximativ 80% din emigranți locuiesc în Austria și Germania.

Migrația forței de muncă este afectată de trei factori principali:

- diferențele de venit pe locuitor între țara de destinație și cea de origine;
- rata șomajului în țările candidate;
- rata de ocupare în țările UE.

Conform aprecierilor UE se prevede că numărul de imigranți provenind din țările asociate va crește anual cu aproximativ 335.000 persoane, imediat după introducerea liberei circulații a forței de muncă. Într-un deceniu, această cifră va scădea la mai puțin de 150.000 de persoane anual. Se așteaptă ca Germania să primească 220.000 de persoane imediat după introducerea liberei circulații. Aceste estimări ale UE sunt bazate pe prevederile că veniturile pe locuitor din UE și țările asociate converg într-o rată anuală de 2% și că ratele șomajului din Germania și țările respective rămân constante.

Teoria economică preconizează o amplificare a bunăstării generale atât în țările UE, cât și în țările candidate. Totuși avantajele și dezavantajele nu sunt repartizate în mod egal pe factori de producție; se presupune că forța de muncă complementară calificată emigrată din țările candidate ar avea de câștigat, în timp ce forța de muncă substituită din UE ar avea de pierdut.

Studiile arată că o creștere cu 1% a procentajului de migrați dintr-un domeniu de activitate duce la scăderea salariului mediu cu 0,25% în Austria și cu 0,6% în Germania. În același timp, riscul individual de concediere crește cu 0,8% în eșantionul austriac și cu 0,2% în cel german.

Impactul migrației ar putea fi mai puternic pentru țările candidate, deoarece nivelul de pregătire a emigranților proveniți din ele este relativ ridicat. Structura ocupării pe domenii de activitate arată că persoanele care provin din țările respective pot fi angajate în aceleași domenii ca și populația autohtonă.

În concluzie, în vederea diminuării potențialelor efecte negative ale extinderii către est asupra ocupării și repartizării veniturilor, politicile economice ar trebui adaptate la schimbările structurale atât în TCE, cât și UE și să nu se opună acestora. Redirecționările sectoriale cauzate de schimbarea specializărilor pot fi ajustate mai bine prin flexibilizarea instituțiilor care se ocupă de piața muncii și a sistemelor de protecție socială.

În concluzie, accelerarea integrării economice a țărilor central și est-europene pe fondul consolidării pieței unice va face Uniunea Europeană mult mai puternică. În conformitate cu teoriile moderne, integrarea poate stimula creșterea economică. Un flux mai liber de bunuri, capital, forță de muncă va determina o alocare mai eficientă a resurselor în Uniunea Europeană. Aceasta poate produce nu numai o creștere pe termen scurt a producției pe baze noi, mai eficiente, ci și va determina atingerea de către economia europeană a unor ritmuri medii anuale de creștere mai înalte, de 3,2-5,5% pe termen mediu.

Concluzii

Pregătirea României pentru integrarea în piața unică

Armonizarea legislației românești cu cea comunitară și transpunerea acquis-ului comunitar reprezintă cel de-al treilea criteriu de aderare la UE și România a făcut progrese însemnate pe această linie, în mare măsură și datorită consolidării continue a relațiilor reciproce între cele două părți. Astfel, libera circulație a mărfurilor, serviciilor, persoanelor și capitalului face parte din obiectivele Acordului European încheiat în februarie 1993. În mai 1995, Comisia Europeană a adoptat Cartea Albă privind pregătirea țărilor asociate din Europa Centrală și de Est pentru integrarea în piața internă, care identifică elementele-cheie ale fiecărui domeniu al pieței interne și propune unele priorități ale armonizării legislative, legate de legislația UE atât cea secundară obligatorie, cât și cea primară (tratate și convenții).

Cartea Albă din 1995 prezintă prioritățile armonizării legislative în 23 de domenii, în care România și-a armonizat total sau parțial legislația. Consiliul Legislativ face verificarea compatibilității proiectelor sau propunerilor legislative cu legislația comunitară, dar după adoptarea lor de către parlament monitorizarea compatibilității lor s-a făcut cu ajutorul Armonogramei. Aceasta reprezintă o bază de date reactualizate lunar și transmise biroului TAEX (Technical Assistance Information Exchange Office). În 1997, Comisia a inițiat prin intermediul biroului TAEX o modalitate de monitorizare a procesului de armonizare legislativă din țările asociate. Pentru fiecare reglementare comunitară erau furnizate următoarele informații: legislația românească corespunzătoare, stadiul ei (proiect sau lege adoptată), data adoptării, data intrării în vigoare, instituția responsabilă, gradul de armonizare (totală sau parțială).

În aprilie 1998, Comisia Europeană a început examinarea analitică a acquis-ului comunitar sau așa-numitul screening pentru cele 10 țări asociate. Prin exercițiul de screening, țărilor candidate li s-au oferit informații complete referitoare la acquis și li s-a facilitat abordarea problematicii acquis-ului în cadrul strategiei de preaderare și al negocierilor de aderare. Exercițiul de screening a avut două etape, cea multilaterală - cu participarea tuturor țărilor candidate - și cea bilaterală - cu participarea țării respective și a Comisiei (Task Force for Accession Negotiations). Pentru România, după screening-ul multilateral a început cel bilateral în aprilie 1998 și s-au parcurs 29 de capitole de acquis până la sfârșitul lunii februarie 1999, cu excepția capitolului agriculturii, care a început în primăvara lui 1999 și a fost reluat în toamna lui 1999. Discuțiile s-au axat pe două liste: lista A, cuprinzând acquis-ul pentru capitolul respectiv din legislația primară și secundară obligatorie, și lista B, cu acquis-ul din legislația secundară neobligatorie. Listele conțineau întrebări adresate țărilor candidate referitoare la legislația națională

armonizată, structura administrativă necesară implementării acquis-ului, dificultățile în procesul de prelucrare și implementare, solicitările de asistență tehnică.

În mai 1998 este finalizat primul draft al Programului Național de Aderare a României (PNAR) în care sunt incluse programele de îndeplinire a criteriilor politice, economice, de adoptare a acquis-ului și de reformă administrativă. PNAR include deci programul național de adoptare a acquis-ului comunitar, unde sunt prezentate aspectele legate de alinierea la cerințele pieței interne. PNAR este reactualizat anual în funcție de opiniile sau evaluările Comisiei Europene privind îndeplinirea criteriilor de aderare.

România a început negocierile de aderare la 28 martie 2000 pentru 31 de capitole, dintre care primele 4 se referă la libera circulație a bunurilor, persoanelor, serviciilor, capitalurilor. Negocierile pe aceste 4 capitole și pe alte capitole care au tangență cu piața internă pot conduce la convenirea unor perioade de tranziție sau alte concesiuni privind adoptarea și aplicarea acquis-ului comunitar de către țara noastră. Eforturile interne pe plan legislativ, instituțional, administrativ și financiar pentru transpunerea acquis-ului și implicit pentru adaptarea/pregătirea economiei la cerințele pieței interne vor beneficia și de un sprijin substanțial din partea UE, atât tehnic, cât și financiar, acordat în cadrul strategiei de preaderare. Finalizarea negocierilor de aderare la orizontul anului 2004 și îndeplinirea cerințelor privind economia funcțională de piață capabilă să facă față forțelor pieței și presiunilor competitive din cadrul pieței unice vor permite aderarea României la UE în acest deceniu.

Bibliografie

- Austvik, G., *Liberalization of the European Gas Market*, 1995
- Avram, Ion, *Uniunea Europeană și aderarea României*, Editura Sylvi, București, 2001
- Boeri, Tito, *Social Europe: dramatic visions and real complexity*, Centre for Economic Research, Londra, februarie 2000
- Cairns Walter, *Introducere în legislația Uniunii Europene*, Editura Universal Dalsi, 2001
- Commission des Communautés Européennes, *Cap sur l'entreprise Europe - Programme de travail pour la politique d'entreprise 2000-2005* (Bruxelles, 18 mai 2000)
- Commission of the European Communities, Directorate General for Information, Communication, Culture and Audiovisual, *The Single Market*, 1993
- Commission of the European Communities: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *Making a Reality of the European Research Area: Guidelines for EU research activities (2002-2006)*, Bruxelles, 4.10.2000
- COST, *European Cooperation in the field of scientific and technical research*, European Communities, Luxemburg, 1997
- Council of the European Union, *Environment*, Bruxelles, 13/14 decembrie 1999
- Directiva Gazului 98/30/EC, Comisia Europeană, Bruxelles, 1998
- Dorchardt, Klaus Dieter, *European Integration, The Origins and Growth of the European Union*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 1995
- EC, *European Community Competition Policy*, Directorate General IV, 1998
- EUREKA, *Seal of excellence*, HLG Meeting, Thalia Convention Centre, Anthalia, Turkey, 15-16 aprilie 1999
- European Chemical Week, *Kyoto Protocol: Talks to resume at Bonn gathering*, 16-22 iulie 2001
- European Commission, *White Paper on environmental liability*, COM (2000) 66
- European Environment Agency, *Environment in the European Union at the turn of the century*, 2000

- Hancher, L., *EU Energy Policy*, Norwegian School of Management, Report 4/1998
- Hargreaves, Deborah; Norman, Peter, *Distressing signals for the single market*, Financial Times, 5 iulie 2001
- Lyons, Paul K., *EC Energy Policy. A detailed guide to the Community's impact on the sector*, 1992
- Matlary, J.H., *From the internal market to a Community Energy policy*, Oslo, Fridtjof Nansen Institute, 1991
- Monti, Mario, *The Single Market and Tomorrow's Europe, A Progress Report from European Commission*, Office for Official Publication of the European Communities, 1996
- OCDE, *Employment Outlook*, Paris, 1999
- OCDE, *The OCDE Jobs Study*, Paris, 1994
- Oeconomica, *Societatea Română de Economie*, IRLI, 2/2001
- Padgett, S., *The Single European Market: The Politics of Realization*, Journal of Common Market Studies, vol. XXX, nr. 1 (martie), 1992
- Rehbinder, Eckard, *Environmental Agreements. A New Instrument of Environmental Policy*, European University Institute, Jean Monnet chair Paper RSC nr. 45/1997
- Schmitter, P.C., *Imaging the Future of the Euro-Policy with the Help of New Concepts*, Londra (Ed. Sage), 1996
- The European Commission, *The Cologne Report on Environmental Integration, Mainstreaming of environmental policy*, SEC (99) 777, 1999
- UE, *Agenda 2000 - Enlargement Strategy Paper*, Supplement 3/2000
- UE, *An employment agenda for the year 2000: Executive summary*, Bruxelles, 1999
- UE, *Le Marché Unique Européen*, Luxembourg, 1996
- UE, *The ESC: A Bridge between Europe and Civil Society*, 1999
- Usherwood, S., *Energy Policy*, apărut în "Guide to EU Policies", Londra, Blackstone Press, 1998
- Watson, Rory, *UE se interesează de achizițiile guvernamentale* (Dialog european - Revista integrării europene, nr. 5/1998)
- Weidenfeld, W.; Wessels W., *Europe from A to Z*, Institut für Europäische Politik, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1997

-
- ***, Colecția revistei "Cordis Focus" editată de Comisia Europeană
- ***, Documentație Internet
- ***, *Europa - Politicile Uniunii Europene în domeniul industriei, concurenței și competitivității*, Delegația Comisiei Europene în România, august 1996
- ***, *Fifth Framework Programme, 23 Key Actions*, RTD Info/21 February 1999
- ***, *Free Movement of Services, Commission Launches New Strategy*, Single Market News, nr. 25, martie 2001
- ***, *Impact et efficacité de marché unique*, anuarul "Panorama de l'industrie communautaire, vol. I, Bruxelles, 2000
- ***, Journal Officiel, seria L nr. 302, oct. 1992, Bruxelles
- ***, Journal Officiel, seria L nr. 308, aug. 1994, Bruxelles
- ***, *L'Union douanière - commentaire*, studiu inclus în "Joly Communautaire", Luxemburg, iulie 1996
- ***, *L'Union Européenne et le commerce mondial*, colecția "L'Europe en mouvement", Commission Europeenn, Bruxelles, 1999
- ***, *Opening up the Internal Market, Commission of the European Communities*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxemburg, 1991
- ***, *Permis de polluer: bientôt un marché*, Financial Times, 6.04.2000
- ***, *Realizarea pieței interne a energiei*, Comunicare a Comisiei Europene la Consiliul și Parlamentul European, 13 martie 2001
- ***, Single Market News, nr. 26, mai 2001
- ***, *The custom policy in the European Union*, colecția "Europe on the move", European Commission, Bruxelles, 1999
- ***, *The Internal Market after Stockholm*, Single Market News, nr. 26, mai 2001

CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
Redactor-șef: Valeriu IOAN-FRANC

Redactori: Aida SARCHIZIAN, Mihaela PINTICĂ
Secretariat științific: Dan OLTEANU, Alexandra PURCĂREA
Machetare, tehnoredactare și concepție grafică: Nicolae LOGIN
